

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Midjana Vuković

Doprinos študija socialnega dela k zmožnosti vživljanja v drugega

Diplomsko delo

Ljubljana, 2020

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Midjana Vuković

Doprinos študija socialnega dela k zmožnosti vživljanja v drugega

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Ljubljana, 2020

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. dr. Liljani Rihter za strokovno pomoč, spremljanje in izjemno odzivnost pri pisanju diplomskega dela.

Hvala vsem sogovornikom, ki so sodelovali v raziskavi in podelili svoje mnenje.

Srčno se zahvaljujem svojim najdražjim sorodnikom, fantu in vsem drugim, ki so mi vlivali upanje in me spremljali na moji poti.

»They may have the skill but they have to bond as well, there has to be that trust and that relationship.«

Beresford, Croft in Adshead, 2008

Podatki o diplomskem delu

Ime in priimek: Midjana Vuković

Naslov diplomskega dela: Doprinos študija socialnega dela k zmožnosti vživljanju v drugega

Mentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Kraj: Ljubljana

Leto: 2020

Število strani: 135

Število prilog: 5

Povzetek diplomskega dela: V diplomskem delu raziskujem doprinos študija socialnega dela k zmožnosti vživljanja v drugega. Z izvedeno raziskavo sem želela ugotoviti, kako študentje sami dojemajo empatijo in kako vidijo mesto empatije v izobraževanju za socialno delo ter kakšen je prispevek študija k empatiji študentk in študentov socialnega dela. Rezultati kvalitativne raziskave na neslučajnostnem priložnostnem vzorcu, v katerega sem vključila devetindvajset študentk, pričajo o tem, da študentje vživljanje v drugega dojemajo predvsem kot razumevanje čutenja in doživljanja osebe. Zmožnosti vživljanja v drugega pripisujejo velik pomen na splošno in še večji v socialnem delu tako v procesu izobraževanja za socialno delo kot pri samem opravljanju poklica socialnega dela. Rezultati so pokazali obstoj določenih načinov učenja empatije tekom študija, kar vodi do spoznanja, da fakulteta prispeva k empatičnosti študentov. Prav tako sami študentje opažajo razliko pri lastni empatiji po štirih letih študija predvsem v smislu razvoja empatije. Navkljub izraženemu zadovoljstvu s strani študentov glede vpetosti empatije v izobraževalni proces, rezultati izkazujejo tudi nezadovoljstvo v smislu nezadostne in posredne umestitve empatije v učni kurikulum. Iz tega izhajajo predlogi za v prihodnje, ki bi omogočili intenzivnejše učenje in razvijanje empatije.

Ključne besede: empatija, izobraževanja za socialno delo, prispevek študija, Fakulteta za socialno delo, učenje (razvijanje) empatije.

Title: Contribution of the Social Work Study to the Empathy

Graduation Thesis Abstract: In a Graduation Thesis, I researched how the study of social work contributes to the ability to empathize with another. With the research, I wanted to find out how students themselves perceive the empathy and how do they see the role of empathy in social work education, and what is the contribution of studies to the empathy of social work students. The results of the qualitative research on a non-random casual sample, in which I included twenty-nine female students, showed that students perceive empathy for another primarily as an understanding of a person's feelings and experiences. They consider that the capability of to empathize with the other is of great importance in general and even higher in social work, both in the process of education for social work and in the practice of the social work profession itself. The results showed that there are specific ways of learning of empathy during studies, which leads to the realization that the faculty contributes to the empathy of students. In the development of empathy, students also notice the difference in their empathy after four years of study. Even though students expressed satisfaction with the amount of how much empathy is involved in the educational process, results also showed dissatisfaction with the insufficient and indirect placement of empathy in the learning curriculum. These led to suggest for the future that would allow for more intensive learning and the development of empathy.

Keywords: empathy, social work education, study contribution, Faculty of Social Work, learning (developing) empathy

Vsebina

1	Teoretski uvod.....	1
1.1	Opredelitev empatije	1
1.1.1	Empatija in čustva	3
1.1.2	Simpatija, sočutje in empatija	4
1.2	Empatija v socialnem delu	4

1.2.1	Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela	6
1.2.2	Dialog.....	7
1.2.3	Sistemske socialno delo	8
1.3	Razvijanje in učenje empatije (v kontekstu socialnega dela)	10
1.4	Izobraževanje za socialno delo	12
1.4.1	Študijski program prve stopnje.....	12
2	Formulacija problema.....	17
3	Metodologija	19
3.1	Vrsta raziskave.....	19
3.2	Merski instrument	19
3.3	Populacija in vzorec	20
3.4	Zbiranje podatkov	20
3.5	Obdelava in analiza podatkov	21
4	Rezultati	22
4.1	Dojemanje empatije	22
4.2	Pojmi, povezani z empatijo	23
4.3	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo.....	24
4.4	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca	24
4.5	Prispevek študija k empatičnosti.....	25
4.6	Odgovornost za učenje empatije	26
4.7	Načini učenja empatije med študijem	26
4.8	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije	28
4.9	Ocena empatije pred vpisom na študij	29
4.10	Razlika v empatiji po štirih letih.....	30
5	Razprava	32
6	Sklepi	36
7	Predlogi.....	37
8	Uporabljena literatura	39
9	Priloge.....	43
9.1	Vprašalnik.....	43
9.2	Transkripcije intervjujev	44
9.3	Transkripcije fokusnih skupin	49
9.4	Odprto kodiranje	60
9.5	Osnovno kodiranje.....	113

1 Teoretski uvod

1.1 Opredelitev empatije

V literaturi najdemo različne avtorje, ki opredeljujejo empatijo na svoj način (Simonič, 2010; Tangeny in Dearinge, 2002; De Waal 2002 v Preston in de Waal, 2002; Wispe 1986 v Simonič, 2010, Nilson 2003 v Simonič, 2010; Hoffman, 2003; Barker, 2003; Zoll in Enz, 2010). Posamezni avtorji definirajo empatijo skozi lasten pogled na svet in teoretično usmeritev (fenomenologija, psihologija in psihoanaliza itd.), katere zagovorniki so. Izbrane definicije avtorjev so predstavljene v nadaljevanju naloge. Raznovrstnim definicijam empatije je skupno, da empatija omogoča občutiti in dojeti, kaj drugi doživljajo, in to tudi ubesediti, vendar pri tem ohraniti distanco in svoj lastni svet (Simonič, 2010). Razhajanja v definiranju empatije pa se pojavljajo predvsem pri odločitvi, ali empatija vsebuje tudi lastna čustva in ne samo zaznavanja čustev drugih. Tako je prisotno razločevanje, ali gre pri empatiji za spoznavni ali čustveni vidik. Nekateri avtorji so mnenja, da se oba vidika empatije prepletata (Tangeny in Dearinge, 2002 v Simonič, 2010). V pričujoči nalogi se nisem osredotočila na vse vidike in raznolike teorije empatije zaradi večjega poudarka na samem študiju socialnega dela in povezavi tega z empatijo.

Simonič (2010) empatijo označi kot univerzalno lastnost, saj presega vsako kulturo, religijo ali spol. Je nekaj spontanega in naravnega, je sposobnost vsakega človeškega bitja, ki omogoča razumevanje drugih, kar je temelj za vsak dober odnos. Empatijo opisuje kot bistveno človeško lastnost in temelj za dialoški odnos na globlji ravni, saj omogoča razumevanje drugih, kar je temelj za vsak odnos. Ista avtorica pravi, da je cilj empatije razumeti čustva drugega, kar se pogosto predstavlja s prispodobama »postaviti se v kožo drugega« ali »biti v čevljih drugega«. Na tej osnovi lahko v najbolj splošnem okvirju empatijo opredelimo kot zmožnost vživeti se v misli in čutenje drugega, kar spodbuja k iskrenosti, razumevanju in odprtosti do soljudi. Vodi nas stran od prehitrega obsojanja in kritiziranja (Simonič, 2010).

Takšna opredelitev empatije se mi zdi smiselna in dobro, plastično ponazorjena, predvsem pa pomembna za socialno delo. Na empatijo lahko v tem kontekstu gledamo kot na kompetenco, ki odpira prostor za sodelovanje in soustvarjanje s sogovorniki. Empatijo kot bistveno človeško vrlino vidi tudi De Wall (2002 v Preston in De Waal, 2002), ki o empatiji govori kot o ujetosti dveh posameznikov v čustva drug drugega, do česar pride preko zaznav čustev drugega v določeni situaciji. Podobnega mnenja sta avtorja Wispe (1986 v Simonič, 2010) in Nilson (2003

v Simnič, 2010), ki empatijo definirata kot postavitev v psihološki okvir druge osebe, da bi razumeli, kar druga oseba čuti, misli, kako deluje. Pri tem dodajata, da empatija pomeni brez sodbe razumeti pozitivne in negativne izkušnje ljudi in njihova doživljanja. S tem se strinja tudi Hribernik Sorčan (2008 v Simonič, 2010), a opozarja, da je pomembno, da se pri postavljanju na mesto drugega ne poistovetimo z drugimi. Tako kot se mi zdi pomembno, da se človeku približamo, se mi v enaki meri zdi nujno, da se znamo oddaljiti od drugega in njegovega doživljanja ter se vrniti vase in v svoje občutke. To je edini način, s katerim se lahko zaščitimo, poskrbimo zase in preprečimo morebitno izgorelost.

Psiholog Hoffman je empatijo razumel kot pozitiven odziv na krizno situacijo človeka in je empatijo razdelil na kognitivno sposobnost zavedanja notranjih čustev, misli, opazovanj in namer drugega ter čustveni odziv na drugo osebo (Hoffman, 2003). Hoffmanova opredelitev vključuje čustveni odziv, ki ga vidim kot ključen pri empatičnem odzivanju. Menim, da empatičnega odziva ni, če ne vključuje čustev.

Barker (2003) definira empatijo (v socialnem delu) kot dejanje zaznavanja, razumevanje, doživljanje in odzivanje na čustveno stanje in ideje druge osebe. Barkerjeva definicija je skrajšana definicija vseh pomembnih mislecev, in sicer psihoanalitikov (Freud, 1921; Kohut, 1959; Reik, 1948 v Gerdes in Segal, 2011), humanističnih terapevtov (Rogers, 1957 v Gerdes in Segal, 2011), psihologov (Davis, 1994 v Gerdes in Segal, 2011) ter socialnih in razvojnih psihologov (Batson, 1987; Hoffman, 2000; Ickes, 1997 v Gerdes in Segal, 2011).

Zoll in Enz (2010) empatijo ločujeta na spoznavno (kognitivno) in čustveno (afektivno) empatijo. Spoznavna empatija pomeni mehanizem, ki pomaga posamezniku, da prevzame občutke drugega. Čustvena empatija pa predstavlja to, kar je lahko posledica spoznavnih procesov empatije. Na njunem razlikovanju temelji večina sodobnih pojmovanj empatije, saj tudi sodobni znanstveniki razlikujejo med čustveno in spoznavno empatijo. Sama menim, da se spoznavna in čustvena empatija dopolnjujeta in ne vidim smisla v strogem razlikovanju teh dveh komponent. Kot pravi Lamovec (1987), je empatija lahko kognitivni produkt, ki ga usmerjajo čustva, ali pa emocionalna reakcija, ki jo spremljajo kognitivni procesi.

Empatijo (najbolj splošno) označimo kot zmožnost vživljanja v druge in razumevanje v vsakdanjem življenju, ki se kaže v kakovosti, globini in intenzivnosti medosebnih odnosov (Juul idr., 2017).

Vse zapisano in povzeto (splošno) opredelitev empatije vidim kot ključno kompetenco v socialnem delu. Pri tem naj dodam, da je nujno treba razviti in vzdrževati zmožnost ostajanja v stiku s svojimi občutki zaradi skrbi zase in preprečitev prekomernega ali popolnega zlitja z občutki drugih. Moje mnenje dobro ponazori tudi Simonič (2010), ko piše, da je empatija dvostranska izkušnja. Je naša, a hkrati je izkušnja, ki ni bila nikoli naša. Tega se je treba zavedati.

1.1.1 Empatija in čustva

Prepoznavanje čustev omogoča skrb za drugega. To čustveno ubranost Goleman (1997) poimenuje empatija. Čustva so torej neločljivo povezana z empatijo. Še več, empatija je del čustvene inteligence. Večina raziskav trdi, da so terapije učinkovitejše, če so povezane z bogatim čustvenim izražanjem (Clain 2007 v Simonič, 2010). Zato čustva in čustvena inteligenca ne bi smeli biti zanemarjeni.

Bojc (2011) je v diplomskem delu raziskovala emocionalno delo socialnih delavcev v Sloveniji. Zapisala je, da emocionalno delo vključuje veščine upravljanja z lastnimi čustvi in čustvi drugih, vzdrževanje primerne emocionalnega vzdušja, dajanje emocionalne opore in empatično vživljanje v druge ter meni, da je emocionalno delo večkrat spregledano in nevidno. Temu pritrjuje tudi Howe (2008), ki pravi, da mora imeti strokovnjak zmožnost zaznavanja čustev drugih in biti emocionalno inteligenčen do sebe. Prav tako meni, da se strokovnjakove misli morajo povezati z uporabnikovimi, saj takšna povezava sogovorniku pomaga, da se počuti razumljen. Pomembnost čustev izpostavlja tudi Hennessey (2011), ki emocionalno inteligenco opisuje kot zmožnost prepoznavanja prisotnosti lastnih in drugih čustev. Socialni delavci morajo biti sposobni poznati, upravljati in uporabljati svoja čustva, da lahko v procesih podpore in pomoči odgovorijo na konstruktiven, smiseln, emocionalno občutljiv način.

Čustva so nedvomno neločljivo povezana s socialnim delom in delom v praksi. Zato se jih je treba zavedati. Prav tako je pomembno zavedanje, da drugi lahko čutijo drugače, kot čutimo mi. Zavedam se, da čustva zajemajo obsežno paleto teorij in mehanizmov, delček pa zagotovo spada tudi k empatiji. Navsezadnje, ko smo empatični, so v to vključena tudi naša čustva.

1.1.2 Simpatija, sočutje in empatija

Empatija je velikokrat uporabljena kot sinonim za skrbno in sočutno poslušanje, zato se večkrat enači s pojmom simpatija in sočutje (Simonič, 2010). Pojmi empatija, simpatija in sočutje so med seboj povezani in podobni, a gre za različna občutja.

Sočutje ali simpatija je občutje, ki v posamezniku spodbudi skrb zaradi stiske drugega (Simonič, 2010). V posamezniku se pojavi želja, da se na tako stisko tudi odzove. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2005) sočutje definira kot čustveno prizadetost, žalost ob nesreči in trpljenju koga.

Pri sočutju posameznik podoživlja čustva drugega na način, da jih prevzame. Čustva drugega lahko preplavijo posameznika v tolikšni meri, da ga ohromijo. Slednje je lahko za strokovnjake nevarno, saj vodi v preveč intenzivno poenotenje z uporabnikovim svetom in izgubo strokovnjakovega lastnega pogleda na svet, pri čemer strokovnjak ni več zmožen ločiti med njim in uporabnikom. Uporabnikov in strokovnjakov svet se v tem primeru prekrivata. Na drugi strani je empatija kognitivna sposobnost, ki prav tako vključuje podoživljanje čustev z drugimi, saj se »postavimo v kožo drugega«, vendar s to razliko, da se ohranja distanca, kar doprinese k vzpostavitvi globljega kontakta z uporabnikovim svetom. Kot pravi Hennessey (2011), gre za prekrivanje uporabnikovega in strokovnjakovega sveta z razliko, da njun svet še vedno ostaja ločen. Wilson (2008 v Hennessey, 2011) to poimenuje fokus na sebe in na drugega, česar pri simpatiji ni, saj se občutki »zlijejo«, posameznik ni zmožen ločiti med svojimi čustvi in čustvi drugih. Prav to pa je ključna razlika med pojmom. Razumevanje pojmov, ki so si med seboj precej podobni, hkrati pa tako različni, se mi zdi zelo pomembno, saj lahko posploševanje in enačenje občutij privede do negativnih posledic in neustreznega ravnanja.

1.2 Empatija v socialnem delu

Poklic socialnega delavca lahko opredelimo kot delo, ki zahteva odnose. Človek, ki potrebuje pomoč, pričakuje zlasti odnos, šele na drugem mestu je pomoč (Findeisen, 1996). »V človeku je človek, ki čaka človeka«, pravi pesnik Rudi Kerševan (1998, str. 125) in pri tem ima prav. Zato je pomembno, da na prvem mestu zagotovimo občutek in spoštovanje do sočloveka ter razumevanje in smo mu na voljo tukaj in zdaj, pri čemer je pomembna empatičnost.

Empatijo v socialnem delu bi lahko opredelili kot ciklični proces, ki se ponavlja in je vzajemen. Model Barrett Lennarda (1981) navaja sedem stopenj, skozi katere sogovornik in strokovnjak soustvarjata pripoved in njen pomen. Te stopnje so: pripravljenost obeh udeležencev za empatično srečanje, sogovornikovo izražanje doživljanja, strokovnjakova odprtost, uglasenost na sogovornika in dopuščanje njegovega doživljanja, strokovnjakovo razkritje (verbalno in neverbalno) sogovornikovega doživljanja, sogovornikovo sprejemanje in procesiranje slišane, kar zanj pomeni novo informacijo, sogovornikov odziv na posredovano in pomen strokovnjakovega odziva, strokovnjakovo sprejetje sogovornikovega odziva, s čimer se empatični krog nadaljuje. Vse skupaj temelji na razumevanju in empatiji, ki se utrjuje skozi vse kroge. Naveden model zaobjema celoten socialnodelovni proces in na zelo poenostavljen način predstavi, kakšen bi moral biti odnos med strokovnjakom in sogovornikom. Govori o pripravljenosti na odprtje, dopuščanje ranljivosti in omogočanje, da sogovornika skupaj zares soustvarjata pogovor.

Procesi pomoči, v katerih so uporabniki začutili empatijo, so bili uspešnejši, sta ugotavljala Gerdes in Segal (2011). V slovenskem prostoru Manfreda (2012) v diplomskem delu ugotavlja, da na uspešnost pomoči vpliva vzpostavitev empatije in pristnega stika ter da večina socialnih delavk pripisuje empatiji velik pomen.

Barry Cournoyer (1996, str. 6–11 v Milošević Arnold in Poštrak, 2003, str. 124) empatijo celo predstavlja kot eno izmed treh temeljnih kvalit, ki jih mora imeti socialna delavka. Kot pomembno v socialnem delu izpostavi empatijo tudi Tolič (2016) in jo označi kot eno izmed bistvenih spretnosti, lastnosti socialnega delavca za vzpostavitev dobrega stika, ki omogoča tudi lažje razumevanje sogovornikovega sveta. Freedberg (2015) empatijo vidi kot zelo pomemben vidik socialnodelovnega odnosa.

Po O'Hara (1997 v Simonič 2010) je empatija »kraljevska pot«, ki vodi k razumevanju drugih. Razumevanje drugih je pomembno za opravljanje socialnega dela. Prav tako Simonič (2010), meni, da je empatija izražena kot kompetenca in še posebej pomembna sposobnost v poklicih pomoči, saj omogoča posamezniku razumeti drugo osebo, ne da bi pri tem posegel v njegovo svobodo in neodvisnost in ne da pri tem krši etična načela.

Gerdes (2011) za ponazoritev empatije v socialnem delu uporabi prisposodbo »naučiti uporabnika uloviti ribo«. Prisposodbe se zelo dobro spomnim s predavanja na študiju in se mi zdi dobra ponazoritev empatije in hkrati razmejitev od simpatije (o čemer sem že pisala). V nasprotnem bi pri simpatiji uporabniku »dali ribo«, kar pa ni socialno delo. Prisposodba skriva dejstvo, da empatija ni le čustveno uglaševanje z uporabnikom, ampak je veliko več od tega. Na uporabnika se odzovemo in krepimo njegovo moč (torej »naučimo uloviti ribo«).

Simonič (2010) pravi, da ko je odnos empatičen, vse postane varnejše. Za uporabnika pomeni izkušnja varnosti priložnost opustiti tisti del doživljanja samega sebe, ki ga prej ni mogel. Uporabnik tako spremeni držo do sebe. To je mehčanje, ki izhaja iz novosti v doživljanju, kakršnega doslej ni poznal. Dragoš in Rihter (2015) v svojem članku omenjata dokaz zdravnika Anakieva, ki govori o empatiji kot o temelju odnosa med zdravnikom in pacientom, saj je brez nje težko razumeti bolnikovo težavo. Po besedah Anakieva se je treba »poosebiti s pacientom«.

Vse ugotovitve lahko apliciramo na odnos med socialno delavko in uporabnikom v kontekstu socialnega dela. Za socialne delavce ima empatija tako posebno mesto, saj brez nje v resnici ne moremo zavzeti prave socialnodelovne drže (Simonič, 2010). Sogovornik, ki doživi empatično izkušnjo, doživi nekaj novega, drugačnega, kar ga lahko vodi v drugačno razmišljanje in ravnanje ter kovanje nove poti v skupnem odnosu s socialnim delavcem.

Do empatičnega stika lahko pridemo na več načinov, npr. s pozornim poslušanjem, prisostvovanjem dogodku, opazovanjem različnih besednih in nebesednih sporočil druge osebe, s sledenjem lastnim odzivom pri sebi, nenehnim preverjanjem natančnosti našega dožemanja pri drugem itd. (Simonič, 2010). Večina teh načinov je vpeta v socialnodelovno znanje za ravnanje, ki ga uporabljamo v procesih pomoči.

1.2.1 Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela

Empatični odzivi se lahko kažejo v tihem poslušanju, saj je tiho poslušanje pomemben del empatičnega odziva, a se lahko kažejo tudi v besedah. Besede so pomembne. Če je poslušalec sposoben »podati« besede uporabniku, potem olajšajo uporabniku, da opiše svoj notranji svet. Besede so orodje, ki pomaga pri dostopu in širjenju doslej neizgovorjenega in nevidnega. Zavedati pa se je treba, da so poskusi empatije lahko tudi neučinkoviti, če so neustrezni (Hennessey, 2011). To vodi k dejstvu, da se je treba v nekem smislu učiti empatije. Kakorkoli,

besedišče je eden izmed pripomočkov. Torej, za socialne delavce je »treniranje« besedišča zaklada emocij kot začetna točka za uspešno empatično delo z uporabniki.

Pogovor je tisti, ki ustvarja delovni odnos. Socialno delo je zato v stroki razvilo poseben jezik, jezik socialnega dela (Čačinovič Vogrinčič, 2010). Moč besed je prav v podpori, pomoči in pridruževanju uporabniku. Jezik socialnega dela ubesedi proces pomoči, ubesedi, kako se dela. Je jezik spoštljivih in odgovornih zaveznikov, ki krepi moč uporabnikov, opogumlja in je jezik, ki vključuje, saj ustvarja odprt prostor za sodelovanja, soustvarjanje in raznolikost. Ne stigmatizira, ne obsoja in ne razvrednoti. Predvsem pa ima jezik v socialnem delu dve pomembni nalogi:

- razumevanje raznovrstnih pripovedi ljudi z zelo raznovrstnimi usodami v zelo raznovrstnih življenjskih okoliščinah;
- socialna delavka sama skrbno ravna z besedami in bdi nad jasnostjo in razumljivostjo povedanega (Čačinovič Vogrinčič, 2010).

Osvojen jezik socialnega dela, ki je apliciran na odnos z uporabnikom, v katerem je uporabnik dojet kot ekspert iz izkušenj, udeležen v problemu in rešitvi, ima ključen prispevek k bolj empatičnemu stiku z uporabnikom. Na drugi strani pa menim, da je dosledna uporaba jezika socialnega dela nemogoča, če nismo zmožni empatije. Odločitev za uporabo jezika socialnega dela zahteva empatijo. Ne morem si predstavljati, da bi nekdo, ki ni sposoben empatije, pri komuniciranju uporabljal besede, ki jih pripisujemo jeziku socialnega dela. Znanje za ravnanje z besedami in odnos, v katerem smo sposobni slišati in razumeti drugega, nujno vključuje empatijo.

1.2.2 Dialog

Bahtin (1984 v Kuhar, 2015) govori o dialogu kot o edini primerni obliki verbalnega izražanja. Ljudje sodelujejo v dialogu celo življenje: z očmi, usti, rokami, dušo, duhom, s celim telesom in dejanji. Bahtin (1984 v Kuhar, 2015) dialog razume kot vstop vseh udeleženi v komunikacijo, v kateri so vsi odprti za spremembo svoje pozicije, pripravljeni resnično razumeti drugega (kar vključuje empatičnost kot nujno predpostavko dialošкости) in soustvarjati pomene. Pri tem nenehno prevprašujejo, reflektirajo, kakšne podobe o drugih in svetu so si oblikovali, kako vstopajo v odnos z drugo osebo (Kuhar, 2015). Bahtinovo razumevanje me asociira na socialnodeloven odnos, v katerem je zares pomembno sodelovanje vseh

soudeleženi v procesu pomoči in medsebojno razumevanje, pri čemer ima pomemben prispevek empatičnost socialnega delavca.

O dialogu govori tudi Lussi (1991 v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015), v enem izmed elementov delovnega odnosa (instrumentalna definicija problema), ko pravi, da udeleženci raziskujejo svoj delež v rešitvi in da vsak vstopi s svojo definicijo problema. Pri tem pa sta bistvena dialog in sodelovanje. Dialog zasledimo tudi v konceptu osebnega vodenja (Vries, 1995 v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015), kjer je za socialno delo pomembna izkušnja uporabnika o spoštovanju in dostojanstvu, kar pa je lahko samo osebna izkušnja v dialogu in sodelovanju z uporabnikom. Prisotnost dialoga najdemo tudi v sestavinah leksikona moči (Salebeey, 1998 v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015), poleg dodajanja moči, včlanjenosti, moči okrevanja, zdravljenja in celostnosti ter odpovedi nejevernosti (povzeto po Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015). Če povzamem, ima dialog pomembno mesto v socialnem delu in empatičnem stiku v procesu pomoči.

Naj se navežem na Jordanovo (1997 v Simonič, 2010) primerjavo empatije z glasbenim duetom, v katerem glasbenika iščeta in skušata skupaj ustvariti harmonijo. Pri tem pa vsak upošteva prispevek drugega. Razmišljanju Jordana se pridružujem in njegovo misel razširjam s prispodobno celotnega simfoničnega orkestra, v katerem ima vsako izmed glasbil svoj prispevek in vsi skupaj ustvarjajo harmonijo.

1.2.3 Sistemsko socialno delo

Poglavje bom začela s prispodobno pokrajin, ki se mi je vtisnila v spomin med prebiranjem knjige Barbare Simonič (2010). Prispodoba govori o slikanju različnih pokrajin, ki imajo podobne lastnosti (Simonič, 2010). To naj bi veljalo za empatijo in zato lahko zapisano povežem s stroko socialnega dela, natančneje določenimi metodičnimi načeli socialnega dela.

Načelo vsestranske koristi (Lüssi, 1991 v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015) omogoča socialni delavki, da v pogovoru upošteva interese vseh udeleženi v problemu, kar prinese rešitev v korist vseh. Pri tem na nek način upoštevamo načelo kontakta, ki vodi v vzpostavljanje stika in neposredne komunikacije z vsemi udeleženi v problemu in rešitvi. Ključnega pomena je upoštevanje načela interpozicije, ki opisuje vlogo socialnega delavca. Hkrati pa je strokovnjaku v pomoč, saj omogoča spreminjanje bližine, oddaljenosti, empatijo

ali »vsestrano pristranskost« (Stierlin, 1987 v Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015). Empatičen socialni delavec tako stopi k vsakomur in se hkrati oddalji od vsakega. Vsa načela, ki jih omenjam, so načela, preko katerih socialni delavec udejanja svojo empatičnost.

1.3.3 Vzpostavljajanje osebnega stika

Osebni stik omogoča oblikovanje medosebnega prostora, prostora intersubjektivnosti. To je področja občutkov, misli in spoznanj, ki jih o naravi trenutnega medosebnega odnosa podelijo ljudje. Če je intersubjektivni prostor ozaveščen, se razvije intersubjektivna zavest, ki je dvojna. Na eni strani je zavest o svojem doživljanju in na drugi zavest o tem, kako naše doživljanje doživlja drugi. Intersubjektivna zavest pomeni gledanje skozi lastne oči in hkrati gledanje, kako drugi vidi to, kar vidim (Hribar Sorčan, 2008).

Empatično razumevanje je eden izmed dejavnikov (poleg neposivne topline in pozitivne drže, kongruentnosti in postavljanja meja in konfrontacije), ki olajšuje razvijanje osebne vezi med strokovnjakom in uporabnikom. Veščina oz. umetnost vzpostavljanja stika in razvijanja medosebnega prostora je nenehno križarjenje med sprejemanjem (empatičnim razumevanjem) in soočanjem (postavljanjem meja) (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015).

Pri vzpostavljanju stika je pomembno, da se socialni delavec zna uglasiti z uporabnikom. Gre za proces vzajemne regulacije tako na verbalni kot na neverbalni ravni. Egan (1986 v Hennessey, 2011) pravi, da so ljudje več kot le skupek verbalnih in neverbalnih sporočil. Poslušanje v najglobljem smislu pomeni poslušati uporabnika in pri tem misliti na njegov kontekst življenja. Prav takšno poslušanje pa vključuje vživljanje v drugega (empatijo). Da bi lahko empatično vstopili v uporabnikov svet, videli svet iz njegove perspektive, moramo postaviti na stran lastne predsodke, lastno videnje, interpretacijo sveta (Lishman, 1994).

Empatija je slišanje tistega, o čemer oseba govori, tako na verbalen kot na neverbalen način, na emocionalnem nivoju. Je način prakse socialnega dela, ki zahteva samozavedanje strokovnjaka, pri čemer je odprt in dopušča uporabnikovim občutkom, da vstopajo v njegovo zavest. Začasno, z namenom, je strokovnjakov notranji svet v kontaktu z uporabnikovim notranjim svetom. V tem položaju strokovnjak zaveže svoje misli k razumevanju uporabnika. Taka praksa vodi v sočuten in učinkovit proces pomoči. Pomembno je poudariti, da vstop v uporabnikov svet ne pomeni izgube lastnega, strokovnjakovega sveta. Strokovnjak je še vedno v stiku s samim seboj

(Hennessey, 2011). Socialnodelovna praksa, ki razume uporabnikov zorni kot na tak način (čeprav se vedno ne strinjajo z njim), vodi v bolj empatično in učinkovito prakso. Vodi v emocionalno inteligentno prakso, v kateri je prostor za sodelovanje.

1.3 Razvijanje in učenje empatije (v kontekstu socialnega dela)

Empatija je nekaj, s čimer se rodimo in ima v osnovi biološke temelje (npr. zrcalni nevroni v možganih). Kljub temu pa se empatijo lahko pogloblja in izpopolnjuje. Po eni strani gre pri empatiji za prirojen odziv, ki se pod vplivi okolja in odnosov lahko naprej razvija ali pa zakrni (Simonič, 2010).

Temu mnenju se pridružuje tudi Juul s soavtorji, ko zapiše, da ima vsak prirojeno sposobnost za empatijo, a lahko to zmožnost razvijamo in poglobljamo celo življenje (Juul idr., 2017). Kot že ugotovljeno, je empatija bistvena spretnost in drža socialnih delavk, zato je pomembno, da jo razvijajo. Stalzer Wyant Cuzzo, Rapley Larson in McGlasoon (2017) zapišejo, da je (po)učevanje empatije možno, a pomeni težko delo in vseživljenjsko pustolovščino. Dodaja še, da morajo vzgojitelji pri metodah poučevanja empatije biti kreativni. Sam predlaga igranje vlog, predvajanje videoposnetkov, branje, pisanje, kritično refleksijo, gostujoče govorce. Igro vlog razširi na način, da študentje sami zapišejo vloge. Pravi, da je to dodaten izziv za študente, saj si morajo zamisliti situacijo, v kateri bi morali biti empatični. Razmišljanje o situacijah, ki bi v njih zbudile etične dileme, jih spodbuja k temu, da razmišljajo o vprašanjih, o katerih se ne strinjajo ali jim niso všeč (Stalzer Wyant Cuzzo, Rapley Larson in McGlasoon, 2017).

Gibbons (2011 v Gerdes, 2014) meni, da se literatura bolj osredotoča na pomen empatije kot pa to, kako se empatijo razvija. Trdi, da se študente socialnega dela pogosto uči empatije površno, z učenjem komunikacije in spretnosti, medtem ko je manj pozornosti namenjeno razvoju veščin, na katerih temelji empatija. V zvezi s tem govori o treh tehnikah, ki bi lahko bile še posebej učinkovite za razvijanje empatije, in sicer čuječnost (mindfulness), izkustveno učenje in uporaba leposlovja. Na kratko bom opisala vse tri tehnike.

- Čuječnost združuje meditacijo, dihalne tehnike in posvečanje pozornosti sedanjim trenutkom brez sodbe, da bi ljudem pomagali spremeniti način razmišljanja in jim tako omogočili novo izkušnjo, izkušnjo razumevanja. Številni avtorji, na primer Thomas (2017), nakazujejo, da lahko trening čuječnosti vzgaja empatijo in prispeva rezultate na področju izobraževanja za poklice pomoči.

- Izkustveno učenje preko igre vloge uporabnikov je učinkovita metoda za razvijanje odprtih pogovorov o doživljanju čustev in občutkov pri socialnem delu in pomembnosti refleksije za predelavo in uravnavanje čustev.
- Branje, ki je združeno s kritičnim razmišljanjem, krepi empatične povezave, saj ima branje pripovedi in potem kritično razmišljanje o stališčih, potencial razširjanja čustvenega repertoarja, pogloblja zavest o sebi in drugem ter poveča empatijo (Gerdes, 2014).

Osebnostno se strinjam z zapisanim. Določene tehnike učenja imajo potencial, da izzovejo študente, da razmišljajo, reflektirajo in na ta način krepijo svojo empatijo. Menim, da so med študijem socialnega dela določene tehnike, ki krepijo empatijo, tudi uporabljajo (več v poglavju izobraževanje za socialno delo).

Grant (2014, str. 346) govori o »čustvenem načrtu za razvijanje empatije«, ki bi poudaril pomen razvijanja čustvene pismenosti, samoregulacije in upravljanja s čustvi skozi refleksivno prakso in druge tehnike. Njegova študija je zanimiva in pomembna za socialno delo. V študiji omenja »sposobnost razmišljanja« in trdi, da morajo socialni delavci razvijati »natančno empatijo«, da bi lahko varovali svoje osebno počutje in izboljšali strokovno presojo. Pravi še, da se morajo socialni delavci naučiti refleksne prakse, s katero lahko razmišljajo, se zavedajo svojih reakcij, občutkov in te tudi predelajo. »Sposobnost razmišljanja« vidi kot ključni element za spodbujanje in vzdrževanje »natančne empatije«. V okviru svoje študije je Grant (2014) ugotovil, da bi moral biti velik poudarek v učnem načrtu ne samo na razvijanju empatičnosti pač pa tudi o načinih, mehanizmih, ki bi študentom pomagali v praksi razločiti in narediti mejo med seboj in uporabniki. V svoji študiji navaja primere študij, ki pričajo o tem, da če se študente uči o ravnanju s čustvi, lahko to v prihodnosti zmanjša njihove osebne stiske in izgorelost.

Zaključim lahko, da je »natančna empatija«, kot jo imenujejo tuji avtorji (Rogers, 2007 v Grant, 2014; Grant, 2014) ključna za prakso socialnega dela in jo je možno razvijati. Dokazi študij (Grant, 2014; Gerdes in Segal, 2011; Thomas, 2017) kažejo, da sta učenje in razvijanje empatije ključna za preprečitev empatičnih stisk. Učitelji socialnega dela se morajo lotiti vprašanja, kako natančno razvijati empatijo v večji globini, onkraj razvoja komunikacijskih veščin. Pomembno je, da se študente »opremi« z mehanizmi in orodji, ki jim bodo pomagali ohranjati čustven odpornost. Dober primer je, kot zapisano, učni načrt z uporabo določenih tehnik, kot so pozornost, izkustveno učenje, izmišljene in samostojno napisane pripovedi, ki lahko izboljšajo

učenje »natančne empatije« in zagotovijo, da študentje socialnega dela ne bodo v stiski zaradi izkušenj, s katerimi se srečujejo v praksi.

Dodajam še misel Hennessey (2011), da sta emocionalna inteligenca in empatija tisti, ki pomagata strokovnjaku narediti smisel iz situacij in pomagata pri spoznavanju človeka, zato je pomembno vedeti, da emocionalno inteligenco, zmožnost poslušanja in empatiziranja s slišanim lahko vedno razvijamo.

1.4 Izobraževanje za socialno delo

Fakulteta za socialno delo v okviru dodiplomskega, podiplomskega in dopolnilnega (vseživljenjskega) študija izobražuje in usposablja študentke in študente za izvajanje strokovnih nalog in storitev na področju socialnega varstva in drugih področjih, kjer so potrebni ali koristni znanja in spretnosti socialnega dela (Fakulteta za socialno delo, b. d.). V nadaljevanju se bom osredinila na dodiplomski študij (študijski program prve stopnje), saj mojo populacijo v raziskavi predstavljajo študentje, ki zaključujejo prav dodiplomski študij.

1.4.1 Študijski program prve stopnje

Študijski program prve stopnje je štiriletni študij, med katerim študentje pridobivajo znanja preko obveznih, izbranih izbirnih predmetih in nadalje modulskih usmeritev (Fakulteta za socialno delo, 2018/2019). V sklopu obveznih predmetov se študentje seznani z vsebinami s področja metodologije raziskovanja, statistike, menedžmenta, prava (socialna varnost, družinsko, delovno in socialno procesno pravo), družbenih neenakosti in socialne politike, psihologije, teorij in metod socialnega dela (teorije družbe in družbene deviantnosti, vzpostavljanja delovnega odnosa in osebnega stika, skupnostno socialno delo), socialnega dela s specifičnimi skupinami ljudi (stari in mladi ljudje, ljudje z ovirami, begunci, priseljenci in etnične manjšine, socialno delo z družino, zasvojenosti) ter supervizije v socialnem delu, socialne antropologije in epistemologije socialnega dela. Prav tako študentje pridobijo znanje angleškega jezika za socialno delo (Fakulteta za socialno delo, 2018/2019).

Študentje si v prvih treh letih študija izberejo enega izmed ponujenih izbirnih strokovnih predmetov, v četrtem letniku pa si izberejo dva izbirna predmeta. Paleta ponujenih predmetov zajema predmete s področja prava (protidiskriminacijsko, kazensko in družinsko pravo),

ustvarjalnosti v socialnem delu (teorije ustvarjalnosti, uporaba lutk v socialnem delu), menedžmenta (kadrovski menedžment, strateško načrtovanje v neprofitnem sektorju), dela z ranljivimi skupinami ljudi (zaščita otrok v primerih nasilja in zlorab, socialno delo v izrednih razmerah), metod socialnega dela (načrtovanje podpore v skupnosti, izvedenstvo uporabnikov) in drugih področij, v povezavi s socialnim delom (religija in socialno delo, politike na področju drog in zasvojenosti, človekove pravice in zagovorništvo, besednjak psihopatologije, družbena gibanja in globalne neenakosti, primerjalno socialno delo). Možnost izbire je tudi poglobljanje znanja na področju angleščine (angleščina za akademske potrebe) (Fakulteta za socialno delo 2018/2019).

V tretjem in četrtem letniku izobraževanja se študentje odločijo za enega izmed šestih modulov, v okviru katerega poglobljajo svoje znanje na izbranem področju. Izbirajo lahko med šestimi moduli, in sicer Socialnim delom s starimi ljudmi, Socialnim delom z mladimi, Psihosocialno podporo in pomočjo, Socialno pravičnostjo in vključevanjem, Duševnim zdravjem v skupnosti in Socialnim delom v delovnem okolju (Fakulteta za socialno delo 2018/2019).

Splošne in predmetnospecifične kompetence

V predstavitvenem zborniku Fakultete za socialno delo (2018/2019) so zapisani štirje temeljni cilji študijskega programa prve stopnje, petnajst splošnih kompetenc in enaintrideset predmetnospecifičnih kompetenc programa, ki naj bi jih pridobili študentje in študentke z dodiplomskim izobraževanjem na fakulteti.

V nadaljevanju se bom osredotočila na splošne in predmetnospecifične kompetence, ki sem jih analizirala z namenom, da bi ugotovila, ali katera izmed navedenih neposredno naslavlja empatijo ali je povezana z njo. Na podlagi prebranega v predstavitvenem zborniku (Fakulteta za socialno delo, 2018/2019) izmed opredeljenih splošnih kompetenc programa izpostavljam naslednje:

- prepoznavanje, razumevanje in odzivanje na raznolikosti;
- prepoznavanje in razumevanje človekovih stisk in kriz, vezanih na družben in osebno pogojene okoliščine;
- sposobnost soustvarjanja zelenih razpletov z upoštevanjem perspektive uporabnika;
- veščine komuniciranja.

Med enaintridesetimi predmetnospecifičnimi kompetencami kot najbolj relevantne izpostavljam naslednje:

- sposobnost soustvarjanja izvirnih projektov podpore in pomoči v dialogu z uporabniki in drugimi udeleženci na konkretnem področju socialnega dela;
- znanje in sposobnost vzpostavljanja prvega stika in delovnega odnosa na konkretnem področju socialnega dela;
- znanje in sposobnost pogovarjanja (spoznavanja, pogajanja, dogovarjanja), vodenja razgovora v smeri želenih razpletov na konkretnem področju socialnega dela (Fakulteta za socialno delo, 2018/2019).

Poleg preučitve predstavitvenega zbornika Fakultete za socialno delo (2018/2019) sem preučila še učni načrt predmetnika prve stopnje (Fakulteta za socialno delo, b. d.). Pri tem sem zasledila empatijo, zapisano kot predmetnospecifično kompetenco pri dveh predmetih, in sicer pri obveznem predmetu (Ljudje z ovirami: teorije in metode socialnega dela) in predmetu z modula Socialna pravičnost in vključevanje (Preučevanje hendikepa in spola v socialnem delu: samostojno življenje in podpora).

Zaključim lahko, da nobena izmed kompetenc (splošnih ali predmetnospecifičnih) empatije ne nagovarja konkretno (razen pri dveh predmetih), kar pa (po mojem mnenju) ne pomeni, da empatija ni povezana s kompetencami študijskega programa prve stopnje. Izpostavljene kompetence, ki sem jih zapisala zgoraj, so pomembne prav zato, ker menim, da so povezane z empatijo. Če ponazorim svoje razmišljanje – ne morem si zamisliti, da bi socialna delavka bila sposobna vzpostaviti stik in odnos, ki bi bil v korist uporabniku, ne da bi pri tem bila empatična.

Praktično usposabljanje

Socialno delo je praktični poklic, zato ga je treba nujno doživeti na svoji lastni koži, se naučiti spretnosti in ravnanja v situacijah socialnega dela (Mesec, 2015). S konkretnim delom se tako bodoči socialni delavci najboljše spoznajo preko praktičnega dela. Tako je praksa pomemben del izobraževalnega procesa. V tem sklopu je bil leta 2007 na Fakulteti vzpostavljen Center za praktični študij, kot posledica razvoja praktičnega študija od samih začetkov izobraževanja za socialno delo in tudi kot posledica potrebe po strukturiranem pristopu k načrtovanju in

povezovanju vsebin ter načrtovanju in izvajanju prakse. V omenjenem centru poleg pedagoških delavcev fakultete sodelujejo predstavniki drugih učnih baz. Vsi udeleženi v praktičnem usposabljanju sodelujejo pri prenosu znanj, refleksiji, sprožanju novih vprašanj in sooblikovanju teorije in prakse socialnega dela (Mesec, 2015). Študentje socialnega dela med študijem opravijo 560 ur neposrednega praktičnega dela (Mesec, 2015).

Izmed ciljev in namenov prakse (po Mesec 2015, str. 43) se mi za doprinos k empatiji študentov zdijo najpomembnejši naslednji:

- da se študent čim bolj približa življenjskemu svetu uporabnika;
- da na lastni koži doživi protislovja, ki izhajajo iz vloge strokovnega in prostovoljnega socialnega dela;
- da študent doživi proces pomoči, ga opazuje in sodeluje s strokovnimi delavci;
- da študent spozna družbeni položaj uporabnikov socialnega dela;
- da študent vidi, prakticira in ovrednoti osnovne, splošne in specifične spretnosti socialnega dela.

Praktično usposabljanje se mi zdi zelo pomembno, saj preko praktičnega dela študentje pridobivajo osebne izkušnje in dobijo dejanski vpogled v določene situacije. Praktično delo je tudi priložnost za implementacijo teorije in pridobivanje strokovnih izkušenj. Teren je tako enkratna priložnost, ki jo študentje lahko izkoristijo za »postavitev v kožo drugega« v realni situaciji in za apliciranje osvojenega teoretičnega znanja.

Poleg praktičnega usposabljanja, preko katerega študentje pridobivajo mnogovrstne izkušnje na terenu in teoretičnega znanja, ki jim ga na različne načine posredujejo profesorji, so pomembne tudi druge metode in načini dela. Pomemben prispevek k učnemu procesu so vaje v okviru določenih predmetov, na katerih so študentje razvrščeni v manjše skupine, v katerih je delo bolj dinamično in praktično naravnano. Iz osebne izkušnje lahko izpostavim igre vlog na vajah, ki omogočajo poskus »postaviti se v kožo drugega« in na tak način poskus doživljanje tistega, kar doživlja drugi. Omembe vredni se mi zdijo tudi obiski posameznikov, posameznic ali skupin ljudi, ki s študenti delijo svojo zgodbo. Na tak način študentje bolj celovito, bolj plastično spoznajo življenjski svet uporabnika, specifično situacijo in se na ta način potem v praksi lažje vživijo v nekoga, ki ima podobno izkušnjo. Svoj namen ima pisanje refleksij, s

pomočjo katerih študentje izražajo in predelujejo svoja čustva. Gre za načine dela, ki (po mojem mnenju) »trenirajo« empatičnost študentov. Omenjene metode nisem niti v učnem načrtu niti v predstavitvenem zborniku zasledila zapisane kot posebne metode in načine dela, ki bi doprinesli k empatiji študentov.

2 Formulacija problema

Lishman (1994) pravi, da morajo socialne delavke imeti prave komunikacijske veščine, če želijo krepiti moč uporabnikov in jim pomagati, ter da je uporabnikom v veliko pomoč, če socialne delavke uporabljajo pristop, v katerem ne obsojajo. Empatijo označi kot eno izmed tistih kompetenc, ki vzpostavljajo, gradijo in ohranjajo odnos med uporabnikom in strokovnjakom. (Lishman, 1994).

Iz zapisanega izhaja, da je empatija nekaj, kar bi vsak študent socialnega dela moral imeti ozaveščeno kot nujno kompetenco za vzpostavitev dobrega odnosa in da bi študij socialnega dela to kompetenco moral razvijati. Naj se navežem na študijo Zaleskega in sodelavcev (2016), ki priča o pomembnosti doprinosa študija socialnega dela k empatiji. Zaleski idr. (2016) so v svoji študiji odkrili, da so intervjuvanci postali bolj empatični, ko so pridobili znanje za ravnanje in ko so se znebili svojih predsodkov. Prav tako so udeleženci v raziskavi menili, da jim lahko izobraževanje v socialnem delu bolj pomaga do empatičnosti tako v osebnem kot v poklicnem življenju (Zaleski idr., 2016).

V diplomskem delu želim raziskati, kako študentje 4. letnika (študentje, ki zaključujejo študij na prvi stopnji), sami dojemajo empatijo in kako vidijo mesto empatije v izobraževanju za socialno delo. Osrednja tema dela je tudi sam študij socialnega dela in njegov doprinos k zmožnosti vživljanja v drugega (empatiji). Glede na svojo izkušnjo se mi zdi, da študijski kurikulum posveča premalo pozornosti empatiji kot kompetenci, ki je nujno potrebna za ustrezne, dobre in kakovostne procese pomoči.

V okviru raziskovanja sem si postavila naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kako, na kakšen način študentje 4. letnika FSD dojemajo empatijo? Kakšno je njihovo mnenje o empatiji kot potrebnih kompetenci za vzpostavljane in soustvarjanje delovnega odnosa?
- Ali je empatija opisana kot predvidena kompetenca v posameznih splošnih ali specifično modulskih predmetih? Na kakšen način se med študijem izvaja učenje empatije? Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki prispevajo k razvijanju empatičnosti študentk in študentov socialnega dela?

- Kako študentje 4. letnika FSD ocenjujejo doprinos študija socialnega dela k empatiji? Kakšno razliko opažajo (glede lastne empatije) ob začetku študija in sedaj po končanem študiju?

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave

Kvalitativna raziskava je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, ki je zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov (Mesec, 1995).

Eksplorativna ali poizvedovalna raziskava kot ena izmed vrst kvalitativnih raziskav je uvod v spoznavanje nekega področja problematike. Gre za raziskavo, katere namen je odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze (Mesec, 1997).

Moja raziskava, ki sem jo izvedla v sklopu diplomskega dela, je kvalitativna, natančneje eksplorativna raziskava, saj je bil moj namen raziskati doprinos študija socialnega dela k zmožnosti vživljanja v drugega in v tem okviru izvedeti več o določenih temah (pojemovanje empatije pri študentih, doprinos študija socialnega dela k empatiji študentov in študentk itn.). Podatke sem zbirala s kvalitativnima metodama zbiranja podatkov (delno standardiziran intervju in metoda fokusne skupine), s čimer sem pridobila besedne opise.

Raziskava je aplikativna oz. uporabna, saj so ugotovitve raziskave uporabne za Fakulteto za socialno delo, v smislu povratnih informacij študentov in študentk o študiju socialnega dela in morebitnih sprememb ter prilagajanja predmetnika in njegovih vsebin.

Glede na moja raziskovalna vprašanja so teme v raziskavi naslednje:

- dojemanje empatije,
- pomembnost empatije v socialnem delu,
- doprinos študija socialnega dela k empatiji,
- študij socialnega dela in učenje, razvijanje empatije.

3.2 Merski instrument

Uporabila sem vnaprej sestavljen vprašalnik s sedmimi glavnimi vprašanji in podvprašanji. Vprašalnik mi je služil kot vodilo pri zbiranju empiričnih podatkov. Glede na dodatno zaznavanje sem sogovornikom postavljala dodatna vprašanja. Vprašalnik, uporabljen v raziskavi, je priložen v dodatku.

3.3 Populacija in vzorec

Izbrano populacijo v raziskavi predstavljajo vsi študentje in študentke, vpisani v četrti letnik Fakultete za socialno delo v Ljubljani v študijskem letu 2018/2019, razporejeni v šest različnih modulov (Socialno delo s starimi ljudmi, Socialno delo z mladimi, Psihosocialna pomoč in podpora, Duševno zdravje v skupnosti, Socialna pravičnost in vključevanje, Socialno delo v delovnem okolju). Vzorec, ki sem ga izbrala za zbiranje empiričnih podatkov, je neslučajnostni in priložnostni ter obsega devetindvajset predstavnikov vseh modulov.

3.4 Zbiranje podatkov

Kot že omenjeno, so študentje in študentke četrtega letnika Fakultete za socialno delo razporejeni v šest različnih modulov (Socialno delo s starimi ljudmi, Socialno delo z mladimi, Psihosocialna pomoč in podpora, Duševno zdravje v skupnosti, Socialna pravičnost in vključevanje, Socialno delo v delovnem okolju). Glede na to sta moji merili pri izbiri metod zbiranja podatkov bili število študentov posameznega modula in pregled kompetenc posameznih modulskih predmetov – ali vsebujejo eksplicitno zapisano kompetenco empatije, njej podobne kompetence. Na modulu Socialna pravičnost in vključevanje sta bili vpisani dve študentki, na modulu Socialno delo v delovnem okolju pa v opisu kompetenc nisem zaznala empatije. Na podlagi zapisanega sem se odločila za uporabo dveh metod zbiranja podatkov, in sicer delno standardiziran intervju in fokusno skupino. Metodo fokusne skupine (šest do osem študentov in študentk) sem uporabila pri štirih modulih, in sicer Socialno delo s starimi ljudmi, Socialno delo z mladimi, Psihosocialna pomoč in podpora, Duševno zdravje v skupnosti. Pri preostalih dveh modulih Socialna pravičnost in vključevanje ter Socialno delo v delovnem okolju pa sem kot metodo zbiranja podatkov uporabila delno standardiziran intervju (dva do trije študentje z vsakega modula).

Vse sošolce in sošolke sem seznaniła s svojo raziskavo v diplomskem delu in jih prijazno povabila k sodelovanju. Z zbiranjem podatkov sem začela v študijskem letu 2018/2019, ko sem opravila pet intervjujev. Pri modulu, na katerem sta vpisani samo dve študentki, sem le ti zaprosila za sodelovanje, v kar sta privolili. Z modula socialno delo v delovnem okolju sem opravila intervju z dvema študentkama in enim študentom, ki so bili pripravljeni sodelovati.

V letošnjem študijskem letu, natančneje v mesecu marcu in aprilu, pa sem opravila še srečanja s fokusnimi skupinami. Zbrala sem vse tiste študentke in študente, ki so bili pripravljeni sodelovati, jih razvrstila v štiri različne skupine (glede na štiri module) in se z njimi dogovorila

za termin pogovora. Prvoten namen je bil opraviti srečanja fokusnih skupin v prostorih Fakultete za socialno delo, ki jo vsi dobro poznamo. Glede na razmere, ki so zavladale v mesecu marcu in aprilu (COVID-19) pa tudi logističnih težav, ki bi se lahko pojavile pri uskladitvi termina in kraja srečanja, sem se odločila za video konferenco Zoom, ki sem jo s predhodnim soglasjem udeležениh posnela. Intervjuji so v povprečju trajali eno uro, srečanja fokusnih skupin pa uro in pol.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem obdelala na kvalitativni ravni s kvalitativno analizo. Najprej sem po opravljenih intervjujih in srečanjih fokusnih skupin (video konferencah) naredila dobesečne prepise v obliki transkriptov in jih označila z zaporednimi črkami A, B, C, Č, D, Đ, E, F itd. Nato sem natančno prebrala posamezne transkripcije in premislila o pomenu posameznih izjav. Temu je sledilo kodiranje zapisov, pri čemer sem sprva skušala izpostaviti ključne pojme. Po tem sem začela prepisovati pojme v besedilo in sorodne pojme združevati v kategorije. Skratka, uporabila sem tehniko neposrednega kodiranja, ki spada med odprto kodiranje.

Neposredno kodiranje je tehnika, s katero neki opis poimenujemo z določeno kodo. Gre za tehniko, ki spada med odprto kodiranje. Koda je pogosto beseda ali kratka fraza, ki zajema skupne elemente predmeta raziskovanja in poudarja najpomembnejše značilnosti ter zajema bistvo podatkov iz besedila. Kode predstavljajo razumevanje in razčlenitev vsebine raziskovalnega problema. Ko kode združimo, dobimo kategorije, s katerimi si razlagamo raziskovalno okolje (Mesec, 1995).

Po pripisovanju pojmov delom besedila in združevanju sorodnih pojmov v kategorije (odprtem kodiranju) sem izvedla osno (aksialno) kodiranje, s katerim sem vzpostavila odnose znotraj imenovanih kategorij.

4 Rezultati

4.1 Dojemanje empatije

Intervjuvanci in udeleženci fokusnih skupin, v nadaljevanju študentje, empatijo dojemajo kot človeško lastnost, osnovo odnosa s sočlovekom in edinstveno sposobnost. Večina empatijo opisuje kot vživljanje v drugega, poskus dojetja človekove situacije in razumevanje čutenja in doživljanja osebe. Posamezniki jo opisujejo kot predstavo o občutju osebe, približek človeku, poistovetenje s človekom, čutenje z drugim in zaznavanje čustev drugega ter povezavo na uporabnikovi ravni, izkušnji. Na eni strani posamezniki govorijo o nesočustvovanju, na drugi strani pa so posamezniki, ki empatijo dojemajo kot sočutje s človekom. Posamezniki za empatijo uporabijo prisposodbo »zlesti« v kožo človeka in njegovo situacijo, stopiti v čevlje drugega in objem osebi, ki doživlja skrb. Pri definiranju empatije študentje izpostavljajo empatična ravnanja, ki kažejo na empatijo, to so prevpraševanje o človekovem doživljanju (C5: »Se vprašam, kaj človek nasproti mene čuti, doživlja.«), opazovanje človeka, vključevanje sebe kot opazovalca, pustiti čutiti, ne obsojanje človeka, preverjanje lastne interpretacije, prisotnost tukaj in zdaj (K6: »Da si pri stvari.«), pogled na stvari iz drugega zornega kota, iskanje podobnih občutkov in čustev, čutenje človeka, skrb za osebo, (ne)osredotočenost na problematiko, izražanje lastnega videnja situacije in razumevanje (K4: »Daš od sebe nek občutek, da jo razumeš oziroma jo skušaš razumeti.«). Posamezni študentje vidijo empatijo kot verbalno komunikacijo, preko empatičnih besed (W7: »Na primer rečeš te razumem, ti želim pomagat.«) ali pa kot neverbalno komunikacijo, to je preko empatičnih dejanj, brez besed (W9: »Na primer stisk roke, objem.«).

Študentje v večini empatijo vidijo kot splošno koristno (O2: »Brez tega ne gre ne v stroki ne v osebnem življenju.«), saj omogoča razumevanje (Y3: »Tako lahko razumeš človeka in njegovo stisko.«) in lažjo komunikacijo (D62: »Omogoča lažje komuniciranje.«). Posamezniki vidijo pomen empatije v približevanju človeku in preprečevanju občutka osamljenosti, dobri komunikaciji, dobrem odnosu, zadovoljevanju potreb in vrednot, zavedanju o raznolikosti doživljanja situacij in pomoč človeku (Ž4: »Če se nisi sposoben vživeti v vlogo človeka, mu ne moreš pomagati.«). S pomočjo empatije lahko razumemo ljudi, ki nimajo enakih izkušenj kot mi. Posamezniki izpostavljajo raznovrstnost empatije, na primer različni empatiji do uporabnika in do partnerja.

Navkljub pomembnosti in koristim empatije študentje poudarjajo pasti empatije. V tem kontekstu omenjajo ekstremno empatijo (D6: »Ekstremno empatičen človek lahko preveč

intenzivno podoživi občutke in čustva druge osebe.«) in prevzetost s čustvi, nevarnost (J4: »Misliš, da veš, kako se nekdo drug počuti.«), tanko mejo med vsevednostjo in nevednostjo, spodbujanjem občutka nerazumljenosti, izgubo profesionalnega stika (P8: »Nimamo več tega mikro in makro pogleda.«) in travmatizacijo strokovnega delavca. Študentje zato govorijo o pazljivosti pri empatiji, in sicer o držbi nevednosti (M1: »Če rečem da sem empatična, mi to ne daje moči in znanje, da vem kako se nekdo počuti.«), izhodu iz vživljanja (C10: »V tem ne smem ostati), iskanju prave meje, izogib preveliki empatiji, čustveni distanci (P5: »Se ne smemo popolnoma potopit z njim.«) in racionalnost znotraj empatije.

Rezultati raziskave kažejo, da so študentje mnenja, da je empatija prirojena (J21: »Empatijo ima vsak, saj je to esenca človekovega bitja.«) in na nek način samodejna (Q6: »Na primer punca zgubi fanta in ji je težko, zato smo z njo, čutimo to njeno situacijo, ker je naša prijateljica in se pri tem nismo trudili posebej, da bi jo razumeli.«) ali pa namenska (P13: »ni samo po sebi umevno, da začutimo nekaj, kar čuti nekdo«). Kljub temu pa se v večini strinjajo, da se empatije skozi celo življenje učimo in jo razvijamo. Posamezniki dodajajo, da nimajo vsi enake stopnje razvitosti empatije zaradi vpliva okolja, razvijanja empatije med socializacijo. Kot predpostavko empatičnosti posamezniki vidijo željo po uvidu v dogajanje posameznika in lastno izkušnjo.

Pri dojemanju empatije rezultati raziskave ne pokažejo razlike med moduli, saj študentje dojemajo empatijo, njen razvoj, pomen in nevarnosti na podoben način.

4.2 Pojmi, povezani z empatijo

Rezultati raziskave kažejo na prisotnost (ne)poznavanja pojmov, ki so povezani z empatijo. Omenjena je apatija kot nerazumevanje čustev drugih in sočutje. Pri slednjem pojmu je ugotovljeno, da posamezni študentje ne ločijo med pojmom empatija in sočutje, saj menijo, da gre za enak pomen (W12: »Menim, da sta besedi enakega pomena, vendar mi je sočutje zaradi pogovornega jezika bližje.«). Nekateri študentje sočutje sicer povezujejo z empatijo, a so mnenja, da empatija in sočutje ne pomenita isto (V5: »Če sočustvuješ, se preveč vživiš v človeka in si potem v isti stiski kot on.«). Sočutje opisujejo kot oviro za primeren odziv na komunikacijo in intenzivno doživljanje čustev drugega.

Študentje, ki ne ločijo med pojmom sočutje in empatija, so študentje, ki so obiskovali modul Socialno delo s starimi ljudmi. Njihovega nerazumevanja omenjenih dveh pojmov glede na rezultate raziskave ne pripisujem specifičnemu vplivu modula.

4.3 Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo

Študentje se večinoma strinjajo, da ima empatija pomembno mesto v procesu izobraževanja za socialno delo, je pomembna za razumevanje socialnega dela. V okviru študija je pomembno, da študentje pridobijo izkušnjo empatije in empatijo tudi razvijajo. Prav tako je pomemben in potreben govor o empatiji. Posamezniki so mnenja, da empatija nima pomena pri izobraževanju za socialno delo. V zvezi s tem se pojavlja dilema o vprašljivosti učenja empatije, pri čemer imajo študentje različne poglede. Nekateri menijo, da se je empatije nemogoče učiti (O4: »Empatijo ne vidim kot znanje, ki ga pridobiš in potem izpopolnjuješ.«), da dejanski napotki niso mogoči, da ni formule, medtem ko drugi menijo, da je učenje empatije mogoče in se odrazi predvsem v praksi (X5: »Nujno je, da že od prvega stika z uporabniki začnemo o tem razmišljati in to potem razvijamo.«).

Glede študija, ki so ga sogovorniki obiskovali, nekateri zaznavajo prisotnost teme empatije med izobraževanjem (W13: »Se študentje skozi celotni študij empatije na različne načine učili«), za razliko od tistih, ki so mnenja, da empatija v študij ni bila toliko vpeta oziroma konkretnije ni bila neposredno izpostavljena (C15: »Skozi štiri leta študija se ne morem spomniti, da bi se konkretno pri katerem izmed predmetov ali na vajah pogovarjali o empatiji.«), ni bilo predavanja na to temo.

Rezultati raziskave, v zvezi z mestom empatije v izobraževanju za socialno delo, ne pokažejo morebitnih razlik med moduli.

4.4 Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

Študentje se strinjajo, da ima empatija pri opravljanju poklica socialnega delavca pomembno mesto. Vidijo jo kot kompetenco socialnega delavca (D12: »Obvezna kompetenca socialnega delavca.«) in kompetenco za delo z ljudmi, pomembno lastnost v socialnem delu. Posamezniki empatijo vidijo kot najpomembnejšo veščino za socialnega delavca, veščino za delo z ljudmi, tehniko za pomoč pri delu z ljudmi in pogoj za opravljanje poklica socialnega delavca. Empatiji pripisujejo splošen pomen za delo v praksi (U4: »Kot socialni delavci delamo s skupinami ljudi, ki imajo za sabo večinoma težke zgodbe.«), saj prispeva k delovnemu odnosu (T6: »Pripomore h kvalitetnejšemu odnosu.«). V kontekstu pomena empatije za uporabnike študentje navajajo naslednje: pomoč človeku (Č5: »Če hočeš človeku pomagati, se moraš znati v njegovo kožo postaviti.«), uvid v dogajanje ljudi, spodbuda drugačnega počutja pri uporabniku (W19: »Se čuti v odnosu s socialnim delavcem sprejet in razumljen.«), izhajanje iz človeka, razumevanje

človeka (F5: »Če nimaš empatije, niti ne moreš razumet, kaj pomeni izkušnja nasilja ali begunstva.«), soustvarjanje ustreznih rešitev z uporabnikom, razumevanje življenjskega sveta uporabnika in čutenje sveta skoti uporabnikove oči, omogoča držo nevednosti, postavitev v uporabnikovo kožo, možnost oddaljevanja od problema in nudenje strokovne pomoči, ustrezen odziv, približevanje človeku, edinstveno obravnava uporabnikov. Empatija je pomembna za vzpostavitev stika, pridobitev uporabnikovega zaupanja, nam je v pomoč pri delu z ljudmi in omogoča slišanje uporabnika (W18: »Daš besedo – glas, da pove, kaj čuti, kaj se mu dogaja«). Pri opravljanju poklica socialnega delavca se moramo znati vživeti v človeka navkljub okoliščinam, se odrekati lastnemu mnenju in biti skrben do drugih, zato je empatija nujna za delovni odnos (L9: »Nujno, da si empatičen do uporabnika.«). Posamezniki dodajajo, da empatija ni edina kakovost za opravljanje dela (P18: »Samo empatija ne naredi dobrega socialnega delavca, potrebne so tudi druge kvalitete.«).

Mnenje glede empatije pri opravljanju poklica socialnega dela se ne razlikujejo med študenti različnih modulov.

4.5 Prispevek študija k empatičnosti

V zvezi s prispevkom študija socialnega dela empatičnosti rezultati raziskave pokažejo na zadovoljstvo in nezadovoljstvo s strani študentov. Polovica študentov opaža prispevek študija k empatičnosti in izraža zadovoljstvo z omenjenim prispevkom, kar se kaže v naslednjih opisih: ocena prispevka od 1 do 5 z oceno 4, lažje razumevanje in vživljanje, dojemanje stvari, vodenje k empatičnosti, prostor za učenje, spodbuda in razvoj empatije (X13: »Prispevali k povečanju naše empatije«). Posamezniki pravijo, da jih je študij postavil pred izzive in je študij vplival na njihov osebni razvoj in osebno rast, razmišljanje (Q26: »spodbujanje razmišljanja v drugo smer«), pridobivanje čuta za razumevanje stisk ljudi in zavedanje lastnih občutkov. Po koncu študija so študentje precej kompetentni na tem področju, saj med študijem povezujejo teorijo s prakso in razširjajo svoja znanja (Q15: »Spoznavamo stvari, s katerimi do sedaj nismo imeli stika, kar sproži empatijo.«) ter pridobivajo izkušnje. Na drugi strani pa je skupina študentov, ki so nezadovoljni s prispevkom študija k empatičnosti. Večina študentov iz te skupine izpostavlja odsotnost eksplicitne omembe empatije (Y10: »Nikoli ni bilo specifično govora o empatiji, načinih učenja empatije.«) in odsotnost teoretičnega znanja o empatiji. Posamezni študentje pa omenjajo odsotnost teoretičnega znanja na modulu, odsotnost znanja o razliki med empatijo in sočutjem, odsotnost operacionalizacije pojma empatija, nesistematičnost lotevanja empatije, odsotnost fokusa na posameznika in v zvezi s tem premalo znanja o skrbi zase (H16:

»Se nismo zadosti naučili poskrbeti zase in narediti mejo.«), o ravnanju z lastnimi čustvi (K22: »Sem morala sama razrešit, da mi je uspelo najti neko ravnovesje.«) in nadzoru empatije. Posamezniki še izpostavljajo zanikanje nezavednega in oklepanje posredovanja znanja s področja psihopatologije (Q30: »Fakulteta se precej oklepa tudi psihopatologije, torej razumevanja in spoznavanja različnih osebnosti, osebnostih tipov, struktur, organizacij, o tem praktično nič ne zvemo tekom študija.«).

Nekateri študentje opisujejo prispevek študija kot posreden, predvsem preko prakse (Y14: »Skozi prakso, stik z uporabniki sem največ pridobila«), vaj, nekaterih predmetov in učnih vsebin, natančneje tem (Č34: »Prispevajo različne teme, o katerih smo se učili in govorili.«), medtem ko posamezni študentje menijo, da je prispevek še nedognan (G11: »Vidimo šele čez nekaj časa, skozi prakso in realne primere in ne takoj po končanem študiju.«).

Študentje pri opisovanju prispevka študija k empatičnosti ne navajajo odgovorov, ki bi nakazovali na specifičen vpliv modula, ki so ga obiskovali, in posledično na razlike med prispevki modulov.

4.6 Odgovornost za učenje empatije

Mnenja o odgovornosti za učenje empatije so med študenti razdeljena na dva dela. Določeni študentje trdijo, da je za učenje empatije odgovorna fakulteta (A41: »Fakulteta nas pri tem mora voditi.«), ki mora med študijem zagotoviti prostor za izražanje čustev in stisk ter študente od prvega letnika naprej pripravljati na empatično delo. Preostali študentje zagovarjajo vpliv in odgovornost posameznika in lastno angažiranost (D50: »Lahko naučimo toliko, kolikor imamo sami željo po tem in koliko smo sami pripravljeni narediti v tej smeri.«). Rezultati raziskave kažejo še na mnenja študentov o deljeni odgovornosti, torej o hkratnem vplivu posameznika in fakultete.

Na mnenje študentov o odgovornosti za učenje empatije ne vpliva modul, ki so ga obiskovali.

4.7 Načini učenja empatije med študijem

Rezultati raziskave kažejo, da fakulteta izvaja učenje empatije na različne načine. Določeni študentje menijo, da je že sam predmetnik usmerjen na učenje empatije. Pri tem so omenjeni splošni, izbirni ter modulski predmeti in vaje v okviru izbranih predmetov. Posamezni študentje menijo, da so pomembni vsi tisti predmeti, ki zahtevajo razumevanje neenakosti. Med splošnimi predmeti študentje navajajo Vzpostavljanje delovnega odnosa, Psihologijo za

socialno delo, Spol in nasilje, Begunce, priseljence in etnične manjšine, Socialno delo s starimi ljudmi, Pripovedovanje in zapisovanje zgodb v socialnem delu, Epistemologijo, Uvod v socialno delo, del Antropologije in Socialno delo z družino. Od modulskih predmetov so omenjeni Zdravje in neenakost, Etnično občutljivo socialno delo, Etika v socialnem delu, K rešitvi usmerjeno socialno delo, Socialno delo z ljudmi z demenco in Pomoč umirajočim in njihovim sorodnikom. Med izbirnimi predmeti pa študentje navajajo predmeta Socialno delo z Romi ter Človekove pravice in zagovorništvo. V zvezi z vajami študentje govorijo o vajah za urjenje empatije, osebnih vajah, na katerih delijo lastne misli in občutja, vajah v zvezi s predsodki in praktičnimi primeri.

Določeni študentje pripisujejo pomen profesorju/asistentu, ki izvaja vaje ali predavanja. Tu je izpostavljena predvsem njihova usmerjenost v smislu empatičnosti in odnos, zgled (P30: »Zgled, s katerim profesorji vplivajo na to, da mi sami začnemo to srkat.«) ter način posredovanja znanja (A34: »Asistentka je ogromno naredila, saj je dobro izvajala vaje.«), pojasnitev, spodbuda h kritičnemu razmišljanju.

Posamezni študentje menijo, da fakulteta izvaja učenje empatije z metodo prikaza (B18: »Nam pokažejo njihovo stran.«), saj lažje nekaj doživimo, če vidimo. Izpostavljena je tudi metoda branja, in sicer branje primerov in avtobiografij, uporaba avdiovizualnih pripomočkov (filmi in video posnetki) ter uporaba intervizije. Posamezniki omenjajo prispevek pripovedovanja resničnih zgodb in slišanje izkušenj s strani profesorjev in uporabnikov (Z10: »Pripovedovanje zgodb, nekdo tebi ali ti nekomu vključuje empatijo.«). V kontekstu učnih oblik posamezniki govorijo o delu v dvojicah in delu v skupini.

Študentje v okviru učnih vsebin večinsko izpostavljajo znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa (D29: »Se učimo koncepte in elemente socialnega dela pri delu z uporabniki«), širjenje znanja (S10: »Predstavljanje širšega družbenega konteksta«) in igro vlog (C27: »Vaje, ko se postavimo v vlogo uporabnika in socialnega delavca«). Posamezniki omenjajo še samo vsebinsko naravnost na soustvarjanje, empatijo in njeno predstavitev, učenje izkazovanja empatije na modulu, pogovor o soočenju in predelavi empatije, spoznavanje težkih področjih in v povezavi s tem pogovor o ravnanju socialnih delavcev na težkih področjih, pogovor o delu z ljudmi na določenem področju, na primer specifično, občutljivo delo z žrtvami nasilja, informiranje o problematiki nasilja in zgodbe o nasilju, pogovori z uporabnikom, na primer zapornikom, vpogled v uporabnikove izkušnje, znanje o vživljanju v drugega in postavljanju meja, znanje o določenih skupinah ljudi (D21: »Se pogovarjamo o etničnih manjšinah in deprivilegiranih skupinah«), pridobivanje kulturnih kompetenc, delo na predsodkih in stereotipih. Empatije se študentje učijo tudi preko raznih tem, na primer tema demence, preko

obiskov organizacij (obisk DNK), izpolnjevanja certifikatov o nasilnem vedenju, refleksiji lastnih in drugih primerov in preko spoznavanja metode analize tveganja in osebnega načrta. Rezultati raziskave kažejo, da fakulteta v največji meri izvaja učenje empatije preko prakse (V6: »Se največ naučimo na praksi.«). Študentje navajajo, da gre pri praksi za praktične primere in izkušnje, dejansko delo z ljudmi in najobsežnejši stik z resničnimi uporabniki (M14: »Največ razvijali sami skozi prakso v stiku z uporabniki,«), soočenje s situacijo, vživljanje v človeka in spoznavanje uporabnikov zgodb. Praksa omogoča videnje druge plati zgodbe in uporabo pridobljenega znanja. V zvezi s prakso posamezniki omenjajo še pogovore z mentorji, pri čemer vidijo kot pomembne vrednote in osebne značilnosti mentorja ter mentorjev odziv (W30: »Mentor s svojim odzivom in mnenjem pripomore k izoblikovanju bodočega socialnega delavca.«).

Nekateri študentje so mnenja, da se učenje empatije izvaja na filozofski in posreden način, površinsko, saj se empatija prikrito omenja in je kot stranski produkt študija (V17: »Ne da bi faks namensko učil empatijo, ampak nekako posredno.«). Navsezadnje študentje izpostavljajo še neformalni del študija v smislu pogovora med študenti in medsebojne izmenjave izkušenj (T11: »Veliko so pripomogle tudi medsebojne izkušnje, ki sem jih pridobila preko pogovora s sošolkami.«). Dodajajo tudi prostovoljna dejanja v kontekstu obštudijskega udejstvovanja, samoizobraževanja (Ž11: »Skozi različne situacije sami ugotovimo, kako pomembna je empatija in kako jo lahko v praksi uporabimo.«) in lastne angažiranosti.

Rezultati raziskave pokažejo izpostavljenost dveh modulov v zvezi z načini učenja empatije med študijem, in sicer Socialna pravičnost in vključevanje in Socialno delo s starimi ljudmi. Študentje omenjenih dveh modulov navajajo specifične modulske predmete, preko katerih so se učili empatije, medtem ko študentje drugih modulov ne navajajo specifično modulskih predmetov.

4.8 Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

Študentje imajo precej predlogov, ki bi lahko v večji meri spodbudili učenje oziroma razvijanje empatije med študijem. Posamezniki predlagajo neposredno obravnavo empatije, metodi supervizije in intervizije ter oblikovanje skupine za samopomoč. Večina študentov podaja predloge, povezane s prakso, predmetnikom in učnimi vsebinami. V okviru prakse študentje predlagajo naslednje: več prakse (B42: »Še vedno premalo prakse, saj je en mesec dela z uporabniki premalo časa za grajenje odnosa.«), postavitev v situacije izkaza empatičnosti, vključitev empatije v prakso (Z16: »Veliko maneverskega prostora na področju prakse, ne pa v

okviru predavanj in vaj.«), na primer, naloge, povezane z empatijo na praksi (Z15: »Lahko bi zapisovali kakšne dnevnike, kdaj se nam zdi da smo bili empatični.«) in več srečanj z mentorji učnih baz.

Vezano na prakso posamezni študentje predlagajo še pogovor o empatiji na mentorskih skupinah, krajše mentorske skupine v manjšem obsegu in morebitne individualne pogovore z mentorji. Na področju učnih vsebin večina študentov predlaga teorijo o empatiji (Y15: »Več teorije, definicije, kaj empatije sploh je.«) in empatijo do samega sebe (Q30: »Delo na sebi bi pripomoglo k večji empatiji in pomoči samemu sebi, kako delat.«). Posamezni študentje predlagajo razna znanja, in sicer znanje o koristnosti in škodljivosti empatije, znanje o postavljanju meja (L33: »Da bi se učili, kako postaviti meje, kdaj reči ne, saj menim, da je to pri delu velik problem.«), znanje o duševnih motnjah, znanje o osebnostih tipih (P33: »Znanje o osebnostih tipih zaradi lažjega razumevanja, neoznačevanja.«), znanje o razvoju človeka (otroka in mladostnika), napotki za življenje, tema izgorelosti, razlikovanje med empatijo in sočutjem, znanje o ravnanju z lastnimi čustvi in znanje o nadzoru empatije. V zvezi s skrbjo zase posamezniki predlagajo še naslednje vaje za sprostitev (J27: »Prostor, v katerem bi se učili razbremenjenosti.«) in razreševanje dilem (E31: »Da faks omogoči prostor, v katerem se lahko pogovarjamo in razrešujemo morebitne dileme.«). Posameznikom so pomembni še naslednji predlogi: več obiskov organizacij, več terenskega dela (F34: »Iti na meje, pomagati beguncem, iti v romsko naselje.«), specializacija na modulu, izmenjava izkušenj in projektno delo z uporabniki.

V kontekstu predmetnika posamezni študentje menijo, da predmet o empatiji ni potreben, ampak predlagajo vključitev empatije v obstoječe predmete in sicer vključitev v psihološke predmete, modulske predmete, predmete usmerjene na delo s specifičnimi skupinami, konkretno Vzpostavljane delovnega odnosa in osebnega stika, Psihologijo za socialno delo. Posamezniki predlagajo izbirni predmet s poudarkom na empatiji in predmet, naslovljen na empatijo in teme povezane z empatijo.

Izbrani posamezniki pravijo, da ni potrebe po spremembi učenja empatije, da je le potrebno nadaljevati z obstoječimi načini poučevanja.

4.9 Ocena empatije pred vpisom na študij

Rezultati raziskave kažejo, da so študentje glede ocene empatije pred vpisom na študij razdeljeni na dve skupini. Prva skupina študentov ocenjuje, da je bila empatija pri njih prisotna že pred vpisom na študij. To ponazarjajo njihovi opisi o lastni empatičnosti (C45: »Sem že na

začetku študija imela neko stopnjo empatije.«) in ravnanja, kot so poskus razumevanja (B52: »Vedno skušam razumeti druge.«), neposmehovanje, glas razuma, razumevanje izkušenj podobnih lastnim, prisotnost čuta in čustvena naravnost. Določeni posamezniki pa omenijo tudi preobremenjenost z empatijo in preveliko empatijo do določenih skupin. Pri drugi skupini študentov gre za odsotnost empatije pred vpisom na študij, na kar nakazujejo naslednji opisi: prisotnost predsodkov, ustvarjanje negativnega mnenja (Č54: »Pred študijem bi si o nekaterih uporabnikih verjetno hitreje ustvarila negativno mnenje.«), videnje reakcij kot neustreznih, obsojanje ljudi, oteženo razumevanje, skrivanje in zatiranje čustev, usmiljenje do določenih skupin, odsotnost empatije do določenih skupin, izogib brezdomec in odsotnost o zavedanju lastne empatije, znanja o ravnanju z empatijo in lastnimi čustvi (X17: »Nisem znala predelati vse, kar se dogaja.«).

Rezultati raziskave ne kažejo razlike med odgovori študentov glede na modul.

4.10 Razlika v empatiji po štirih letih

Posamezni študentje menijo, da ni razlike v empatiji po štirih letih in da študij ni imel vpliva na empatijo. Večina preostalih študentov pa opaža prisotnost razlike v empatiji po štirih letih študija (J33: »Razlika absolutno je.«), in sicer jo zaznavajo kot veliko razliko predvsem v smislu razvoja lastne empatije (Č47: »Sem bolj empatična.«) in spremenjene empatije (G15: »Zdaj smo empatični na drugačen način.«) in razvoja empatije do uporabnikov. Posamezniki navajajo, da je študij po štirih letih vplival na njihov osebni razvoj in rast in boljše spoznavanje samega sebe ter jim je posredoval širšo sliko (Ž30: »Sem bolj opremljena z znanji.«). Vse to ponazarjajo primeri o razliki, ki jih posamezni študentje navajajo v vsakdanjem življenju, na splošno in specifično, na strokovnem področju. Posamezni študentje po štirih letih študija znajo ravnati z empatijo, ločiti med empatijo na strokovnem in osebnem področju, zavedajo se omejenosti empatije (C47: »Zdaj vem, da se empatija na neki točki zaključi.«), imajo znanje o skrbi zase (V27: »Ne dopustim, da bi me stiska drugega osebno prizadela«), o ločevanju med tujo in svojo izkušnjo, o ravnanju z lastnimi čustvi (X20: »Se te dotakne, ampak ne toliko, da bi o tem ves čas razmišljala in preveč čustveno reagirala.«), se zavedajo svojih občutkov, znajo argumentirati. Med študijem so se soočili z lastnimi strahovi, njihovo dožemanje lastnih čustev se je spremenilo in ob vsem tem so razvili kritično refleksijo. Na področju stroke pa so študentje med izobraževanjem razvili empatijo na način, da lahko ta prispeva k odnosom z uporabniki. Večina študentov navaja preobrat v razmišljanju (E39: »Na ljudi gledam drugače.«). Posamezni študentje navajajo še naslednje: razlika pri delu z uporabnikom (V25: »Sem zaznala, da se znam

odzivati na uporabnikove stiske.«), ni več bremena odgovornosti, prisotno je zavedanje o raznolikosti doživljanja, drži nevednosti, boljše in lažje razumevanje (Y20: »Vidim in razumem njihovo plat zgodbe.«) ter intenzivnejše čutenje z osebami. Posamezniki so normalizirali negativne izkušnje (W50: »Izvedela sem, da vsak človek v določenem obdobju v življenju trpi oz. doživljan neke negativne misli, izkušnje.«), so bolj občutljivi (I24: »Veliko bolj se me dotaknejo stvari.«) in v večji meri zaznavajo krivice, so bolj pozorni na ranljive skupine in razmišljajo o stiskah ljudi ter imajo drugačen pogled na starost in starostnike. Rezultati raziskave ne pokažejo razlike med študentki različnih modulov.

5 Razprava

S pomočjo raziskovalnih vprašanj bom v nadaljevanju predstavila ključne ugotovitve, ki jih bom povezala z zapisano teorijo v uvodnem delu naloge.

- Kako, na kakšen način študentje 4. letnika FSD dojemajo empatijo? Kakšno je njihovo mnenje o empatiji kot potrebni kompetenci za vzpostavljanje in soustvarjanje delovnega odnosa?

Študentje 4. letnika Fakultete za socialno delo empatijo vidijo kot človeško lastnost, kar opisujejo predvsem z naslednjimi ravnanji: vživljanje v drugega, poskus dojetja človekove situacije, razumevanje čutenja in doživljanja osebe. Poleg tega študentje navajajo situacije, ki nakazujejo na to, da gre za empatijo, na primer preverjanje lastne interpretacije, prisotnost tukaj in zdaj. Pri opisovanju in definiranju empatije študentje opozarjajo na izhod iz doživljanja v smislu čustvene distance in zavedanje tujih občutij ter razlikovanje lastnega pogleda. Dojetje empatije s strani študentov ustreza tudi opisom empatije v literaturi. Empatija je občutenje in dojetje doživljanja drugega, pri čemer je pomembno ohraniti lastni svet (Simonič, 2010). Je univerzalna lastnost (Simonič, 2010) in bistvena človeška lastnost (De Wall, 2002 v Preston in De Waal, 2002).

Rezultati raziskave kažejo tudi na to, da študentje empatijo vidijo kot pomembno, celo nujno kompetenco pri vzpostavljanju in soustvarjanju delovnega odnosa. Empatijo vidijo kot tehniko in veščino, ki prispeva k delovnemu odnosu. Empatična dejanja, kot je odrekanje lastnemu mnenju, omogočajo na primer držo nevednega in uvid v dogajanje ljudi. S tem slišimo uporabnika in pridobimo njegovo zaupanje. Zapisanemu v prid govori tudi literatura. Gerdes in Segal (2011) ugotavljata, da so procesi pomoči uspešnejši, če je prisotna empatija. Prav tako Manfreda (2012) potrjuje, da empatija vpliva na vzpostavitev pristnega stika z uporabnikom. Kot pravi O'Hara (1997 v Simonič, 2010), je empatija »kraljevska pot« razumevanja drugih. Skozi raziskovanje pa se izkaže še druga stran, in sicer past ekstremne empatije. Zatorej iz raziskave sledi zaključek, da je pomembna pazljivost pri empatiji, saj smo v nasprotnem lahko prevzeti s čustvi drugega, kar lahko vodi v izgubo profesionalnega stika. Iz tega sledi, da je potrebno t. i. znanje za ravnanje z empatijo, da bi slednjo lahko uporabili pri stiku z uporabniki z namenom, da bi ta koristila pri vzpostavitvi in ohranjanju stika, na zadnje pa tudi pripomogla k odnosu. Socialno delo je emocionalno delo, iz česar sledi, da so čustva povezana z delom socialnega delavca. Socialni delavec, strokovnjak, mora imeti zmožnost zaznavanja čustev

drugih in znati ravnati s svojimi čustvi (Howe, 2008). V nasprotnem menim, da lahko povzroči škodo tako sebi kot uporabniku.

- Kako študentje 4. letnika ocenjujejo doprinos študija socialnega dela k empatiji? Kakšno razliko opažajo (glede lastne empatije) ob začetku študija in sedaj po končanem študiju)?

Rezultati raziskave v večini kažejo na prisotnost empatije pri študentih že pred vpisom na študij socialnega dela. To vidim kot nekaj pozitivnega, saj se mi zdi nujno, da je pri študentih, ki se odločijo za ta študij in poklic, prisoten čut za ljudi in skrb za druge, torej da imajo določeno stopnjo empatije. V nadaljevanju pa je pomembno, da empatijo nadgrajujejo, razvijajo, da bi lahko pri svojem praktičnem delu vzpostavljali in razvijali čim bolj kvalitetne odnose z uporabniki. Navsezadnje je v prebranih raziskavah in literaturi poudarjen pomen empatije v socialnem delu. Poleg tega pa samo socialno delo z vsemi elementi vzpostavljanja delovnega odnosa vključuje empatijo. Teorije na to temo je ogromno, zato na tem mestu omenjam le eno besedo, soustvarjanje. Soustvarjati pa ne moremo brez empatije. Empatičnost v odnosu nam zagotavlja prostor za sodelovanje in soustvarjanje uspešnih delovnih procesov pomoči.

Dragoš in Rihter (2015) na kvantitativni ravni ugotavljata, da se empatija študentov med študijem statistično bistveno ne spremeni. Pri tem je odvisno, kakšne kriterije imamo za ocenjevanje empatije študentov. Sama sem se ukvarjala s kvalitativno analizo in na podlagi rezultatov raziskave trdim, da obstaja razlika v empatiji pri študentih po štirih letih študija. Sam študij socialnega dela vpliva na razvoj študentove empatije. Ne glede na to, da empatija ni v študijskem programu neposredno izpostavljena, kot ugotovljeno, je empatija med študijem vseskozi prisotna. Tako študij pusti pečat na empatiji študentov predvsem v smislu razvoja kompetence empatije in pridobljenemu znanju, ki študentom pomaga pri uporabi empatije pri delu z uporabniki. Študentje razliko najbolj opažajo v smislu poglobljene, povečane empatije. Na eni strani gre iz navedenih primerov študentov za pridobljena znanja, ki jih lahko umestim na splošno področje, medtem ko gre na drugi strani za to, da so študentje med študijem pridobili strokovna znanja, povezana z empatijo. Rezultati raziskave kažejo na zadovoljstvo študentov in tako potrjujejo doprinos študija socialnega dela k empatiji. Po drugi strani pa je z raziskavo ugotovljeno tudi nezadovoljstvo študentov. Slednje je povezano predvsem z omembo empatije na teoretični ravni in na odsotnost znanja o skrbi zase ter o nadzoru empatije. Iz tega izhajajo predlogi za učenje in razvijanje empatije. Študije (Grant, 2014; Gerdes in Segal, 2011; Thomas, 2017) potrjujejo nujnost učenja in razvijanja empatije pri študentih za preprečitev empatičnih stisk.

- Ali je empatija opisana kot dosežena kompetenca v posameznih splošnih ali specifično modulskih predmetih? Na kakšen način se med študijem izvaja učenje empatije? Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki prispevajo k razvijanju empatičnosti študentk in študentov socialnega dela?

Dragoš in Rihter (2015) odkrivata, da je kurikulum Fakultete za socialno delo nevtralen do empatije, torej ne vpliva na empatijo. Na podlagi preučenega zbornika Fakultete za socialno delo empatija ni navedena kot splošna ali predmetno specifična kompetenca pri predmetih, razen pri obveznem predmetu Ljudje z ovirami in predmetu z modula Socialna pravičnost in vključevanje. Slednje kot predvideno zagotovo ne pomeni, da proces izobraževanja za socialno delo ne vpliva na študentovo empatijo, kar potrjuje izvedena raziskava. Glede na izvedeno raziskavo trdim, da je empatija kot kompetenca, vpeta v sam izobraževalni proces, na posreden ali neposreden način, kar nadalje pomeni, da študij vpliva na empatijo študentov in k slednji doprinese. Seveda pa je prispevek študija k posameznikovi empatiji odvisen od številnih dejavnikov (mera študentove empatičnosti pred vpisom na študij, lastno raziskovanje in samoizobraževanje med študijem, vpliv in odnos profesorja/asistenta).

Študentje navajajo precej predmetov, ki prispevajo k empatiji, saj se z njo na takšen ali drugačen način ukvarjajo. Izmed splošnih predmetov so največkrat omenjeni Spol in nasilje, Socialno delo z družino, Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika in Psihologija za socialno delo. Med predmeti z modula so izpostavljeni Etnično občutljivo socialno delo, Zdravje in neenakost in Socialno delo z ljudmi z demenco. Na področju učnih vsebin v veliki meri izstopa znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa, za katerega študentje menijo, da se najbolj dotika učenja empatije. Precej prispevajo tudi razne teme, ki študentom razširjajo znanje in s tem omogočajo širši pogled na dogajanje. Velikega pomena je še igra vlog, torej simulacija vživljanja v drugo osebo, v dvojicah ali skupini. Gre za učno vsebino, s katero študentje trenirajo empatijo. Omenjeno je bilo tudi branje in refleksija lastnih in drugih primerov. O načinih učenja empatije, ki so jih izpostavili študentje, govorijo tudi avtorji (Juul idr., 2017; Stalzer Wyant Cuzzo, Rappley Larson in McGlasoon, 2017; Gibbons, 2011 v Gerdes, 2014; Grant, 2014; Thomas, 2017).

Mesec (2015) pravi, da je praksa najpomembnejši del usposabljanja za socialno delo. Rezultati raziskave to potrjujejo. Praksa je področje, kjer se študentje soočijo z resničnimi situacijami vživljanja v drugega, kar jim omogoča spoznavanje življenjskega sveta uporabnikov in pogled iz druge perspektive. Prav slednje navaja tudi Mesec (2015) pri ciljnih praksi.

Študentje se s praktičnimi primeri srečujejo tudi na vajah, v okviru predmetov med študijem. Prispevek k empatiji imajo predvsem tiste vaje, ki so osebne, vaje, na katerih študentje lahko delijo lastne misli in občutja.

Velik vpliv na učenje empatije po mnenju študentov imajo tudi profesorji in asistenti. Najprej je pomembno, da je oseba, ki nam predava o empatiji, empatična. Nadalje pa gre predvsem za profesorjev odnos do študentov, da ga študentje dojemajo kot empatično naravnane, saj takšen odnos študente nagovarja k empatičnim ravnanjem. Navsezadnje pa je izrednega pomena tudi, na kakšen način profesorji posredujejo znanje študentom. V veliki meri študentje ocenjujejo, da k empatiji prispevajo vsi takšni profesorji, ki zadeve pojasnjujejo in spodbujajo h kritičnemu razmišljanju.

Z opravljeno raziskavo so potrjeni pričakovani rezultati. Študentke in študentje 4. letnika FSD dojemajo empatijo kot pomembno tako v vsakdanjem življenju kot na strokovnem področju. Ugotovljeno je, da ima študij socialnega dela nekakšen prispevek k empatičnosti študentov, saj študentje izražajo zadovoljstvo s študijem in navajajo načine učenja empatije, ki jih fakulteta izvaja. Obenem pa je prisotno tudi nezadovoljstvo študentov s prispevkom študija k empatiji in s tem odprto polje za spremembe v učnem kurikulumu.

Vsekakor je v raziskavi predstavljen raziskovalni problem, ki je strokovno gledano pomemben. Prav tako so rezultati raziskave in iz njih izhajajoče ugotovitve uporabne za profesorje Fakultete za socialno delo in vodstvo fakultete, ki je zadolženo za oblikovanje učnega kurikulumu. Ugotovitve raziskave so koristne tudi za študente same, predvsem z vidika lastnega doživetja empatije in razvoja empatije v času študija socialnega dela ter ozaveščanja empatije kot pomembne kompetence za učinkovito socialnodelovno ravnanje v praksi.

Zavedam se, da ima moja raziskava tudi pomanjkljivosti. Problem vidim predvsem v izvedbi zbiranja podatkov, saj sem le-to morala opraviti na daljavo. Zagotovo bi rezultati bili še bolj nazorni, če bi intervjuje in fokusne skupine izvedla v živo, saj gre za drugačno dinamiko v pogovoru.

6 Sklepi

Sklepi, odgovori na raziskovalna vprašanja, ki izhajajo iz raziskave, so naslednji:

- Študentje 4. letnika FSD dojemajo empatijo kot človeško lastnost in sposobnost vživljanja v drugega, razumevanje čutenja in doživljanja osebe. Empatijo vidijo kot pomembno kompetenco socialnega delavca in celo kot pogoj za opravljanje poklica socialnega delavca. Zmožnost vživljanja v drugega kot velik del socialnega dela prispeva h kvalitetnejšemu delovnemu odnosu z uporabnikom.
- Po štirih letih končanega študija študentje opazajo razliko glede lastne empatije, predvsem v razvoju in povečanju slednje. Študij socialnega dela torej na nek način prispeva k empatiji študentov, predvsem preko prakse in določenih predmetov ter učnih vsebin, ki študente spodbujajo k vživljanju v življenjski svet uporabnika, razumevanju uporabnika, njegove zgodbe in njegovih potreb. Prav tako pridobitev raznih znanj, kot je poznavanje določenih, ranljivejših skupin ljudi, omogoča lažje razumevanje uporabnikov.
- Navkljub predhodnemu sklepu pa fakulteta posveča premalo pozornosti vživljanju v drugega med študijem. Študentkam in študentom predvsem primanjkuje teoretičnega znanja o empatiji kot o pomembni kompetenci v socialnem delu. Pri tem gre za samo poznavanje empatije na teoretični ravni, preko njenih razsežnosti, udejanjanja pa vse do njenih pasti in slabosti, med katere spadata tudi skrb zase in lastne občutke, saj v primeru prevelike empatičnosti do uporabnika lahko pride do raznih nevarnosti, kot je na primer izguba profesionalnega stika. Študentom so pomembne tudi dodatne teme, ki spadajo pod znanje o empatiji in s katerimi bi se študentje radi seznanili.

7 Predlogi

Skozi raziskavo so intervjuvanci podali kar nekaj predlogov glede izvajanja učenja empatije, na katere bi se tudi sama v pričujočem poglavju navezala.

- Glede na izraženo nezadovoljstvo študentov bi fakulteta morala posvetiti več pozornosti neposredni obravnavni zmožnosti vživljanja v drugega in v tem kontekstu empatijo bolj konkretno umestiti v izobraževalni proces. Študentje predlagajo vključitev empatije v prakso, o čemer pišem v nadaljevanju in v obstoječe predmete, in sicer psihološke predmete (Psihologija za socialno delo), modulske predmete, predmete, ki so usmerjeni na delo s specifičnimi skupinami ljudi, Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Predlagajo tudi ustvarjanje izbirnega predmeta s poudarkom na empatiji.
- Študentje potrebujejo znanje o empatiji, kar lahko fakulteta posreduje preko predavanj in vaj, v okviru obstoječih predmetov, na primer Psihologije za socialno delo in Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika.
- Praksa je velika prednost fakultete, ki ima še neizkoriščen potencial za učenje in razvijanje empatije. V prvi vrsti bi lahko prakse bilo še več, prav tako bi empatija lahko bila intenzivnejša in konkretnije vpeta v samo praktično izobraževanje. Primer so naloge povezane z empatijo na praksi, kot je pisanje dnevnika o situacijah, v katerih je študent bil empatičen.
- Enako pomembna, kot je skrb za uporabnika, je pomembna tudi skrb za samega sebe in na tem področju je še veliko prostora za izboljšave predvsem z namenom, da bodo študentje znali poskrbeti zase in se soočiti s svojimi občutki in čustvi. Konkretni predlogi za to so učne vsebine naslovljene na skrb zase, vzpostavitev skupine za samopomoč, v kateri bi si študentje medsebojno pomagali in krajše mentorske skupine v manjšem obsegu, v sklopu katerih bi študentje razreševali stiske in težave, ki se jim porajajo med prakso. Mentorske skupine so sicer že vključene v izobraževalni proces, a imajo študentje občutek, da bi od slednjih lahko odnesli več. V okviru mentorskih skupin gre velikokrat za razreševanje osebnih stisk in dilem, ki se porajajo študentom med praktičnim usposabljanjem, zato se študentom zdi bolj smiselno in konstruktivno, da bi bila mentorska srečanja krajša in bi se izvajala v manjših skupinah študentov. V manjši skupini je lažje izraziti osebna občutja in stike kot v veliki skupini študentov.
- Velikega pomena sta metodi intervizije in supervizije pri razreševanju raznovrstnih težav, zato bi bilo treba ti dve metodi večkrat udejanjiti. Metodi poučevanja (intervizija

in supervizija) bi se lahko izvajali v sklopu mentorskih skupin, na praksi skozi pogovore z mentorji in po potrebi v okviru vaj znotraj obstoječih predmetov.

- Vsekakor pa je pomembno, da se tudi v prihodnje ohranjajo obstoječi načini poučevanja z možnostjo razvoja in nadgradnje.

8 Uporabljena literatura

Barker, R. L. (2003). *The Social Work Dictionary*. Washington, DC: NASW Press.

Barret Lennard, G. T. (1981). The Empathy Cycle: Refinement of a Nuclear Concept. *Journal of Counselling Psychology*, 66, 3-14. Pridobljeno 12. 02. 2019 z EBSCOhost.

Bojc, A. (2011). *Emocionalno delo socialnih delavcev v Sloveniji* (Diplomsko delo). Pridobljeno 19. 12. 2018 z Repozitorij Univerze v Ljubljani.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2010). Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo*, 49(4), 239-245.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2015). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dragoš, S., & Rihter, L. (2017). Empatija in (izobraževanje za) socialno delo. *Socialno delo*, 56(1), 1-19.

Fakulteta za socialno delo. (b. d.). Pridobljeno 10. 11. 2018 s <https://www.fsd.uni-lj.si/en/>

Fakulteta za socialno delo. (2018/2019). *Predstavitveni zbornik prvostopenjskega univerzitetnega študijskega programa*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Findeisen, D. (1996). Vloga in pomen socialnega delavca v očeh tistega, ki potrebuje pomoč. *Socialno delo*, 35(2), 151-153.

Fredberg, S. (2015). *Relational Theory for Clinical Practice*. New York: Routhledge.

Gerdes, K. E. (2011). Empathy, Sympathy, and Pity: 21st-Century Definitions and Implications for Practice and Research. *Journal of Social Service Research*, 37, 230-241. Pridobljeno 8. 11. 2018 z EBSCOhost.

Gerdes, K. E., & Segal, E. (2011). Importance of Empathy for Social Work Practice: Integrating New Science. *Social Work*, 56(2), 141-148. Pridobljeno 12. 02. 2019 z EBSCOhost.

Goleman, D. (1997). *Čustvena inteligenca: zakaj je pomembnejša od IQ*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Grant, L. (2014). Hearts and Minds: Aspects of Empathy and Wellbeing in Social Work Students. *Social Work Education*, 33(3), 338–352. Pridobljeno 25. 10. 2018 z EBSCOhost.

Hennessey, R. (2011). *Relationship skills in social work*. Los Angeles: Sage.

Hoffman, M. L. (2003). *Empatija i moralni razvoj: značaj za brigu i pravdu*. Beograd: Dereta.

Howe, D. (2008). *The emotionally intelligent social worker*. New York: Palgrave Macmillan.

Howe, D. (2009). *A Brief Introduction to Social Work Theory*. New York: Palgrave Macmillan.

Hribar Sorčan, V. (2008). O empatiji intersubjektivnosti. *Anthropos*, 1-2, 11-25. Pridobljeno 26. 10. 2018 z Repozitorij Univerze v Ljubljani.

Juul, J., Hoje, P., Bertelsen, J., Hildebrandt, S., Jensen, H., & Stubberup, M. (2017). *Empatija: Pot do sebe in do drugega*. Radovljica: Založba Didakta.

Kerševan, R. (1998). *Gledam modro, vidim plavo: tisoč novih misli*. Nova Gorica: Odlična hiša.

Kuhar, M. (2015). Dialogske razsežnosti medosebnega komuniciranja v socialnem kontekstu. *Teorija in praksa*, 52(6), 1212-1249. Pridobljeno 27. 10. 2018 s http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/TiP2015_6_Kuhar1.pdf

Lamovec, T. (1987). Empatija. *Anthropos* 17, 5(6), 233-245. Pridobljeno 27. 10. 2020

Lishman, J. (1994). *Communication in social work*. Houndmills: Macmillan.

Manfreda, E. (2012). *Dejavniki uspešnosti delovnega odnosa v socialnem delu* (Diplomsko delo). Pridobljeno 25. 10. 2018 z <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/ediplome/senddoc/868>

Mesec, B. (1995). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. del*. Skripta. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. del*. Skripta. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, M. (2015). Praktični študij na fakulteti za socialno delo. *Socialno delo*, 54(3/4), 239-248.

Milošević Arnold, V. & Poštrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.

Preston, S.P. & De Wall, F. B. M. (2002). Empathy: Its ultimate and proximate bases. *Behavioral and brain sciences*, 25, 1- 71. Pridobljeno 20. 01. 2020 s http://www.emory.edu/LIVING_LINKS/publications/articles/Preston_deWaal_2002.pdf

Simonič, B. (2010). *Empatija: Moč sočutja v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Frančiškanski družinski inštitut.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2005). Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Stalzer Wyant Cuzzo, M., Rappley Larson, M. & McGlasoon, T. D. (2017). How Do You Effectively Teach Empathy to Students? *New Directions for Teaching and Learning*, 151, 61-78. Pridobljeno 9. 11. 2018 s https://www.researchgate.net/publication/319699349_How_Do_You_Effectively_Teach_Empathy_to_Students

Thomas, J. T. (2017). Brief mindfulness training in the social work practice classroom. *Social Work Education*, 36(1), 102-118. Pridobljeno 9. 4. 2020 s https://www.researchgate.net/publication/309655644_Brief_mindfulness_training_in_the_social_work_practice_classroom

Tolič, A. (2016). *Vživljanje v drugega* (Diplomsko delo). Pridobljeno 25. 10. 2018 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/ediplome/senddoc/1736>

Zaleski, K. L., Carlos Araque, J., Finney, K., Harper, B., Lewis, J., Sela Amit, M., Steele, M. & Castronuo, J. (2016). Empathy in Social Work Education. *Contemporary Behavioral Health Care*, 2(1), 48-53. Pridobljeno 24. 10. 2018 s https://www.researchgate.net/publication/311689289_Empathy_in_Social_Work_Education

Zoll, C. & Enz, S. (2010). A Questionnaire to Assess Affective and Cognitive Empathy in Children. Pridobljeno 23. 12. 2018 s <https://opus4.kobv.de/opus4-bamberg/frontdoor/index/index/docId/208>

9 Priloge

9.1 Vprašalnik

DELNO STANDARDIZIRAN INTERVJU/FOKUSNE SKUPINE

Vprašanja

Kako dojemaš pojem empatije, kaj ti pomeni?

Kako vidiš mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

Na kakšen način (po tvojem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

Kako bi opisal prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

Kako bi ocenil svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opažaš (opiši na primeru oz. primerih)?

9.2 Transkripcije intervjujev

Intervju – Oseba A (modul Socialna pravičnost in vključevanje)

Kako dojemaš pojem empatije, kaj ti pomeni?

/Empatijo bi definirala kot vživljanje v drugega/(A1). Poznam približno tudi razvoj empatije, vem, skozi razvojno psihologijo, kako se pri otrocih razvija. /Empatijo vidim kot neko človeško lastnost/(A2), ki se mi zdi /na splošno pomembna tako za družbo kot za posameznika/(A3).

Kako vidiš mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

Definitivno je to /ena izmed pomembnih lastnosti v socialnem delu/(A4). Če delaš z ljudmi in želiš z njimi imeti nekakšen odnos moraš imeti /uvid v to, kaj se ljudem dogaja/(A5). /Moraš imeti tudi /željo po tem, saj je to predpostavka da se lahko vživiš v nekoga/(A6). Sicer je odvisno, za kakšno pomoč gre, a na splošno menim, da /socialno delo, kakršnega se učimo na fakulteti (vzpostavljanje odnosa, delovni odnos) ne moreš dobro delati brez empatije/(A7). Teorija nas vodi, je ogrožena, ampak ni pa teorija celotno delo, ni dovolj za empatičnost. V socialnem delu, pri delu z uporabnikom je empatija /pomembna zato, ker v uporabniku vzpodbudi drugačno počutje/ (A8). /Uporabnik se počuti razumljenega in sprejetega/(A9). /Za vsak delovni odnos z uporabnikom je potrebna/(A10) empatija.

Mislim, da empatija /je del izobraževanja za socialno delo/(A11). /Ni sicer izpostavljena direktno/(A12), na primer /nimamo predavanja prav na to temo/(A13). Kljub temu menim, da /smo se z delom na fakulteti, skozi določene predmete, ukvarjali z empatijo/(A14). Spomnim se, da smo se /dostikrat ustavili pri tem, kako »shendlajo« socialni delavci, ki delajo na težkih področjih/(A15) in smo /se pogovarjali prav o empatiji v zvezi z delom/(A16), /kako se vživeti drugega in kako si postaviš meje/(A17). Torej, mislim, da empatija je /vključena v izobraževanje za socialno delo in to se mi zdi prav/(A18).

Na kakšen način (po tvojem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

Lahko izpostavim /predmet z modula Etnično občutljivo socialno delo/(A19), /Etika v socialnem delu/(A20) in letos /Zdravje in neenakost/(A21). Zdi se mi pomembni /vsi tisti predmeti, pri katerih moraš imeti empatijo, zahtevajo razumevanje neenakosti/(A22). Že /sam modul je naslovljen tako, da je potrebno da imaš empatičen pogled/(A23). /Dosti empatije se mi zdi, da smo imeli tudi pri /vajah pri predmetu Spol in nasilje/(A24), kjer smo se /veliko pogovarjali o delu z ljudmi na tem področju, empatiji/(A25) in o tem /kako se soočati s tem, kako to skozi svojo empatijo predelati/(A26). Iz prvih dveh letnikov lahko izpostavim /Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika/(A27) in /Socialno delo z družino/(A28). Oba sta taka predmeta, pri katerih se je /veliko delalo posredno na empatiji/(A29). Se mi zdi, da smo /zadnja dva letnika imeli več predmetov, povezanih z empatijo/(A30). Ni pa bilo /nikoli specifično govora, predavanja o empatiji/(A31), bolj so nam to /posredovali predavatelji skozi praktične izkušnje/(A32). Spomnim se še /vaj pri predmetu Psihologija za socialno delo/(A33), kjer se mi zdi, da je /asistentka ogromno naredila, saj je dobro izvajala vaje/(A34).

Kako bi opisal prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

Mogoče empatijo /lahko krepimo, nadgradimo/(A35). Definitivno pa /se empatija razvije v prvih petih letih starosti/(A36) (od leta pa pol do tretjega leta je glavno obdobje), se mi zdi. Kolikor poznam razvojno psihologijo, /se empatija do petega leta razvije ali pa se ne/(A37). Mislim pa, da /se za ta študij odloči večina tistih, ki jim je to blizu in imajo ta nek čut/(A38). Vseeno pa menim, da /študij ima nekakšen prispevek k temu/(A39). Posameznik pride na fakulteto, kjer /se tekom študija spoznava s težjimi področji, o katerih je potrebno razmišljati/(A40). /Fakulteta nas pri tem mora voditi/(A41) in menim, da /nas tudi je vodila/(A42), vsaj jaz imam tak občutek.

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

Na začetku sem rekla, da /študij omenja empatijo, jo vključuje/(A43). Zdaj, ko se o tem pogovarjava in sem o tem začela razmišljati, lahko rečem da mogoče /empatija ni dovolj vključena v študij/(A44). Mogoče tu ponovno izhajam iz sebe, svojega primera, saj sem na prejšnji fakulteti sem že toliko tega slišala o empatiji, da govora o tem na FSD nisem pogrešala. /Če se postavim v vlogo izključno FSD študenta mogoče res manjka tega/(A45), ker vidim, kaj je meni vse dalo to znanje.

Zdi se mi dobro, da bi bilo /dobro vključiti teoretična predavanja o empatiji/(A46). Poleg tega se mi zdi dobro pojem empatije /vključiti v naloge, ki jih moramo študentje narediti v okviru prakse/(A47).

Kako bi ocenil svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opažaš (opiši na primeru oz. primerih)?

Sama sem malce /starejša začela študirati na FSD in ni take razlike/(A48), kot /če bi prej začela študirati na FSD, bi sigurno bila večja razlika/(A49). Iskreno /ne čutim, da je fakulteta vplivala na moj razvoj pri empatiji/(A50), je pa /študij vplival na moj osebni razvoj in osebno rast/(A51). V povezavi z empatijo /FSD name ni pustil nekega pečata, kar pa pripisujem specifični študiju v poznejših letih/(A52) – moj primer.

Intervju – Oseba B (modul Socialna pravičnost in vključevanje)

Kako dojemaš pojem empatije, kaj ti pomeni?

Empatija vidim kot neko /sposobnost, ki je po mojem mnenju nima vsak/(B1). Je /sposobnost, da se lahko vživiš v kožo drugega/(B2), ampak /ne do te mere, da lahko človeku v pogovoru rečeš, da ga razumeš, saj če gre za težke situacije, dejansko ne moreš človeka popolnoma razumeti/(B3), ampak /poskušaš dojeti njegovo situacijo na način, kot jo doživlja on/(B4).

Empatija /mi pomeni eno izmed glavnih značilnosti, sposobnosti, kompetenc pomembnih za socialno delo oz. socialnega delavca/(B5). Je /kompetenca, ki jo moraš imeti pri delu z ljudmi/(B6).

Kako vidiš mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

Empatija se mi zdi /pomembna pri opravljanju poklica socialnega delavca/(B7). Zdi se mi, da /empatijo lahko razvijamo v sklopu izobraževanja/(B8). Prav tako se mi zdi /pomembno, da kot bodoči socialni delavci to kompetenco ohranjamo, nadgrajujemo/(B9). /Pomembno je da je vključena v izobraževanje/(B10). Empatijo /vidim kot zelo pomembno v okviru študija/(B11). Mislim, da z izobraževanjem v smislu /širjenjem teoretskega in praktičnega okvirja/(B12), /razvijamo empatijo tekom študija/(B13).

Na kakšen način (po tvojem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

/Ne zdi se mi, da bi fakulteta prav učila empatijo/(B14), bolj se mi zdi, da /fakulteta spodbuja empatijo/(B15) /s širjenjem določenih znanj/(B16) – /znanja o obrobni skupinah, skupinah, manjšinah/(B17). Z vsem tem znanjem /nam pokažejo njihovo stran/(B18), da jih /potem lahko lažje razumemo/(B19).

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

Mogoče bi izpostavila /izbirni predmet Socialno delo z Romi/(B20) in /Etnično občutljivo socialno delo/(B21). Zdi se mi, da smo pri teh dveh predmetih res /delali na empatiji, v smislu razumevanja, vživljanja/(B22). Letos se mi pomemben predmet zdi /Zdravje in družbene neenakosti/(B23), v okviru katerega /pridobivamo kulturne kompetence/(B24) in /širimo svoje znanje o neenakostih/(B25). Mogoče lahko tu omenim še nekatere skupne predmete - letos /Spol in nasilje/(B26), kjer gre za /specifično občutljivo delo (delo z žrtvami nasilja)/(B27), iz prvega letnika /Psihologija za socialno delo/ (B28) in /Vzpostavljane delovnega odnosa in osebnega stika/(B29). Pri slednjem smo empatijo /omenili kot lastnost socialnega delavca/(B30), a /nismo o tem debatirali/(B31), iz tretjega letnika /Socialno delo z družino/(B32). Pri tem pa mogoče že samo /zaradi predavateljice, ki je na to usmerjena/(B33). Skozi vse te predmete, se mi zdi da /dojamemo stvari/(B34), tisto /kar se nas dotakne, o tem potem začnemo razmišljati/(B35) in na ta način /razvijamo empatijo tekom študija/(B36).

Kako bi opisal prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

Sama /ne vidim tolikšen prispevek fakultete, kar se tiče predavanj/(B37). Bolj vidim /prispevek v praksi, dejanskemu delu z ljudmi/(B38) in /pri kakšnih vajah, ki so bile bolj osebne/(B39). Tam je v bistvu /šlo za spodbujanje empatije/(B40). /Sam študij se mi ne zdi fokusiran na empatijo, da bi prav empatijo učil/(B41).

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

Glede na to da študiramo socialno delo, ki je delo z ljudmi, mislim, da je kljub obstoječi praksi, /še vedno premalo prakse, saj je en mesec dela z uporabniki premalo časa za grajenje odnosa/(B42). Letos smo na primer imeli samo en mesec prakse. Komaj spoznaš skupino, uporabnike, pa že moraš oditi, kot da nekdo odreže odnos. Mogoče /bi se kakšni predmeti lahko nekoliko več navezali na empatijo, v teoretičnem smislu/(B43). Mislim, da /smo o tem premalo slišali/(B44). Kot sem že omenila prej, na primer /pri Vzpostavljanju delovnega odnosa in osebnega stika bi se lahko vključila/(B45). Empatijo bi lahko malce /bolj konkretizirali, umestili v kontekst/(B46). Mogoče /bi o empatiji lahko govorili tudi v sklopu mentorskih skupin/(B47), glede na to da /smo zagotovo vsi na praksi uporabljali empatijo, a tega nismo nikoli ubesedili/(B48).

Kako bi ocenil svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opažaš (opiši na primeru oz. primerih)?

Že od nekdaj /sem sama po sebi empatična/(B49). Vedno /sem v družbi glas razuma/(B50). Nikoli /se nikomur ne posmehujem/(B51), /vedno se skušam razumeti druge/(B52). Zdi se pa mi, da /sem razvila empatijo pri uporabnikih/(B53). /Vedno bolj sem empatična/(B54), saj /vedno bolj razumem določene skupine, njihovo kulturo in potrebe/(B55). Zdi se mi, da /imam zdaj strokovno podlago/(B56) in /znam z empatijo ravnati/(B57).

Intervju – Oseba C (modul Socialno delo v delovnem okolju)

Kako dojemaš pojem empatije, kaj ti pomeni?

/Empatijo bi opisala kot vživljanje v drugega/(C1). Mislim, da /se z nekim delom empatije rodimo/(C2), /del jo pridobimo tekom primarne socializacije/(C3). Lahko pa v nadaljevanju, /ko si odrasel delaš na tem/(C4). Empatija se kaže na način, da /se vprašam, kaj človek nasproti mene čuti, kaj doživlja/(C5). Vse to lahko izvem s tem, da /ga opazujem/(C6), /preverjam svojo interpretacijo/(C7), da /ga po potrebi o čem tudi vprašam/(C8) (na primer: »Ali si jezen?«). Nekako /kot da hočem »zlest« v kožo človeka in situacijo, v kateri je človek/(C9). Glavno pri tem pa je, da /v tem ne smem ostati/(C10), /moram ločiti svoje doživljanje od tujega/(C11) in /moram znati iz teh občutkov ven, nazaj/(C12).

Kako vidiš mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

/Empatija je dejansko velik del socialnega dela tako v izobraževanju kot opravljanju poklica/(C13). /Nisem pa čisto prepričana, če je tudi velik del izobraževanja za socialnega delavca/(C14), saj se v bistvu /skozi štiri leta študija ne morem spomniti, da bi se konkretno pri katerem izmed predmetov ali na vajah pogovarjali o empatiji/(C15). /Ni bilo govora o tem kaj je empatija, kako do tega pride/(C16), prav tako /nismo omenjali razlika med empatijo in sočutjem/(C17). Zdi se mi, da /smo se dotikali empatije/(C18), /nismo pa operacionalizirali s tem pojmom/(C19) – pa sem bila prisotna povsod, tako da to ni razlog. Se mi zdi da /se empatije nismo sistematično lotili/(C20). /Je pa empatija vsekakor pomemben del izobraževanja/(C21), saj menim, da /empatijo lahko razvijamo v času študija/(C22).

Na kakšen način (po tvojem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

/Fakulteta izvaja učenje empatija na posreden način/(C23), se pravi /nikoli direktno ne govorimo o empatiji/(C24), ampak /delamo vaje za urjenje empatije/(C25), to je /vaje, ko se postavimo v vlogo uporabnika in socialnega delavca/(C26). /Ko si v vlogi socialnega delavca in želiš speljati pogovor z uporabnikom se moraš vživeti v njega/(C27). Poleg tega /opravimo veliko prakse/(C28), kjer smo /soočeni s situacijo, v kateri srečamo človeka v stiski in se skuša vživeti vanj/(C29).

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

Izpostavim lahko /Psihologijo za socialno delo/(C30), /Vzpostavljamo delovnega odnosa in osebnega stika/(C31), /Socialno delo z družino/(C32), tudi /del Antropologije/(C33). Pri omenjenih predmetih menim, da /smo se posredno navezovali na empatijo/(C34).

Kako bi opisal prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

/Prispevek vidim na posreden način/(C35), predvsem /zaradi same narave dela, ki je usmerjena na delo z ljudmi/(C36) in /zaradi prakse, kjer dejansko postavljeni v situacijo vživljanja v drugega/(C37), /nismo se pa tega učili na teoretični ravni/(C38).

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

Definitivno bi morali /empatijo vključiti v enega izmed predmetov/(C39). Lahko bi empatijo umestili na primer /v okviru enega izmed psiholoških predmetov/(C40), bi lahko /nekaj ur predavanj posvetili temi empatije/(C41), /da bi se razložilo kaj je to, zakaj je pomembno/(C42). /V okviru vaj bi lahko imeli igro vlog, pri kateri bi se odvil pogovor in ob koncu pogovora bi ena oseba skozi svojo interpretacijo poskušala razložiti kaj je druga oseba doživljala – čustva, misli in občutke in potem bi druga oseba povedala, ali je temu res tako/(C43). Smiselna bi bila tudi /igra vlog, pri kateri bi prva oseba povedala na kakšne načine se je skušala čim bolj približati interpretaciji drugega/(C44).

Kako bi ocenil svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opažaš (opiši na primeru oz. primerih)?

Menim, da /sem že na začetku študija imela neko stopnjo empatije/(C45). Definitivno pa /se je moja empatija razvijala v štirih letih/(C46). Ne bi znala oceniti na lestvici, ampak se je razvila. Najbolj pomemben napredek je, da /zdaj vem, da se empatija na neki točki zaključi/(C47). /Če si empatičen v pogovoru je /pomembno, da znaš potem čustva, misli in občutke druge osebe pustiti na strani, saj ti to lahko škoduje/(C48).

Intervju – Oseba Č (modul Socialno delo v delovnem okolju)

Kako dojemaš pojem empatije, kaj ti pomeni?

Empatijo /bi formulirala kot dobesedno vživljanje v drugega/(Č1), /ne da sočustvuješ/(Č2) ampak da /čutiš isto kot druga oseba/(Č3). Zdi se mi /pomembna kompetenca za socialnega delavca/(Č4). Dejansko /če hočeš človeku pomagat se moraš znati v njegovo kožo postaviti/(Č5), ker /ni dovolj da samo rečeš, da razumeš kako se nekdo počuti, moraš zares čim bolj razumeti/(Č6). To si predstavljam nekako tako, da /se poskušaš postaviti v kožo drugega/(Č7) in /si predstavljati kako se oseba počuti/(Č8), da /poskušaš ti čutiti to kar čuti oseba/(Č9).

Kako vidiš mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

Poleg vsega znanja, na splošno in o različnih situacijah, v katerih se lahko ljudje znajdejo je empatija pri opravljanju poklica še najbolj /pomembna, saj vedno izhajamo iz človeka/(Č10). /Ne glede na okoliščine se moraš znati vživeti v človeka/(Č11). Se mi zdi, se da vso naučeno /teoretično znanje pomaga, da vemo več o različnih pojavih, situacijah v katerih se znajdejo ljudje/(Č12). Empatija /ima pomembno mesto v socialnem delu/(Č13). /Razumevanje ljudi/(Č14) je ključnega pomena. Empatija /doprinese k našemu delu/(Č15). Socialnemu delavcu pomaga, da lahko /z uporabnikom soustvarjamo rešitve, ki bodo ustrezne zanj/(Č16).

Na kakšen način (po tvojem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

Menim, da smo se empatije /na fakulteti naučili preko vaj/(Č17), /z vsemi igrami, ki smo jih izvajali na vajah/(Č18) in pa /preko prakse/(Č19).

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

Po mojem predmetu iz prvega letnika /Vzpostavljane delovnega odnosa/(Č20) in /Psihologija za socialno delo, predvsem vaje/(Č21). Mislim, da je pri predmetoma bila /vsebina naravnana na empatijo/(Č22), /učili smo se kako se pogovarjati s človekom/(Č23), /kako vzpostaviti delovni odnos/(Č24), /kako povzemati/(Č25). Zdi se mi, da /ko se učimo pogovarjanja se hkrati učimo empatije/(Č26). Izpostavim lahko tudi /igre vlog/(Č27). Mogoče lahko kot posebni metodi omenim /analizo tveganja/(Č28) in /osebni načrt/(Č29), saj menim da je tu vključena empatija. /Preostali predmeti se mi zdijo bolj naravnani na teorijo/(Č30), kjer pa /pridobivamo znanje, ki nam pomaga da razumemo druge/(Č31), kar je tudi pomembno za empatijo. Vse, kar sem povedala, je nekako moja povezava z empatijo, ni pa /nikoli bilo omenjeno ali eksplicitno poudarjeno da gre za učenje empatije/(Č32).

Kako bi opisal prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

Če pogledam po predmetih ki smo jih imeli, bi rekla da /odvisno od predmeta/(Č33). Definitivno /prispevajo različne teme, o katerih smo se učili in govorili/(Č34) na način, da /če poznaš določene teme se potem lažje vživiš, si lažje empatičen/(Č35). Na primer /smo se učili o beguncih, osebah s težavami v duševnem zdravju/(Č36). Bi rekla da /študij dosti prispeva k empatiji/(Č37). Kljub temu pa se mi zdi da /tekom študija nisem pridobila zadostnega vpogleda v teoretično znanje o empatiji/(Č38), kot sem prej rekla, /nikjer ni eksplicitno poudarjeno/(Č39). Zdi se mi da /vem kaj je empatija, a hkrati ko sem postavljena v položaj da nekemu govorim o tem ali odgovarjam na določena vprašanja, povezana z empatijo se mi zdi, da nič ne vem/(Č40).

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

Najprej bi morali malce /več izvedeti o empatiji na teoretični ravni/(Č41). Mogoče bi morali imeti /več gostov, ki bi povedali svoje izkušnje/(Č42), da imamo možnost vprašati in raziskovati, razpravljati/(Č43). /Slišanje izkušnje iz prve roke pomaga razumeti situacijo drugih in omogoča širši pogled/(Č44). Nekaj takih izkušenj smo že imeli, ko smo na primer /govorili z zapornikom/(Č45) /pri Teorijah deviantnosti/(Č46).

Kako bi ocenil svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opažaš (opiši na primeru oz. primerih)?

Mislim, da /sem bolj empatična/(Č47). Na splošno se mi zdi, da sem mogoče imela /včasih več predsodkov/(Č48), medtem ko zdaj ni temu tako. /Sedaj z vsem znanjem lažje razumem človeka/(Č49). V situacijah, /kjer bi si morda pred študijem hitro ustvarila neko mnenje o osebi ali o njenem ravnanju, se zdaj znam ustaviti in razmisliti/(Č50).

/Pomislim na to, kako se počuti oseba/(Č51), /razmišljam o svojem razumevanju človekovega ravnanja/(Č52) in /se poskušam vživet v drugo osebo, da bi jo razumela/(Č53). /Pred študijem, bi si o nekaterih uporabnikih verjetno hitreje ustvarila negativno mnenje/(Č54) in /bi se mi zdele njihove reakcije na situacije neustrezne/(Č55) ter /bi morda obsojala njihove odločitve/(Č57). /Zdaj pa imam znanje/(Č57), s pomočjo katerega /se lažje ustavim in pomislim na to kako se počuti oseba/(Č58), /poskušam si predstavljat kako bi jaz ravnala v takšni situaciji/(Č59) in /ne delam nekih zaključkov o človeku in njegovi situaciji/(Č60).

Intervju – Oseba D (modul Socialno delo v delovnem okolju)

Kako dojemaš pojem empatije, kaj ti pomeni?

Pojem empatija /dojemam kot zmožnost podoživeti oziroma vživeti se v čustva druge osebe/ (D1). Empatija je /lastnost, ki jo ima vsak človek/(D2), le da se je /pri nekaterih razvila bolj, pri nekaterih pa manj/(D3). Empatijo /razumem kot stopnjo, do katere lahko razumemo drugo osebo in njena dejanja/(D4). Sem pa mnenja, da sta obe skrajnosti, torej /biti ekstremno empatičen ali ekstremno apatičen, lahko za človeka škodljivi/(D5). /Ekstremno empatičen lahko preveč intenzivno podoživi občutke in čustva druge osebe/(D6), kar /lahko sproži čustveno prizadetost/(D7). /Ekstremna apatičnost pa vodi v nerazumevanje čustev drugih oseb/(D8). Moje mnenje je, da /je potrebno iskati pravo mejo med obema skrajnostnima/(D9), /da smo lahko znotraj empatije še vedno racionalni/(D10) in /nas čustva ne prevzamejo/(D11).

Kako vidiš mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

Lahko bi rekel, da je empatija /obvezna kompetenca socialnega delavca/(D12). Empatija nam namreč /omogoči vsaj deloma videti in razumeti uporabnikovo dogajanje/(D13) in začutiti svet skozi oči uporabnika/(D14). Empatija nam torej /koristi pri delu z uporabnikom/(D15), /omogoča držo nevednega/(D16). Z empatijo /se postavimo v kožo uporabnika, ki je prišel k nam po pomoč/(D1) in hkrati /možnost, da se oddaljimo od problema in uporabniku nudimo strokovno pomoč/(D18). O empatiji se po mojem mnenju /v procesu izobraževanje govori premalo/(D19). Skozi študij bi bilo potrebno nas /študente postavljati v takšne situacije, v katerih bi se naučili do kakšne mere je empatija koristna in v katerih primerih je lahko škodljiva/(D20).

Na kakšen način (po tvojem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

Veliko /se pogovarjamo o etničnih manjšinah in depriviligiranih skupinah/(D21). /Veliko je govora o predsodkih in stereotipih/(D22), ki so kot nekakšna zavora pri razvoju empatije zato se mi zdi prav, da se to omenja. Učenje empatije se izvaja tudi /skozi nekatere predmete/(D23). /V večini gre zgolj za površinsko učenje/(D24). /Nimam v spominu, da bi pri katerem izmed predmetov direktno obravnavali temo empatije/(D25). /Za opravljanje poklica socialnega delavca bi bilo zagotovo priporočljivo oziroma že skoraj nujno da bi to omenjali/(D26). To bi lahko bil predlog za naprej, torej /omenjanje empatije direktno/(D27).

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

Spodbuda učenja empatije poteka predvsem skozi predmet /Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika/(D28). Pri tem predmetu /se učimo koncepte in elemente socialnega dela pri delu z uporabniki/(D29). Kot že samo ime pove je to vzpostavljane delovnega odnosa. Eden izmed konceptov, kjer bi rekel da se naučimo empatije je zagotovo /raziskovanje sveta uporabnika/(D30) in pa /instrumentalna definicija problema/(D31). To je pomembno, saj je tako /naučimo da je pri delu z ljudmi pomembno, da uporabniku sledimo in mu po potrebi dajemo podvprašanja/(D32), /se moramo postaviti v njegovo vlogo/(D33), da na ta način pridobimo podatke, ki nam bodo pri nadaljnjem delu koristili. /Uporabniku se moramo pridružiti v njegovi zgodbi/(D34), /povzemati besede, ki nam jih je povedal/(D35), /da najdemo skupni jezik/(D36). Ugotovimo tudi, da je pomembno /da si uporabnikov jezik interpretiramo/(D37)/, pri čemer je /potrebno zavedanje, da je to naša interpretacija/(D38) ter /si kasneje »prevedemo« v strokovni jezik/(D39). /Fakulteta pa nas je to učila skozi simulacijo pogovorov oziroma igro vlog/(D40) /v okviru vaj/(D41). Drugi predmet, kjer se po mojem mnenju izvaja učenje empatije pa je tudi /Spol in nasilje/(D42). Tu pa je način učenja povsem drugačen, saj poteka predvsem skozi /različne zgodbe, kjer so bile ali so, ženske podvržene nasilju/(D43), skozi /informiranje o problematiki nasilja/(D44). Torej učenje empatije skozi /diskutiranje o problematiki/(D45).

Kako bi opisal prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

Prispevek študija je pri pridobivanju te kompetence /bolj posreden kot kaj drugega/(D46). /Govora o empatiji je malo/(D47), učimo pa se jo v večini posredno/(D48) in sicer /preko različnih tematik/(D49). Z drugimi besedami se empatije v okviru študija lahko /naučimo toliko, kolikor imamo sami željo po tem in koliko smo sami pripravljeni narediti v tej smeri/(D50). Je pa res, da nam /študij omogoči situacije oziroma prostor, kjer imamo možnost učenja

oziroma napredka pri učenju empatije/(D51). To pa poteka /skozi prakso/(D52) in ob študijsko udejstvovanje/(D53).

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

Učenje empatije po mojem mnenju /ni odvisno samo od študija oziroma fakultete/(D54). /V največji meri je odvisen od posameznika/(D55), kjer pa je potrebno upoštevati, da /vsak posameznik ni na isti ravni razvoja empatije, zato je težko poiskati pravi način/(D56), da bodo vsi študentje izpopolnili to kompetenco. K izpopolnjevanju pa bi zagotovo pripomoglo to, /da se v večji meri govori o empatiji/(D57), /da se študente še več postavlja v situacije, v katerih lahko pokažejo svojo empatijo/(D58). Morda bi bila rešitev ta, /da se ustvari izbirni predmet, kjer bi bil poudarek na empatiji/(D59), saj bi na ta način bilo na vsakemu posamezniku ali se bo predmeta udeležil ali ne v skladu s tem ali čuti manjko te kompetence sam pri sebi. Nenazadnje pa /empatija kot kompetenca koristi vsakemu posamezniku, neodvisno od tega ali bo nekoč postal socialni delavec/(D60). /Koristi pri odnosih, s katerimi se srečujemo vsakodnevno/(D61) in /omogoča lažje komuniciranje/(D62).

Kako bi ocenil svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opaziš (opiši na primeru oz. primerih)?

Pri sebi /sem opazil velik napredek/(D63), če primerjam začetek študija in sedaj. Kot sem posredno omenil že zgoraj, pa /zaslug za razvoj empatije ne morem pripisati zgolj študiju, ampak tudi samemu sebi/(D64). Preden sem prišel na študij, /sem imel kar nekaj predsodkov in pa stereotipov, ki pa jih sedaj nimam več/(D65). Da je temu tako, pa je »kriva« predvsem empatija, saj /sem se poskušal postaviti v kožo skupin, posameznikov katere sem prej stereotipiziral in imel do njih predsodke/(D66). Seveda to ni šlo v prvem poizkusu, vendar pa sem skozi obdobje študija /veliko delal na sebi/(D67) in /sem sčasoma spremenil pogled/(D68) na to. Opazil sem, da sem bil pred začetkom študija /oseba, ki nikoli ni kazala veliko čustev v javnosti/(D69) (stereotip, da moški nimamo tako intenzivnih čustev kot ženske, če se lahko tako izrazim), /deloma sem čustva zatiral tudi v intimi/(D70). /V teh letih pa sem spoznal veliko različnih ljudi, slišal veliko zgodb na faksu in izven njega, da sem tudi sam ugotovil, da smo ljudje čustvena bitja z razlogom/(D71). /Čustva so orodje oziroma sredstvo s katerim lahko sogovorniku, sočloveku pokažemo kdo smo, kaj smo, kako se počutimo/(D72). In šele, /ko sem sam spoznal in si znal razložiti svoja čustva, pa sem se lahko poskusil in znal vživeti v čustva drugih/(D73). Lahko bi torej rekel, da je /sprva potrebno znati ravnati s svojimi čustvi, da bi se lahko kasneje vživeli v čustva drugih/(D74). V času študija sem /ugotovil, da za čustvi stoji tudi zgodba, katero pa lahko razumemo le z empatijo/(D75). Če povzamem, moje mnenje je, da lahko /empatično ravnamo samo do te mere kot znamo določena čustva pokazati tudi sami/(D76), na primer če se nekdo joka, lahko začutimo njegovo bolečino do te mere kot takrat ko jokamo sami, če je nekdo srečen, lahko začutimo srečo do te mere kot jo lahko začutimo sami itd). Zato sem zgoraj tudi poudaril pomen poznavanja in izražanja lastnih čustev.

9.3 Transkripcije fokusnih skupin

Modul Psihosocialna pomoč in podpora (D, E, F G, H, I)

7.4.2020, 1h

Kako dojemate pojem empatije, kaj vam pomeni?

A: Empatija /bi definirala kot zmožnost vživljanja v drugo osebo/(E1), /razumeti kaj oseba čuti, kaj doživlja/(E2).

M: V bistvu /se je nemogoče popolnoma vživeti v nekoga drugega in njegove občutke/(F1), ampak bi rekla da /je empatija poskus oziroma približek vživljanja/(F2), nekako kot /poskus razumevanja/(F3).

C: menim podobno, da /se čustveno povežeš z neko situacijo, ki ni tvoja/(H1), /probaš razumeti situacijo/(H2).

S: /približanje nekomu (D1), /da sočustvuješ s človekom/(D2) in /osebi nudiš podporo na način, da jo razumeš/(D3).

K: men se zdi /pomembna empatija v smislu lažje komunikacije/(I1) prav zaradi tega, kar so že punce rekle. Empatijo vidim kot to, da /se poskušaš vživeti v doživljanje drugega (I2), da /si poskušaš predstavljati, kako bi bilo na mestu te osebe/(I3).

L: js bi rekla da /dopušaš drugemu, da čuti kar čuti/(G1) in da /ne sodiš na kakršenkoli način/ (G2).

Kako vidite mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

K: /pri samem delu z ljudmi se mi zdi empatija zelo pomembna kompetenca/(I4). Menim, da se vsak lahko zaveda da imajo drugi probleme, ampak /kot socialni delavci moramo imeti to empatijo, da nam je mar za to da imajo drugi probleme/(I5). Kot je je že bilo rečeno, /pomembno je da se približaš človeku/(I6). Empatija /pomaga pri delu z ljudmi/(I7).

L: empatije /se učimo skozi prakso/(G3), smo /v stiku z resničnimi uporabniki, ni enako kot pa z namišljenimi uporabniki/(G4).

S: men se zdi da je empatija v izobraževanju /pomembna, da sploh razumemo socialno delo/(F4). Na primer, /če nimaš empatije niti ne moreš razumet kaj pomeni izkušnja nasilja ali begunstva/(F5). Se mi zdi da /samo razumevanje in učenje socialnega dela socialnega dela zahteva empatijo/(F6). Večinoma pa /se skozi izobraževalni proces naučimo še bolj biti empatični, sploh skozi igro vlog/(F7) recimo. /Pri samem delu je pa sploh pomembna/(F8). /Če imaš uporabnika pred sabo, tudi če je milijon uporabnikov z istim problemom, boš vedno zbral drugo pot/(F9). /Preveč empatije je lahko minus/(F10).

A: se strinjam, /je pomembna empatija pri študiju/(E3). Sem pa razmišljala tudi v drugi smeri in sicer da je hkrati tudi /pomembno, da se kontrolira/, da ne pride do preveč empatije/(E4) (overwhelming). /Lahko pride tudi do travmatizacije strokovnega delavca/(E5), tko da se mi zdi /potrebno da znaš it nazaj/(E6), /da se zaveš da to vseeno ni tvoja zgodba/(E7). /Da se malo nadzira vse skupaj/(E8).

M: kokr so že povedale, se men tut zdi da je empatija /nujna za poklic, ki ga opravljamo/(D4)in je /nujna za razumevanje izkušenj ljudi, s katerimi se sami nismo srečali/(D5). /Potrebno pa se je znati pri empatiji čustveno distancirati/(D6).

C: menim, da empatija /ima v celotnem socialnem delu ful velik pomen/(H3). Se mi zdi da je to /ena izmed bistvenih lastnosti človeka, da lahko opravlja to delo/(H4). Tut /v izobraževanju se mi zdi zelo pomembno, da se razvija ta čut/(H5).

Na kakšen način (po vašem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v praksi? Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

S: učijo nas /skozi praktične primere/(F11), na primer /prakso/ (F12). Pa tudi /igre vlog/(F13) in filmi, dokumentarci(F14), ko /lažje doživimo če nekaj tudi vidimo, ne samo slišimo/(F15). Tudi /same vaje/(F16), ko /nas »prisilijo« deliti svoje misli in občutja/(F17), pa tudi /delo v parih/(F18) in /delo v skupini/(F19).

A: /Praksa definitivno, kar se mi zdi tudi velik plus naše fakultete/(E9), saj /skozi prakso se učimo empatije/(E10) in potem še dodatno /v pogovorih z mentorji/(E11). Tudi /pri vzpostavljanju delovnega odnosa in osebnega stika/(E12) smo /spoznavali koncepte/(E13), recimo /delovni odnos in kako ga vzpostaviti/(E14), se mi zdi da /vse to na nek način prikrito omenja empatijo/(E15). Dobra metoda se mi zdijo tudi /videoposnetki/(E16), /resnične zgodbe profesorjev in uporabnikov/(E17).

K: Js bi rekla mogoče še to, če zelo subjektivno gledam, iz svoje izkušnje. Tekom izobraževanje je na moj razvoj empatije /dejansko vplivalo to, koliko sem se osebno naučila/(I8). /Bolj sem se spoznala in zato postala bolj občutljiva na zadeve/(I9). Strinjala pa bi se, da je /praksa absolutno pomembna/(I10).

C: pomembne so mi /zgodbe od gostov in profesorjev/(H6), /ko slišimo s čim se srečujejo in kako se s tem soočajo/(H7).

L: mislim, da /faks dotično empatije ne omenja/(G5), /jo pa vseeno razvijamo/(G6), skozi /različne teme, ki jih obravnavamo/(G7), /še posebej na vajah/(G8).

M: se strinjam s povedanim, menim da nas že /vzpostavljanje delovnega odnosa/(D7) uči empatije. Če ne druga /spoznavamo določene skupine ljudi, s katerimi se prej nismo srečali ali pa smo do njih gojili različne predsodke/(D8). Ko /jih spoznamo, se jim lahko približamo in smo lahko do njih empatični/(D9).

K: /direktno se ni nikjer naslavljal empatije/(I11), /nismo se je direktno učili/(I12). Lahko pa izpostavim modulske predmete, predvsem /k rešitvi usmerjeno socialno delo/(I13), kjer /smo morali sami /pogovore izpeljat, s čimer se res preizkusiš v delu socialnega delavca/(I14). Je velik izziv, od katerega sem osebno zelo veliko odnesla.

C: /noben predmet direktno ne/(H8), /v bistvu te pa vsi nekak nagovarjajo k empatiji/(H9). /Od vsakega predmeta lahko potegneš nekaj/(H10). /Na nek način je celo naše šolanje usmerjeno k temu/(H11).

Bi si želele, da bi se naslavljal direktno?

A: Se mi zdi da je /težko da bi nam dali dejanske napotke/(E18). Mogoče /da delijo osebne izkušnje/(E19), mi pa to /skozi prakso razvijamo in pridobivamo izkušnje/(E20). Zdi se mi, da smo pri predmetu /Uvod v socialno delo/(E21) /govorili o empatiji v smislu kako lahko s pomočjo empatije lažje razumemo določene skupine ljudi/(E22).

K: kot že rečeno, /noben nam ne more dat formule/(I15). /Potrebne so izkušnje, ki pridejo skozi prakso/(I16). /Sama sem bila v varni hiši in sem zares veliko odnesla, saj imaš potem izkušnjo s stvarmi, o katerih se ti prej ni niti sanjal/(I17). Potrebna bi bila mogoče kaka /debata o empatiji, v sklopu kakega predmeta/(I18).

S: sama bi rekla, da smo največ o empatiji govorili /pri Epistemologiji/(F20), ampak /na filozofski način/(F21). Ravno o tem /smo govorili, kako je pomembna empatija in da smo blizu ljudem, a da je hkrati pomembno da se zavedamo lastnih interpretacij/(F22). Menim, da če bi to vpletli v učni načrt, /ne bi bil potreben posebej predmet/(F23), ampak /več čez prakso/(F24), /več vživljanja v resnične situacije/(F25), /več igre vlog, mogoče še kaj pogruntat v zvezi s tem/(F26), skratka /več praktičnih primerov/(F27) in mogoče kje vmes kakšna /vprašanja, razprava o empatiji/(F28).

L: /kot predmet o empatiji, ni potrebno/(G9). Bi pa se lahko /znotraj drugih predmetov večkrat omenila oziroma naslovila/(G10).

Kako bi opisale prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

L: skozi vsa leta se mi zdi da to /vidimo šele čez nekaj časa, skozi prakso in realne primere, ne takoj po končanem študiju/(G11). Menim pa da potem /sami pri sebi vidimo skozi prakso kako dejansko je, kaj znamo, kaj smo usvojili in kaj ne/(G12).

A: zdi se mi, da je /dosti odvisno od posameznika, kako se je sam aktiviral skozi študij/(E23). Mislim, da /je faks dal dosti na tem področju/(E24), tako da bi rekla da /faks je prispeval k empatiji/(E25).

S: /od 1 do 5 bi ocenila s 4/(F29), torej /mi je faks precej dal glede empatije/(F30), 5 ne bi dala prav zaradi manjka, da malo /manjka to kako kontrolirat preveč empatije/(F31) pa tudi /nismo je direktno naslavljali/(F32).

K: se strinjam s povedanim, bi rekla da /faks je imel prispevek k empatiji/(I19).

M: /absolutno je fakulteta prispevala k moji empatiji/(D10), se mi pa zdi /pomembna tudi vloga posameznika, torej kaj dela poleg študija, kaj sam naredi/(D11).

C: /študij je prispeval del tega/(H12), po drugi strani pa sem /dobila nekaj empatije skozi vsakdan, opravljanje študentskega dela/(H13). Se mi pa zdi, da /faks ponuja posamezniku dovolj možnosti, da razvija empatijo/(H14).

Kaj bi po tvojem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

M: vaje so v redu, mogoče še /več obiskov zavodov in drugih organizacij/(D12).

A: lahko bi empatijo /več omenjali pri predmetu psihologija za socialno delo/(E26), glede na to da je empatija velik del našega poklica. Fajn bi bilo če bi imeli /supervizijo/(E27) ali vsaj /intervizijo/(E28), /da bi lahko govorili, debatirali ko naletimo na problem/(E29). Velikokrat smo se pred vajami o tem pogovarjali, nikoli pa ni bilo razrešeno. V tem kontekstu bi bilo dobro /osnovati skupino za samopomoč/(E30), torej /da faks omogoči prostor, v katerem se lahko pogovarjamo in razrešujemo morebitne dileme/(E31).

S: /več igre vlog, več vživljanja/(F33), /več terenskega dela/(F34), na primer /iti na meje, pomagati beguncem, iti v romsko naselje/(F35).

L: /tema bi se morala večkrat omeniti pri različnih predmetih z namenom razprave/(G13).

K: še /več vživljanja v drugega/(I20), strinjam se tudi da bi bila /intervizija smiselna/(I21).

Kako bi ocenile svoj empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšne razlike opažate (opišite na primeru)?

K: js osebno /opazim veliko razliko/(I22), /sem veliko bolj empatična/(I23). /Veliko bolj se me dotaknejo stvari/(I24), hkrati pa se mi zdi da /sem sebe bolj sebe spoznala/(I25). /Spoznala sem, da sem ranljiva/(I26) in zato /mi je zdaj lažje prisluhnit drugim/(I27), /pustim da sem sama ranljiva in pustim drugim da so ranljivi/(I28). Menim, da /razširjanje znanja prispeva k empatiji/(I29).

A: meni se zdi, da se mi je /povečala empatija/(E32) in sicer /pridobila sem širšo sliko/(E33). Skozi celoten študij /mi je rasla empatija/(E34). Faks je prispeval, /ni pa edini odgovoren za to/(E35). Poleg tega, /sedaj vem, kaj z empatijo narest/(E36). /Lažje je, bolj celovito razumem in prepoznavam/(E37), /veliko širše gledam na vse skupaj/(E38). /Na ljudi gledam drugače/(E39), na primer /žrtve nasilja so preživeli in jih ne pomilujem/(E40).

S: /sem bolj empatična/(F36), ker /imam več informacij o družbi in družbenem kontekst/(F37) in zato /lažje razumem/(F38). Primer, /človek v invalidskem vozičku gre na avtobus, štiri leta nazaj bi mu isto pomagala in isto čutila/(F39) - težko mu je, vsi ga gledajo, ne more gor, neprijetno mu je s to razliko, da /bi zdaj pomislila tudi na druge stvari - diskriminacijo, nepravico, stigma, ki jo bo doživel v avtobusu/(F40). /Bližje razumem človekovo situacijo/(F41), kot štiri leta nazaj. Če se na eni strani učimo empatije, jo razvijamo, je na drugi strani /potrebno da se učimo tudi nadzorovati empatijo/(F42) in /se učimo ravnati z lastnimi čustvi/(F43).

C: sama mislim, da /sem že ves čas precej empatična/(H15) in s tega vidika menim, da /se nismo zadosti naučili poskrbeti zase in narediti mejo/(H16). Sama /sem bila preveč obremenjena z empatijo/(H17). Prav zato se mi zdi pomembno /da bi na fakulteti posvetili čas temu, kako kontrolirali empatijo/(H18).

M: /vedno sem bla dost čustvena oseba/(D13), /izkušnje, ki jih je dal faks so doprinesle k empatiji/(D14). /Pomembno je, /kaj narediti z empatijo, na primer če vidiš nekoga, ki joče, kaj boš storil/(D15).

L: /tudi pred faksom smo bili empatični/(G14), /zdaj smo empatični na drugačen način/(G15), /odprte so teme in stvari, o katerih se prej niti nismo zavedali/(G16) in /vse to nas privede do drugačnega razmišljanja/(G17).

Modul Duševno zdravje v skupnosti (J, K, L, M, N, O)

8.4.2020, 1,5 h

Kako dojemate pojem empatije, kaj vam pomeni?

P: Empatijo /razumem kot to, da se človek poistoveti z drugim človekom/(N1), da /smo sposobni zaznati čustva drugega/(N2), /na nek način čutiti z drugim/(N3). /Meni osebno veliko pomeni empatija v smislu da zaznam da je neka oseba empatična do mene, da me poskuša razumeti in da čuti z mano, ne pa da me pomiluje/(N4). V pogovoru z drugimi ljudmi in v socialnem delu se mi je /empatija izkazalo za dobro, v smislu komunikacije/(N5).

K: Tudi jaz /razumem empatijo kot vživljanje v čustva drugega/(L1). To mi je /pomembno v vsakdanjem življenju/(L2). /Čist človeka ne moreš razumeti/(L3), ampak /lahko se poskušaš nekaj vživeti v njegovo vlogo/(L4), da /poskusiš razumeti njegova čustva in zakaj doživlja nekaj, kar doživlja/(L5). Zdi se mi pa /pomembna stvar tudi v naši stroki/(L6).

N: js bi isto povedala, da je to neko /poskušanje vživljanja v drugo osebo/(K1), /preko te empatičnosti nekako razumeš/(K2) in /s tem prideš blizu človeku/(K3), da /daš od sebe nek občutek, da jo razumeš oziroma jo skušaš razumeti/(K4) in pa predvsem se mi zdi /pomembno, da dobi druga oseba občutek, da jo razumeš/(K5), /da si pri stvari (K6), /da si z skupaj z njim/(K7), /da se ne počuti da je sam v svojem problemu ali pa tudi dobri stvari/(K8). Tako empatijo doživljam.

B: Empatija se mi zdi /osnova vsakega odnosa s sočlovekom/(O1). /Brez tega ne gre ne v stroki ne v osebnem življenju/(O2).

C: glede tega imam bolj kontradiktorno mnenje. Lahko bi se strinjala, da je empatija /spodobnost vživljanja v drugega/(J1) in je /pomembna tako na osebnem kot profesionalnem področju/(J2). /Hkrati pa se mi zdi da je tu ena nevarnost/(J3). /Misliš, da veš kako se nekdo drug počuti/(J4), pa /v resnici ne veš, ker nikoli ne moreš vedeti/(J5). Tudi v osebnem življenju, /ko mi oseba, za katero res vem, da ni bila v enaki situaciji reče vem kako se počutiš si mislim ne ne veš, kako se počutim in sem pri tem kar malo jezna/(J6).

Torej misliš, da se ne moreš popolnoma vživeti v nekoga drugega?

C: Ja, ravno to. Pomembno je, /da se zavedaš, da si misliš o tem/(J7) in da /to ni tvoja izkušnja/ (J8).

A: /če rečem da sem empatična, mi to ne daje moči in znanje, da vem kako se nekdo počuti/(M1). Zdi se mi, da je tu /zelo tanka meja kje si vseveden, kje si pa nekdo ki poskuša razumeti nekoga v dobrem smislu/ (M2). Empatijo pa /razumem kot poskus razumevanja drugega/ (M3).

Kako vidite mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

K: /men se zdi empatija ful pomembna/(L7), se mi zdi /eden temeljnih elementov pri našem delu z uporabniki/(L8), saj je /nujno da si empatičen do uporabnika/(L9). Se pa strinjam, da /obstaja nevarnost/(L10). Treba je /imeti neko pravo mero empatije, da je ne presežeš, da ne greš preveč v to, da maš pravo mejo/(L11). Je pa definitivno /v naši stroki pomembno da uporabnika poskušaš razumeti/(L12) in da to /svoje razumevanje tudi stalno preverjaš, če si prav razumel, s tem kažeš empatijo/(L13). Empatija je /pomembna za vzpostavitev stika (L14) in /da nam uporabnika začne zaupati/(L15).

C: pri opravljanju poklica socialnega delavca se mi zdi /pomembna empatičnost do uporabnika/ (J9), /upoštevanje človeka/(J10), /da čutiš človeka/(J11), /izražaš lastno videnje situacije/(J12) in /sebe ne izključuješ kot nekega objektivnega opazovalca/(J13), kar se mi zdi ful pomembno. /Pri samem izobraževanju ne vidim toliko pomena/(J14), saj izobraževanje razumem kot neko pridobivanje kompetenc, spoznavanje metod, piljenje veščin in /vprašanje je ali se da empatijo naučiti/(J15). Sama /mislim da se je ne da/(J16). Zame /empatija v izobraževanju nima pomembnega mesta/(J17).

Praviš, da se empatije ne da učiti. Kaj pa razvijanje empatije?

C: Strinjala bi se da /se jo lahko razvija/(J18) in da ima pri tem /ključen pomen okolje, v katerem živiš in odraščаш/(J19).

P: se strinjam s C. Empatijo /se da razvijati/(N6), /fakulteta to spodbuja, še najbolj preko prakse/(N7).

N: tudi mislim, da /se empatijo da razvijati/(K9).

B: prepričana sem, da je empatija /lastnost, ki jo ima vsak človek empatijo/(O3). /Empatijo ne vidim kot eno znanje, ki ga pridobiš in ga potem izpopolnjuješ/(O4). /Empatija ni matematika/(O5). / Naj navedem /primer dojenčka/(O6), ki se odziva glede na čustvene, empatične odzive ki jih dobi iz okolja in tako vsak človek prejema neki čustvene odzive zato bi trdila da ima vsak empatijo. Mislim da /tudi največji zločinci so sposobni empatije/(O7), če si pustijo biti ranljivi in si pustijo čutiti to, kar zares je in da v vsem tem imajo nekoga, ki je z njimi v vsem tem doživljanju. Glede izobraževanja pa menim, da /študentje zelo hitro začutimo kateri profesorji so empatični/(O8). /Empatija kot osnovni element vsakega odnosa se mi zdi pomembna v vseh izobraževanjih/(O9). Mogoče je bolj prisotna v družboslovnih vedah, kjer gre bolj za stike z ljudmi . Zdi se mi prav, /da dobiš izkušnjo empatičnosti, s strani profesorjev/(O10). /Za socialno delo je empatija še toliko bolj pomembna/ (O11).

A: Zdi se mi /zelo pomembno, da dobimo izkušnjo empatije tekom izobraževanja/(M4) in prav /ta izkušnja v času študija pripomore k razvoju empatije/(M5). Za opravljanje našega poklica pa je vsekakor pomembno /razumeti uporabnika/(M6).

Večinoma ste rekla, da se empatije ne da učiti, lahko pa jo razvijamo. Zato me zanima, kaj menite, na kakšen način (po vašem mnenju) fakulteta skrbi za razvoj empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

A: zdi se mi, da /srečevanje z drugačnimi okolji, v katerih še nisi bil/(M7), /v sklopu prakse/(M8), omogoča /videnje zgodbe z druge strani/(M9) in posledično /razumevanje ljudi na drugačen način/(M10).

C: js mislim da /študij ne izvaja konkretno nekaj, s čimer bi razvijala empatijo in to na nek način tudi ni potrebno/(J20). To pa zato, ker /empatijo ima vsak, saj je to esenca človekovega bitja/(J21). Mislim, da /fakulteta

ne razvija empatije kot take/(J22), lahko pa se to pojavi kot nek /stranski produkt drugih metod, ki jih stroka socialnega dela izvaja/(J23).

N: mislim da nam je /fakulteta v nekem delu poskušala vsaj predstaviti del empatije/(K10). Predvsem /skozi igre vlog/(K1), kar vidim kot učenja empatije. Se mi zdi /odvisno od posameznika, kako to vzame/(K12).

K: prav /da bi se učili kaj teoretično o empatiji ne/(L16), se mi pa zdi da /posredno smo z določenimi stvarmi/(L17) bili /spodbujeni k razvoju empatije/(L18), na primer s /filmi/(L19), /igro vlog/(L20).

Če se navežem na omembo učenja empatije na teoretični ravni (vidiki empatije, razne teorije). Kaj bi rekle v zvezi s tem?

K: Bi bilo /praktično za nas, da vemo kaj na teoretični ravni/(L21). Na tem področju pa je tudi /še ogromno drugih stvari, tem povezanih z empatijo/(L22).

P: mislim, da je pridobljena empatija tekom študija /stranski produkt/(N8), sploh tam /kjer je šlo za delo z uporabniki/(N9). Načeloma /neke teorije nisem pogrešala/(N10), konec koncev /če nas kaj zanima, se lahko tudi sami o tem poučimo/(N11).

A: Profesori si želijo verjetno, da bi razvijali empatijo tekom študija, tako da se mi zdi da /so določene vaje zares bile empatično obarvane/(M11).

B: Se mi zdi da smo /na to temo naredili precej vaj, sploh tiste v zvezi s predsodki/(O12). Kolikor se spomnim, /mi res odmeva, da moramo biti pri delu empatični, da razumemo uporabnika/(O13). Veliko smo /poudarjali soustvarjanje, kar se mi zdi da spodbuja empatijo/(O14). /Učimo se uporabljati empatijo skozi vzpostavljanje odnosa, kot sredstvo, orodje, da lahko gradimo odnos/(O15).

Igro vlog ste že omenile, če se navežem na to kaj menite ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

N: Mogoče /vaje pri Psihologiji za socialno delo/(K13) in /vaje pri Epistemologiji/(K14), kjer /smo se v tej smeri pogovarjali/(K15). Sicer pa /igra vlog se mi zdi pomembna, saj mislim da se lahko dosti naučimo iz tega/(K16). Seveda pa /praksa prinese svoje/(K17).

K: so predmeti, kot so /Psihologija za socialno delo/(L23), /Epistemologija/(L24), /Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika/(L25), ki spodbujajo to. Se mi pa nekako zdi da smo /največ razvijali sami skozi prakso v stiku z uporabniki/(L26). Je pa tu /problem, kako sam shendlaš s svojimi čustvi, saj tega res nismo dobili/(L27). Bi se morali /naučiti kako postaviti meje, kako reči uporabniku ne/(L28).

A: /največ mislim da je dala praksa/(M12). /Naučili smo se empatije posredno kar zadeva celoten študij/(M13), /največ pa se naučimo iz resničnih situacij/(M14).

Kako bi opisale prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

A: mislim, da nam je /največ študij dal tekom prakse/(M15) in /preko vaj je tudi velik prispevek/(M16). /Odvisno, koliko tudi sam vzameš zase/(M17).

K: /prispevek faksa bi opisala kot posreden/(L29), /preko določenih predmetov/(L30), /torej majhen/(L30).

P: se strinjam da /ima faks majhen prispevek/(N12), če ga že ma, ga ma /pri praksi največ/(N13).

B: zdi se mi da je /praksa velik plus študija in ima nek prispevek k empatiji/(O16).

C: zdi se mi pomembno tudi to, ki ni sicer direktno vezano na študij ampak je tudi pomembno in sicer to ko /se študentje med seboj pogovarjamo/(J24) in /si izmenjujemo izkušnje/(J25), to vidim kot nek prispevek.

N: zdi se mi da /dobiš toliko, kolikor si vzameš/(K18). /Največ dobimo iz prakse/(K19).

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

B: /mentorske skupine bi se bolj obnesle, če bi bile krajše in v manjših skupinah/(O17). Sama /sem dosti lažje empatična do človeka, če razumem kaj se z njim dogaja, zato sem na modulu na modulu pogrešala teorijo/(O18). Ful se je poudarjalo da jih ne smemo soditi, da so takšni kakršni so in da jih je treba vključiti v vsakdanje življenje. Z vsem tem se strinjam, a hkrati menim da /je potrebno znanje o npr. duševnih motenj, saj brez tega ne moreš razumeti človeka/(O19). To bi se mi zdelo smiselno, če že obstaja razdelitev v module, /da se potem vsaj specializiramo na izbranem področju/(O20). /Ne spomnim se, da bi kdaj omenili usmiljenje, saj usmiljenje ni empatija in lahko povzroči škodo, je pretirano čustvovanje, to bi lahko omenili/(O21). Poleg tega sem sem na socialnem delu /pogrešala empatijo do samega sebe/(O22). /Vse se je vrtelo okrog odnosa z uporabniki, ne toliko o nas samih/(O23). Zdi se mi da v prvi vrsti /moraš biti stabilen, znat poskrbet zase/(O24). Spomnim se ko je enkrat /profesorica pri superviziji rekla, da si vzamemo vikend zase, to mi še zdaj odmeva in še več tega bi potrebovali/(O25). Torej to /da bi bilo kaj s čimer bi študentje znali poskrbet zase/(O26). /Bolj je bil poudarek na delu in odgovornosti/(O27). /So sicer bile kje vaje za sprostitev, ampak ne dovolj/(O28). Zanimivo mi je, da sem prav to ugotovila tudi v svoji diplomski, ko so nekateri rekli, da bi morali socialni delavci sami hoditi na terapije.

P: navezala bi se na B, smiselno bi se mi zdi /zbiranje v manjših skupinah v okviru mentorskih skupin/(N14), mogoče celo /individualni pogovori po potrebi/(N15). Gre za boljši način, saj /študentje potrebujemo prostor za izražanje svojih čustev in morebitnih stisk, ki ga mora zagotoviti fakulteta/(N16). /Pri Psihologiji za socialno delo bi lahko to malo več vključili/(N17), /lahko bi bila neka vaja, ki se navezuje direktno na empatijo/(N18).

C: zdi se mi, da pri vseh vajah, predvsem tistih, ki vključuje igro vlog, bi lahko naredili veliko /več na področju empatije do samega sebe/(J26). To je /prostor, v katerem bi se lahko učili razbremenjenosti in skrbi za samega sebe/(J27). Nekaj, kar bi nam omogočalo /skrb za samega sebe/(J28).

K: zdi se mi /da bi se teoretično lahko večkrat dotaknili empatije do samega sebe/(L32), /da bi se učili kako postaviti meje, kdaj reči ne saj menim, da je to pri delu lahko velik problem/(L3). /Strinjam se tudi z individualnimi sestanki z mentorji, v okviru prakse/(L34).

A: mogoče bi lahko imeli /več srečanj z mentorji na učnih bazah/(M18).

N: /pogrešala sem znanje o tem, kako se izvleči iz empatije, ko te problemi druge osebe preveč prevzamejo/(K20). Takrat sem /pogrešala znanje o tem, kako se oddaljiti in poskrbeti zase/ (K21). Te stvari /sem morala sama razrešiti in sedaj mi je uspelo najti neko ravnovesje/(K22).

Kako bi ocenile svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opazate (opiši na primeru oz. primerih)?

N: zase lahko povem, da sem /že ob vpisu na študij bila empatična/(K23), tekom študija pa se je /vse to še poglobilo/(K24). Se mi zdi, da /sem postajala vedno bolj empatična/(K25). Najbolj /sem se naučila, da nikoli ne bom nikomur rekla, da vem kako mu je/(K26). Nekako /mi je to dal faks, da moram ločiti med svojo in tujo izkušnjo/(K27). Povem samo, da sem imela podobno situacijo, saj se zavedam da nikoli ne morem čutiti isto kot on. /Zavedam se, da lahko isto stvar vsi drugače doživljamo, na svoj način/(K28).

C: faks mi je dal predvsem to, da sedaj /nimam v mislih več da sem sama odgovorna za vse, kar se dogaja/(J29). Faks mi je dal to, da /razumem bolj stvari/(J30) in /se znam oddaljiti in poskrbet zase, pri čemer se sklicujem na stroko/(J31). Seveda tega še ne obvladam, ampak /vem da se moram izvzeti iz kaosa, ki ga uporabniki lahko prinesejo/(J32). Tako da /razlika absolutno je/(J33). /Prej sem do določenih skupin čutila usmiljenje/(J34).

P: se strinjam s C. /Je boljše kot pred štirimi leti/(N19).

K: ob vpisu na faks /sem imela veliko mero empatije/(L35). Se mi pa zdi da /je še veliko prostora za razvoj/(L36). /Lahko bi bil večji prispevek k empatiji/(L37), mogoče ne konkretno ampak vse to, kar empatija potegne za seboj.

A: /imam bolj razvit občutek za empatijo/(M19). To vidim predvsem v tem, /ko se najdem v skupini ljudi, ki bi jo /prej težje razumela/(M20), se /zdaj bolj potrudim in poskušam razumet/(M21).

B: /faks me je sigurno postavil pred izzive/(O29), v katere se sicer, sigurno ne bi podala. Tako /sem spremenila svoje predsodke/(O30) in /se soočila z lastnimi strahovi/(O31). /Na določene skupine ljudi sem zdaj sposobna gledati z drugega zornega kota in sem do njih lahko empatična/(O32). Recimo /prej sem se izogibala brezdolcem/(O33), /zdaj pa grem mimo njih »normalno«/(O34).

Modul socialno delo z mladimi (P, Q, R, S, T, U)

Kako dojemate pojem empatije, kaj vam pomeni?

E: Empatija /mi pomeni predvsem vživljanje v drugega/(S1), /da se znaš postaviti na njegovo mesto/(S2) in /ne gledat na situacijo iz svoje perspektive, v smislu da se tebi mogoče ne zdi tako huda kot se zdi nekomu drugemu/(S3), ampak /d drugega razumeš kako on to doživlja/(S4) in /človeka skušaš razumeti/(S5).

B: Dodala bi še /čutenje za drugim v smislu zlitja/(P1).../občutim čustva, ki jih občuti nekdo drug/(P2). Po mojem /obstaja več vrst empatije/(P3), /drugačna empatije je verjetno tista, ki jo čutimo z uporabnikom kot empatija do partnerja/(P4), kjer /se ne smemo popolnoma potopiti z njim/(P5), ker potem /izgubimo ta profesionalni stik/(P6) in /nismo več sposobni izstopiti iz tega/(P7). /Nimamo več tega mikro in makro pogleda/(P8).

R: Svoj pogled na slišano bi izoblikovala na način v smislu da je /v profesionalnem vidiku pomembno da ločimo čustva in občutja drugega/(Q1), da ko pride do zlivljanja /znamo razločit kaj je naše in kaj je od drugega, od uporabnika/(Q2). /Če teh ločnic nimamo ne moremo toliko pomagati oziroma smo mi v istem z njim kar pa ni dobro/(Q3).

N: Menim da /pri empatiji gre za to /da vidim stvari iz njegovega zornega kota/(T1) in za razumevanje drugega/(T2).

C: Empatija /mi pomeni zmožnost vživljanja v čustva drugega človeka/(R1) in /razumevanje čustvovanja drugega/(R2). Je zelo /pomembna za dobro komunikacijo/(R3).

Omenile ste že, da čutimo drugačno empatijo do uporabnika. Tu si se, P, navezala že nekako na empatijo v socialnem delu, kar je tudi v nadaljevanju v fokusu vprašanj. Ali bi se lahko malo osredotočile na pomen empatije v vsakdanjem življenju?

A: Empatije je /razumevanje drugih/(U1) in /zmožnost da se postavimo skupaj s človekom/(U2), /zmožnost da razumemo človeka/(U3).

B: Verjetno gre pri empatiji za to, da /se trudim razumeti drugega/(P9), da /se trudim stopiti v čevlje drugega/(P10) in to počnem bodisi zato ker mi je to /pomembno zaradi odnosa/ (P11) ali pa bodisi s tem /zadovoljujem neke svoje potrebe, vrednote/(P12).

R: sama pri sebi razmišljam o besedah B...Po eni strani gre res za to da /se trudimo razumeti drugega/(Q4), po drugi strani pa je to /nekaj kar nas enostavno potegne, zaradi neke vsebine/(Q5). /Na primer punca zgubi fanta in ji je težko, zato smo z njo, čutimo to njeno situacijo ker je naša prijateljica pa se pri tem nismo trudili posebej da bi jo razumeli/(Q6).

B: Mislim da /ni samo po sebi umevno, da začutimo nekaj, kar čuti nekdo/(P13), /mogoče ja če to lahko povežemo z neko svojo izkušnjo/(P14), kaj pa sicer? Malo izzivam to vprašanje, ali je to toliko samoumevno da začutimo empatijo nekoga.

R: se strinjam, nisem toliko mislila na samoumevnost, ampak bolj to, da /ni nujno da se trudimo, kdaj nas potegne čeprav se ne trudimo posebej/(Q7). Pomembno je da se zavedamo tega, da se za nekaj nismo trudili.

Če se navežem na R (včasih se nehote zlijemo z nekom, ki ima podobno izkušnjo), ali bi to pomenilo, da smo do nekoga, ki doživlja nekaj, s čimer nismo imeli nikoli izkušnje, težje empatični?

E: zdi se mi /težje razumeti, če sam nisi nekaj doživel/(S6). Se mi pa zdi /ključna ta izkušnja, da lažje razumeš, kako se nekdo v določeni situaciji počuti/(S7). /Osebe ne doživljamo enako situacij/(S8), lahko pa vseeno /lažje razumeš, skozi kakšna občutja gre ta oseba kot pa če nimamo niti približno občutka kako je v določeni situaciji/(S9).

B: mislim, da je dobro da /skušamo poiskati nek občutek, čustvo, ki ga ta oseba doživlja/(P15) in nam to pripomore k temu, da smo empatični.

R: seveda lahko /razumemo tudi ljudi, ki nimajo enakih izkušenj kot mi/(Q8), skozi /skrb za osebo/(Q9) in /tako da nismo osredotočeni na situacijo, ki je vezana na problematiko/(Q10).

Kako vidite mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

C: Mislim, da je empatija /zelo pomembna kompetenca pri vsakem delu z ljudmi/(R4), tako da /ima tudi pri socialnem delu pomembno mesto/(R5). Je /ključna veščina za to, da bi lahko dobro delali z ljudmi/(R6).

N: vsekakor je empatija /pomembna v socialnem delu/(T3). Pomembno je da smo sposobni /razumeti počutje drugega/(T4). Empatija je /tehnika, ki nam pomaga pri delu z ljudmi/(T5). /Pripomore h kvalitetnejšemu odnosu/(T6).

A: moremo se zavedati, da /kot socialni delavci delamo s skupinami ljudi, ki imajo za sabo večinoma težke zgodbe/(U4) in /zato socialni delavci zares potrebujemo empatijo, da jih lahko razumemo/(U5). Menim, da je /v sklopu izobraževanja potrebno in pomembno govoriti o empatiji/(U6), se mi pa zdi tudi /ključnega pomena tudi skrb zase, gledanje na sebe/(U7), kot so že omenile ostale.

R: empatija je /pomembna kompetenca pri delu/(Q11). /Nujno je da da je vključena v izobraževanje zaradi razvoja empatije/(Q12).

B: se strinjam in /vidim empatijo kot ključno kompetenco socialnega delavca/(P16), je /pogoj za opravljanje poklica/(P17), hkrati pa mislim da /samo empatija ne naredi dobrega socialnega delavca/(P18). Res je da /gre za kvaliteto, ki ogromno pripomore k odnosu z uporabnikom/(P19). /Empatija nam pripomore, pomaga v socialnem delu/(P20).

Na kakšen način (po vašem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi?

R: /S predstavljanjem določenih strukturnih kontekstov in socialnih skupin/(Q13) nam /razširjajo polje za empatijo/(Q14), ki ga imamo ker /spoznavamo stvari, s katerimi do sedaj nismo imeli stika in to lahko pri nas sproži empatijo/(Q15).

C: Empatije se učimo /predvsem skozi prakso in stik z uporabniki/(R7), prav tako pa tudi /na vajah nekaterih predmetov/(R8), kjer /se ukvarjamo s praktičnimi primeri/(R9). /Ne spomnim se točno, da bi se na kakšnih vajah dotikali empatije kot takšne/(R10), /je pa ta vedno prisotna pri simuliranju dela z uporabniki in potem dejanskem delu z uporabniki/(R11).

B: /Se mi zdi da smo na fakulteti to trenirali/(P21) in /so nas k temu tudi spodbujali/(P22) /predvsem skozi igre vlog/(P23), /spoznavanje socialnih tematik kot so diskriminacija, ranljive skupine/(P24) /v sklopu predavanj/(P25) in pa /reflektiranje v praksi tako lastnih kot drugih primerov/(P26), /intervizije/(P27).

Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

C: /Praksa je po mojem mnenju najboljši način za učenje empatije/(R12), prav tako tudi /pogovori na mentorskih skupinah/(R13). Tudi /se dotikamo empatije skozi igro vlog/(R14), vendar /simulacije situacij z uporabniki za učenje empatije niso tako koristne kot dejanske situacije na praksi/(R15).

R: mogoče /to ne bi določevala s predmeti, ampak celo s profesorji in asistenti na fakulteti/ (Q16). Torej /ne nujno vezano na predmet, ampak na predavatelja, osebo, ki ta predmet izvaja/(Q17).

N: /se strinjam da /gre za pristop asistentov in profesorjev/(T7). /Pomembna mi je tudi sama empatija človeka, ki govori o empatiji/(T8).

Če prav razumem, govorite o tem da posamezni profesorji in asistenti bolj poudarjajo empatijo?

R: Ja, /določeni profesorji in asistenti res bolj poudarjajo empatijo/(Q18). Sama /to vidim na način kot da začutim neko toplino/(Q19) in /drugačno perspektivo pri podajanju snovi/(Q20).

B: se strinjam, gre za nek /način obravnavanja v skupini/(P28) in /odzivanje na stiske posameznika/ (P29), gre za /zgled, s katerim profesorji vplivajo na to, da mi sami začnemo to srkat/(P30).

R: edina izjema, predmet ki je imel prispevek k empatiji kot sam predmet, je predmet /Begunci, priseljenci in etnične manjšine/(Q21), ker je mogoče sama vsebina v smislu neke /pojasnitve ozadja/(Q22), razširitve

obzorja/(Q23) pripomore k empatiji. Je pa to bilo tako tudi /zaradi profesorice in njihovega dela v praksi in posledično pojasnitev z njihove strani/(Q24).

E: Spodbujanje empatije, predvsem iz vidika /predstavljanja širšega družbenega konteksta/(S10). V vsakdanjem življenju se ne srečamo s toliko veliko populacijo, da bi razumeli kaj se dogaja po svetu. Na primer če ne poznaš nikogar okrog sebe, ki doživlja nasilje, to ni tema o kateri razmišljaš. Zdi se mi pomembni tudi vsi tisti predavatelji, ki so nas spodbujali h kritičnemu razmišljanju, da si kaj preberemo/(S11). Taka predmeta sta bila na primer /Spol in nasilje/(S12) in /Človekove pravice in zagovornišvo/(S13).

Kako bi opisale prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

C: Mislim, da naš /študij pomembno vpliva na razvoj empatije pri posamezniku/(R16), saj je /vse usmerjeno v delo z ljudmi, s katerimi moramo vzpostaviti stik in zaupanje/(R17). /Za razumevanje drugega je vedno pomembna uporaba empatija/(R18) in na tem področju smo /po koncu študija precej kompetentni/(R19).

B: mislim, da empatija /je nekaj, kar se učimo celo življenje/(P31). Tako kot se učimo komuniciranja z drugimi vse življenje, tudi to /treniramo in se vživljamo v različne odnose in posameznike z različnimi travmami vso življenje in tako razvijamo svojo empatijo/(P32). Sicer pa bi rekla da /je prispevek študija predvsem skozi prakso/(P33) in /povezanosti teorije s prakso/(P34). /Določene teme na fakulteti so me nagovorile, da sem začela razmišljati o stiskah drugih ljudi/(P35) in to /je prispevalo k razvoju empatije/(P36), ki je del čustvene inteligence. Sam /študij je torej vse skupaj spodbudil/(P37).

N: /ne bi rekla, da sem se na fakulteti priučila empatije/(T9). /Se pa lažje vživljam v druge/(T10), kar mi je dala fakulteta. Mislim da so /veliko pripomogle tudi medsebojne izkušnje, ki sem jih pridobila preko pogovora s sošolkami/(T1).

E: zdi se mi, da /od študija odneseš toliko, kolikor sam želiš, kolikor sam vlagaš/(S14). Definitivno je bil /prispevek študija ta, da sem delala na sebi/(S15), /da sem o določenih težavah začela bolj razmišljati/(S16) in /sem zaradi tega na določenem področju, do določene skupine, razvila večjo empatijo/(S17). Torej /ni tako, da so mi to prav priučili, so pa me spodbudili k razmišljanju/(S18).

R: /študij razširi obzorja/(Q25) in /spodbuja razmišljanje v drugo smer/(Q26), /naš korak pa je tisti, ki ga naredimo, če nekaj začutimo/(Q27).

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

C: /Učenje empatije ni odvisno le od fakultete, ampak v veliki meri od študentov/(R20). Morda bi k temu spodbudilo /več supervizij/(R21), /več izmenjavanja izkušenj/(R22) in /izvajanje projektnega fakultetnega dela z uporabniki, saj se skozi praktično delo najboljše usposobimo/(R23).

R: razmišljam v dveh smereh. Prvo bi izpostavila /malo več dela na sebi/(Q28), saj je /pomembno da ima oseba pri sebi stvari razčiščene in ozaveščene, pri čemer je velik poudarek na /nezavedno, kar se mi zdi da naša fakulteta v precejšnji meri zanika, kar me moti/(Q29), sploh s temi postmodernističnimi smermi. /Delo na sebi bi pripomoglo k večji empatiji in pomoči samemu sebi kako delati/(Q30). Lahko bi bilo /več govora o tem kako zdržati delat z vso empatijo, kaj je tvoje, kaj ni tvoje, zakaj se te nekaj bolj dotakne/(Q31). /Fakulteta se precej oklepa tudi psihopatologije, torej razumevanja in spoznavanja različnih osebnosti, osebnostnih tipov, struktur, organizacij. O tem praktično nič ne zvemo tekom študija/(Q32). Torej kot predlog /znanje o osebnostih tipih, zaradi lažjega razumevanja, ne označevanja/(Q33). /Lep primer je npr. film Jokerja, ki prikazuje psihopatijo in kakšne travme da človek čez/(Q34). Poleg tega /nič ne vemo o otrokovem razvoju, prva tri do pet let je ključnih za razvoj osebnosti/(Q35).

B: /spomnim se filma Das Experiment, ki govori o ljudeh, ki so bili prej »normalno empatični«, po šestih dneh, v drugi vlogi niso več empatični/(P38). /Manjka razvoj tako osebnosti/(P39), torej potrebno je /več znanja o razvoju/(P40) in specifično modelsko /razvoj mladostnika/(P41). /Potrebno je razumevanje, kaj se dogaja človeku v notranjosti, manjka nam znanja o prepoznavanju/(P42), /Na primer zakaj mladostniki z avtizmom nimajo zmožnosti vživljanja/(P43). Tudi /o empatiji bi se lahko kdaj govorilo neposredno/(P44). Seveda pa je /potrebno nadaljevati z vsemi obstoječimi načini poučevanja/(P45). /Slednje bi lahko znotraj določenih predmetov še bolj vključili/(P46).

R: /pomembne so tudi teme, ki ne naslavlajo direktno empatije, ampak so pomembne za empatijo bodisi v smislu razvijanja ali omejevanja/(Q36). /Na primer izgorelost je ena izmed zelo perečih tem/(Q37).

Kako bi ocenile svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opazate (opišite na primeru oz. primerih)?

C: Menim, da /sem bila že prej precej empatična/(R24), /sedaj pa sem še bolj/(R25). Situacije z uporabniki in na fakulteti tekom študija so /me naučile boljšega poslušanja drugega/(R26) in zato /sem se bolj zmožna vživljati v čustva drugega/(R27). /Na primer, /ob prvem srečanju z novim uporabnikom sem sedaj veliko tišja in več časa namenim poslušanju kot govorjenju/(R28). Tako se lahko vživim v počutje in doživljanje drugega. S tem pa /razvijam bolj kvaliteten odnos/(R29).

N: zdi se mi, da /sem na določenih področjih začela na stvari drugače gledati/(T12), ker /mi je fakulteta dala drugačno perspektivo, pogled/(T13). Tako /je moja empatija drugačna, kot je bila/(T14). /Razlika je v tem, da vidim stvari drugače kot moji sovrstniki, ki niso bili na tem študiju/(T15). Tipičen primer so razne polemike na

televiziji, /ko se govori o raznih primerih, kjer sama stopan v bran/(T16) in /znam povedat, zakaj tako mislim, zakaj razumem situacijo človeka/(T17).

E: sama /imam od nekdaj empatijo v sebi/(S19). /Empatija je tudi eden izmed razlogov zaradi katerega sem se vpisala na ta študij. /Mi pa je fakulteta razširila obzorja/(S20) na način, da /določene stvari bolj razumem/(S21). /Znam pa razlikovat med empatijo na osebnem in strokovnem področju/(S22).

A: /imam drugačen pogled tako v osebnem kot strokovnem področju/(U8). /Moja empatija je drugačna/(U9), /sedaj se veliko bolj trudim razumeti/(U10).

B: kot sem že rekla, je empatije /nekaj, česar se učimo celo življenje/(P47). Lahko rečem, da /se je moja empatija po štirih letih povečala/(P48). /Razlika je v tem, da bolj čutim z drugimi osebami/(P49), /sem bolj pozorna na ranljive skupine/(P50), /bolj opazim, ko se nekomu dela krivica/(P51). Mogoče /sem ob vsem tem razvila kritično refleksijo/(P52).

R: /opažam razliko predvsem v smislu povečanja empatije/(Q38), čemur je prineslo vso pridobljeno znanje. /Se pa empatijo absolutno učimo celo življenje/(Q39). Tudi ta štiri leta /se srečujemo z različnimi skupinami, že študentje med seboj smo različni, iz različnih koncev, z različnimi izkušnjami in zgodbami/(Q40), kar zagotovo prispeva k povečanju empatije.

Modul socialno delo s starimi ljudmi (V, W, X, Y, Z, Ž)

9.5.20, 1h

Kako dojemate pojem empatije, kaj vam pomeni?

K: Okej, empatija /mi pomeni povezovanje z uporabnikom na njegovi ravni, njegovi izkušnji/ (W1). /Če bi jo opisala kot dejanje bi rekla, da je empatija objem, ki ga daš osebi, ko ga potrebuje, ko doživlja neko skrb/(W2). /Empatija je lahko tudi brez besed/(W3) in /jo lahko opišem kot neverbalno komunikacijo/(W4). /Ko oseba doživlja stisko in potrebuje potrebo po razumevanju, mu sogovorec da empatijo, ki jo je v tistem trenutno pripravljen deliti/(W5). /Lahko je to besedno komuniciranje/(W6), /na primer rečeš te razumem, ti želim pomagati/(W7), /lahko pa je neverbalna komunikacija/(W8), /na primer stisk roke, objem/(W9). /Pojem empatije bi povezala s sočutjem/(W10).

Kako vidiš odnos med empatijo in sočutjem?

K: /Beseda sočutje mi je bolj blizu in jo v praksi rajše uporabljam kot besedo empatija/(W11). /Menim, da sta besedi enakega pomena, vendar mi je sočutje, zaradi pogovornega jezika bližje/(W12).

E: Empatijo /vidim kot sposobnost vživljanja/(Ž1) in /sposobnost sočustvovanja/(Ž2). /Pomeni mi veliko, še posebej na področju naše stroke, kjer se mi zdi da je empatija ena izmed najpomembnejših stvari za praktično delo/(Ž3). /Če se nisi sposoben vživeti v vlogo človeka mu ne moreš pomagati/(Ž4).

Rekla si da je to sposobnost sočustvovanja. Kako vidiš, dojemaš empatijo in sočutje?

E: /Ko se vživiš v človeka, lahko sočustvuješ z njim na nek način/(Ž5). /Empatija in sočutje sta povezana/(Ž6).

M: Jaz bi rekla da /je empatija zaznavanje čustev drugega/(V1) in je /zelo pomembna za naše delo/(V2). /Vedno moramo zaznati kaj drug čuti, da se bomo sploh znali na pravi način odzvat/(V3).

A: Pri empatiji /gre za to, da prepoznaš in zaznaš čustva drugega, njegove stiske/(X1) in /da se lahko vživiš, da si sposoben videti/(X2). Se mi pa zdi /za socialno delo, kjer delamo z ljudmi je zelo pomembno, da imamo to kompetenco/(X3).

B: Empatija /pomeni, da se znaš postaviti v čevlje nekoga drugega/(Y1), da /se vživiš v njegove težave, njegove poglede in njegovo čustvovanje/(Y2). /Tako lahko razumeš človeka in njegovo stisko/(Y3).

S: Jaz /razumem empatijo kot sposobnost razumevanja počutja drugega/(Z1) in /vživljanje v njegovo počutje, v njegova čustva/(Z2) in neko /sočutje do drugih/(Z3).

Glede na to, da ste omenile sočutje me zanima ali menite da sta to dva enaka pojma?

B: /ni isto empatija in sočutje/(Y4).

S: se strinjam, da /ni isto/(Z4).

M: Jaz mislim, da /če z nekom sočustvuješ se potem zelo težko odzivaš na primerno komunikacijo in njegove težave/(V4). /Če sočustvuješ se preveč vživiš v človeka in si potem v isti stiski kot on/(V5).

Kako vidite mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in opravljanju poklica socialnega delavca?

B: Pri opravljanju našega poklica je empatija /nujna, da lahko rešujemo stiske uporabnika na način kot je to treba/(Y5). Potrebno je /da znamo uporabnika slišati/(Y6), /da nimamo svojega mnenja v glavi postavljenega/(Y7) ampak /da gledamo skozi uporabnikove oči/(Y8).

E: se strinjam z B. Empatija je /ena izmed najpomembnejših veščin socialnega delavca/(Ž7). /Če se nisi zmožen vživeti v človeka mu ne moreš pomagati, ker ga ne razumeš, nisi v tem/(Ž8). /Če nimaš empatije si ne znaš si predstavljati stvari in zato mu ne znaš pomagati na pravi način/(Ž9).

K: V izobraževanju socialnega dela sem opazila, da smo se /študentje skozi celotni študij empatije na različne načine učili/(W13). Nekaterim študentom empatija verjetno ni bila tako blizu in so se je morali dobesedno naučiti/(W14). Z empatijo pridemo do /razumevanje uporabnikove zgodbe, stiske, sveta/(W15). To /se kasneje

vidi v praksi(W16), ko /uporabnika ne poskušaš utišati/(W17), vendar /daš besedo – glas, da pove kaj čuti, kaj se mu dogaja/(W18) in /se čuti v odnosu s socialnim delavcem sprejet/(W19).

A: Za socialno delo in celoten študijski proces je /pomembno da nas učijo empatije že od prvega letnika dalje/(X4). /Nujno je, da že od prvega stika z uporabniki začnemo o tem razmišljati in to potem nadgrajujemo/(X5).

S: se strinjam. /Delo z ljudmi, ki so živa bitja in ne delujejo po nekem ustaljenem vzorcu, zahteva sposobnost opazovati okrog sebe in zaznavati, kaj drugi čutijo da lahko delamo, reagiramo/to je nekako pogoj za delo(Z5).

Na kakšen način (po vašem mnenju) fakulteta izvaja učenje empatije in njene uporabe v socialno delovni praksi? Ali obstajajo določeni predmeti, specifične metode ali načini dela, ki eksplicitno spodbujajo učenje empatije? Kateri so to?

K: /Na vajah/(W20) smo /brale zapise primerov/(W21), /na predavanjih/(W22) so /profesorji pripovedovali o svojih izkušnjah iz prakse/(W23). Na fakulteto so prišli tudi /gostje z izkušnjami, ki so nam predavali/(W24). /Gledali smo filme/(W25), /brali knjige – biografije/(W26). Vse to v štirih letih študentom /da čut za razumevanje stisk ljudi/(W27).

B: Po mojem se /skozi vsa štiri leta poudarjeno prav to, da se moramo postaviti v kožo uporabnika, da ga res slišimo, ne samo poslušamo/(Y9). Se mi zdi da smo delali na tem tekom študija največ.

E: Zdi se mi, da /s tem ko nam omogočajo vsako leto prakso/(Ž10), /skozi različne situacije sami ugotovimo, kako pomembna je empatija in kako jo lahko v praksi uporabimo/(Ž11). O tem, /o empatiji smo se pogovarjali/(Ž12). Izpostavim lahko tudi primere /ko smo se vživljali v vlogo uporabnika in socialnega delavca/(Ž13). Tak predmet je bil na primer /Vzpostavljane delovnega odnosa in osebnega stika/(Ž14). Od predmetov, ki so omenjali empatijo se spomnim tudi predmeta /Psihologija za socialno delo/(Ž15), /Socialno delo z družino/(Ž16), /Socialno delo s starimi ljudmi/(Ž17) in /Socialno delo z ljudmi z demenco/(Ž18).

S: /Predvsem se mi zdi preko prakse/(Z6), saj smo /preko prakse imeli najboljše stik z uporabniki/(Z7) in /smo bili sami v tem, kar nas je na nek način prisililo, da smo se naučili empatije/(Z8). Glede predmetov sem se spomnila na /Pripovedovanje in zapisovanje zgodb v socialnem delu/(Z9), sicer nismo točno imeli empatijo, ampak se mi zdi da /pripovedovanje zgodb, nekdo tebi ali ti nekomu vključuje empatijo/(Z10).

A: /Največ preko prakse/(X6), ker /smo imeli realen stik z uporabniki/(X7). Od predmetov mogoče /Socialno delo z družino/(X8). /Nismo dobesedno omenjali empatije/(X9), ampak to /poudarjanje na poslušanju uporabnika vključuje empatijo/(X10). /Veliko smo to poudarjali na našem modulu pri temi demence/(X11).

M: Strinjala bi se, da /se največ naučimo na praksi/(V6), kjer /smo v situaciji z uporabniki, v kateri moramo uporabiti vso znanje, ki so nam ga posredovali/(V7). /V zvezi s predmeti se ne spomnim, da bi se prav posebej učili empatijo/(V8). /Smo pa omenjali določene teme, ki so povezane z empatijo/(V9) pri predmetih /Vzpostavljane delovnega odnosa in osebnega stika/(V10), /Socialno delo z družino/(V11) in /Psihologija za socialno delo/(V12). /Veliko pa smo delali na tem, kako izkazati empatijo na modulskih predmetih/(V13) kot sta /Socialno delo z ljudmi z demenco/(V14) in /Pomoč umirajočim in njihovim sorodnikom/(V15).

K: /učenje empatije se študent uči na študijski praksi/(W28). Od tega /veliko pripomore kakšne vrednote in osebne značilnosti ima mentor/(W29), saj /mentor s svojim odzivom in mnenjem pripomore k izoblikovanju bodočega »socialnega delavca«/(W30). Na praksi /spoznavamo uporabnikove zgodbe/(W31). Pripomorejo tudi /pripovedi gostov o svojih izkušnjah/(W32) in potem /debata o tem/(W33). Izmed predmetov bi omenila predmet /Spol in nasilje/(W34). V sklopu predmeta smo /obiskali društvo za nenasilno komunikacijo/(W35), /opravljali smo certifikate, ki so vključevali primere nasilnega vedenja skozi teorijo in video posnetke/(W36). Tako smo študentje /dobili vpogled kako uporabniki doživljajo nasilje, kakšne vrste nasilja poznamo, kakšne so posledice nasilja in vire pomoči/(W37).

Pravite, da empatija ni bila nikoli dobesedno omenjena. Kaj bi dodale v zvezi s tem?

B: /Nikoli ni bilo specifično govora o empatiji, načinih učenja empatije/(Y10). /Nismo pridobili zadosti teoretičnega znanja, kar se tiče empatije/(Y11). /Lahko bi nam razložili več teorije na to temo pri predmetih/(Y12).

Kako bi opisale prispevek študija socialnega dela k pridobivanju kompetence empatije?

M: Zdi se mi /kot da smo se čez vsa ta štiri leta naučili dosti o empatiji, ampak na način da smo sami to ugotovili/(V16) in /ne da bi faks namensko učil empatijo, ampak nekako posredno/(V17). /Rekla bi, da /sem se tekom faksa začela bolj zavedati lastnih čustev/(V18).

B: /Vidim vseeno prispevek fakultete posredno/(Y13). sem pa osebno /skozi prakso, stik z uporabniki največ pridobila/(Y14).

S: Vsi, ki smo se vpisali na faks že imamo verjetno bolj /razvit čut do ljudi in določeno mero empatije/(Z11). /Faks nas je spodbujal k dodatnemu razmišljanju in razvoju empatije/(Z12).

E: /Fakulteta je imela prispevek k empatiji/(Ž19). /Prispevek bi opisala kot tak, da nam je faks dal izkušnjo/(Ž20).

A: Prav /s prakso so nas spodbujali k razmišljanju/(X12) in /prispevali k povečanju naše empatije/(X13).

K: Po mojem mnenju /se človek empatije uči celo življenje/(W38). /Vedno pridejo situacije, ki nas presenetijo in v nas vzbudijo mero empatije in jo povečujejo/(W39). /Ljudje rastemo in se izoblikujemo, tako je bilo tudi tekom študija/(W40). Tako da /se seveda strinjam, da študij prispeva k oblikovanju empatije do drugih ljudi/(W41), /pa vendar menim, da je to tudi odvisno od samega človeka, koliko se je v odnosu z uporabnikom pripravljen živeti v uporabnikovo zgodbo/(W42).

Kaj bi po vašem mnenju bilo potrebno narediti (spremeniti), da bi študentje v večji meri lahko razvijali (oz. se učili) empatijo?

K: Pri gradnji naše osebnosti nekateri ljudje potrebujejo dalj časa kot drugi, tako, da /se empatije učimo iz življenjskih izkušenj/(W43). Zdi se mi, da /ne bi bilo potrebno nič spremeniti/(W44), to /da se učimo reflektirati dejanja/(W45) in /poslušati zgodbe, izkušnje ljudi/(W46) je po mojem mnenju dovolj.

B: Mogoče /več teorije, definicije kaj empatija sploh je/(Y15).

E: Res je, da /imamo veliko prakse a bi bilo dobro če bi jo imeli še več/(Ž21). Lahko bi /v sklopu nekaterih predmetov imeli vaje, povezane z empatijo/(Ž22). Mogoče /bi lahko imeli predmet, ki bi bil naslovljen na empatijo in teme, ki so povezane z empatijo/(Ž23).

A: /Lahko bi bolj direktno govorili o empatiji/(X14), smiselno bi jo bilo /več vključiti v predmete kot je Psihologija za socialno delo/(X15) in /modulske predmete, ki so specifično usmerjeni na določene skupine uporabnikov/(X16).

S: /Lahko bi nam v okviru prakse to posredovali še bolj/(Z13). Recimo /lahko bi nas pred pričetkom prakse bolj podučili o tem in bi nas potem usmerila na to, da smo pozorni na svojo empatijo tekom prakse/(Z14). /Lahko bi zapisovali kakšne dnevnike, kdaj se nam zdi da smo bili empatični/(Z15) itd. Vidim /veliko manevrskega prostora na področju prakse, ne pa v okviru predavanj in vaj/(Z16). Na predavanjih in vajah so sošolci in sošolke, s katerim se vidavamo vsak dan in to ni isto kot z uporabniki. Namreč /potrebne so realne situacije/(Z17). Neka definicija se mi sicer ne zdi, da bo pripomogla k rasti empatije, bomo pa lažje prepoznali empatične situacije/(Z18).

M: se strinjam, /da nas na to pripravijo, da smo pozorni na to med prakso, že od prvega letnika naprej/(V19).

S: ja točno to. Pa tudi /jaz se na primer v prvem letniku nisem znala soočiti s tem, sem bila preveč empatična, saj me je ful prizadelo vse kar sem videla/(Z19). V tem smislu /mi je manjkalo znanja o tem kako se spopast s tem/(Z20). Mogoče /bi lahko dobili več znanja o temah, ki so povezane z empatijo (kako narediti mejo v odnosu, da nisi preveč empatičen)/(Z21).

M: zanimivo bi bilo tudi, /da bi nam predavali o tem kako razlikovat med sočutjem in empatijo/(V20).

E: Praktično bi bilo, /da imamo neke napotke, kako se lažje vživimo/(Ž24). /Pri vsakem predmetu bi se lahko malo pogovarjali o tem/(Ž25). Smiselno bi bilo /da bi slišali kaj več na temo empatije, sploh pri tistih predmetih, ki so usmerjeni na specifična področja dela z ljudmi, na primer delo z demenco in delo z žrtvami nasilja/(Ž26).

Kako bi ocenile svojo empatijo ob začetku študija in sedaj, po štirih letih končanega študija? Kakšno razliko opazate (opiši na primeru oz. primerih)?

B: Zdi se mi da /znam svojo empatijo bolj obvladovati/(Y16). /Prej sem bila do določenih skupin preveč empatična, sem se preveč vživljala v njihove stiske/(Y17), /do določenih skupin pa nisem imela nobene empatije, na primer do povzročiteljev nasilja/(Y18). /Naučila sem se biti tudi do njih empatična/(Y19), zdaj /vidim in razumem njihovo plat zgodbe/(Y20).

M: /prej se nisem zares zavedala svoje empatije/(V21) in /nisem vedela kako jo uporabljati/(V22). /Sem sicer imela nek čut, želela sem si pomagat, ampak nisem vedela kako/(V23). V tretjem in četrtem letniku, ko sem imela več možnosti dela z uporabniki, sem opazila razliko, ko /sem zaznala da se znam odzivati na uporabnikove stiske/(V25). Ob tem /sem se začela zavedat svojih občutkov/(V26) in /ne dopustim, da bi me stiska drugega osebno prizadela/(V27).

A: V prvem letniku /nisem znala predelati vse, kar se je dogajalo uporabnikom/(X17). /Nisem znala celoti razumeti njihove stiske in svoja čustva ob tem/(X18). /V zadnjih dveh letih študija sem opazila razliko/(X19) in sicer da sej /se te dotakne ampak ne toliko, da bi o tem potem ves čas razmišljala in preveč čustveno reagirala na to/(X20).

E: bi se strinjala z A. /V prvem letniku so toliko omenjali to vživljanje, da sem potem z uporabnikom bila pod stresom/(Ž27). Zaradi tega/ sem bila večkrat negotova kaj narediti v pogovoru z uporabnikom/(Ž28). /Potem, tekom študija, pa se mi zdi da ta negotovost sama odide/(Ž29), nekako /sem bolj opremljena z znanji/(Ž30).

S: /Prakso bi postavila kot ključen mejnik, ki je spremenil moj pogled/(Z22). /Na začetku, kot sem rekla, se nisem znala soočati/(Z23). /Faks mi je dal to, da sem se naučila tega/(Z24). V bistvu /se srečaš s toliko novimi primeri, da se utrdiš/(Z25). /Ko sem začela študirat nisem bila nikoli v stiku z določeni skupinami in to je zame potem na praksi bil šok/(Z26). Imam torej /nove izkušnje, še posebej s skupino starih ljudi/(Z27). /Na modulu sem se zelo veliko naučila o starih/(Z28) in /imam zdaj drugačen pogled na starost in na starostnike/(Z29). Nekako bi rekla, da /se je moja empatija pretvorila/(Z30). /Znam empatijo bolje uporabljati/(Z31).

K: Zanimivo vprašanje. Menim, da /se je moja mera empatije v štirih letih študija vzdignila/(W47). Zdi se mi, da /sem v preteklosti razumela samo določene izkušnje, ki so se meni zgodile v življenju in sem se lahko s sogovornikom na tak način »povezala«/(W48). Preko študija /sem spoznala tudi drugo paleto zgodb, izkušenj, stisk (W49). /Izvedela sem, da vsak človek v določenem obdobju v življenju trpi oz. doživlja neke negativne misli, izkušnje/(W50) itd. Te »slabe« življenjske situacije nas izoblikujejo. /Doumela sem, da je potrebno je veliko razumevanje uporabnikovih potreb/(W51). /V socialnem delu moraš tako svoje potrebe v odnosu dati na stran/(W51), /v odnosu ne smeš biti egocentričen in misliti samo na svoje potrebe, saj si tam zaradi uporabnika/(W52).

9.4 Odprto kodiranje

Odprto kodiranje intervjujev

- Modul Socialna pravičnost in vključevanje (A, B)
- Modul Socialno delo v delovnem okolju (C, Č, D)

DOJEMANJE EMPATIJE

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	bi definirala kot vživljanje v drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
A2	kot neko človeško lastnost	Človeška lastnost	Definicija	Dojemanje empatije
A3	na splošno pomembna, tako za družbo kot za posameznika	Pomen za družbo in posameznika	Pomen	Dojemanje empatije
A6	željo po tem, saj je to predpostavka, da se lahko vživiš v nekoga.	Želja po uvidu	Predpostavka	Dojemanje empatije
A35	lahko krepimo, nadgradimo	Možnost razvoja	Razvoj	Dojemanje empatije
A36	Se empatija razvije v prvih letih starosti	Zgodnji razvoj empatije	Razvoj	Dojemanje empatije
A37	Se empatija do petega leta razvije ali pa se ne	Zgodnji razvoj empatije	Razvoj	Dojemanje empatije
B1	sposobnost, ki je po mojem mnenju nima vsak	Edinstvena sposobnost	Definicija	Dojemanje empatije
B2	sposobnost, da se lahko vživiš v kožo drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
B3	ne do te mere, da lahko človeku v pogovoru rečeš, da ga razumeš, saj če gre za težke situacije, dejansko ne moreš človeka popolnoma razumet	Nevarnost	Pasti	Dojemanje empatije
B4	poskušaj dojeti njegovo situacijo na način, kot jo on doživlja	Poskus dojemanja človekove situacije	Definicija	Dojemanje empatije
C1	Empatijo bi opisala kot sposobnost vživljanja v drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
C2	Se z nekim delom empatije rodimo	Prirojena empatija	Prirojeno	Dojemanje empatije
C3	Del jo pridobimo tekom primarne socializacije	Empatija med socializacijo	Razvoj	Dojemanje empatije
C4	Ko si odrasel delaš na tem	Možnost razvoja	Razvoj	Dojemanje empatije
C5	se vprašam, kaj človek nasproti mene čuti, doživlja	Prevpraševanje o človekovem doživljanju	Indikator	Dojemanje empatije
C6	ga opazujem	Opazovanje človeka	Indikator	Dojemanje empatije
C7	preverjam svojo interpretacijo	Preverjanje lastne interpretacije	Indikator	Dojemanje empatije
C8	ga po potrebi o čem tudi vprašam	Preverjanje lastne interpretacije	Indikator	Dojemanje empatije
C9	kot da hočem »zlest« v kožo človeka in situacijo, v kateri je človek	»Zlesti« v kožo človeka in njegovo situacijo	Definicija	Dojemanje empatije
C10	v tem ne smem ostati	Izhod iz vživljanja	Pazljivost	Dojemanje empatije

C11	moram ločiti svoje doživljanje od tujega	Ločitev doživljanja	Pazljivost	Dojemanje empatije
C12	moram znati iz teh občutkov ven, nazaj	Izhod iz vživljanja	Pazljivost	Dojemanje empatije
Č1	bi formulirala kot vživljanje v drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Č2	Ne da sočustvuješ	Ne sočustvovanje	Definicija	Dojemanje empatije
Č3	Čutiš isto kot druga oseba	Čutiti z drugim	Definicija	Dojemanje empatije
Č7	se poskušaš vživeti v kožo drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Č8	si predstavljati kako se oseba počuti	Predstava o občutju osebe	Definicija	Dojemanje empatije
Č9	poskušaš ti čutiti kar čuti druga oseba	Čutiti z drugim	Definicija	Dojemanje empatije
D1	dojemam kot zmožnost podoživeti oziroma vživeti se v čustva druge osebe	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
D2	lastnost, ki jo ima vsak človek	Človeška lastnost	Definicija	Dojemanje empatije
D3	pri nekaterih razvija bolj, pri nekaterih pa manj tekom življenja	Neenakost razvoja posameznikove empatije	Razvoj	Dojemanje empatije
D4	Razumem kot stopnjo, do katere lahko razumemo drugo osebo in njena dejanja	Stopnja razumevanja druge osebe in njenih dejanj	Definicija	Dojemanje empatije
D5	Ekstremno empatičen ali ekstremno apatičen, lahko za človeka škodljivo	Ekstremna empatija	Pasti	Dojemanje empatije
D6	Ekstremno empatičen človek lahko preveč intenzivno podoživi občutke in čustva druge osebe	Ekstremna empatija	Pasti	Dojemanje empatije
D7	lahko sproži čustveno prizadetost	Ekstremna empatija	Pasti	Dojemanje empatije
D9	Je potrebno iskati pravo mejo med obema skrajnostnima	Iskanje prave meje	Pazljivost	Dojemanje empatije
D10	Da smo lahko znotraj empatije še vedno racionalni	Racionalnost znotraj empatije	Pazljivost	Dojemanje empatije
D11	Nas čustva ne prevzamejo	Prevzetost s čustvi	Pasti	Dojemanje empatije
D56	Vsak posameznik ni na isti ravni razvoja, zato je težko poiskati način	Neenakost razvoja posameznikove empatije	Razvoj empatije	Dojemane empatije
D60	Empatija kot kompetenca koristi vsakemu posamezniku, neodvisno od tega ali bo nekoč postal socialni delavec	Splošna korist	Pomen	Dojemanje empatije
D61	Koristi pri odnosih, s katerimi se srečujemo vsakodnevno	Splošna korist	Pomen	Dojemanje empatije
D62	Omogoča lažje komuniciranje	Lažja komunikacija	Pomen	Dojemanje empatije

POJMI, POVEZANI Z EMPATIJO

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
D8	Ekstremna apatičnost pa vodi v nerazumevanje čustev drugih oseb	Nerazumevanje čustev drugih oseb	Apatija	Pojmi, povezani z empatijo

MESTO EMPATIJE PRI OPRAVLJANJU POKLICA SOCIALNEGA DELAVCA

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A4	ena izmed pomembnih lastnosti v socialnem delu	Pomembna lastnost v socialnem delu	Lastnost	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
A5	uvid v to, kaj se ljudem dogaja.	Uvid v dogajanje ljudi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
A7	Socialno delo, kakršnega se učimo na fakulteti ne moreš dobro delati brez empatije	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
A8	pomembna zato, ker v uporabniku vzpodbudi drugačno počutje.	Vzpodbuda drugačnega počutja v uporabniku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
A9	Uporabnik se počuti razumljenega in sprejetega.	Občutek razumljenosti in sprejetosti pri uporabniku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
A10	Za vsak delovni odnos z uporabnikom je potrebna	Nujnost za delovni odnos	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
B5	mi pomeni eno izmed glavnih kompetenc pomembnih za socialno delo oz. socialnega delavca	Kompetenca socialnega delavca	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
B6	kompetenca, ki jo moraš imeti pri delu z ljudmi	Kompetenca za delo z ljudmi	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
B7	pomembna pri opravljanju poklica socialnega delavca	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije v opravljanju poklica socialnega delavca
Č4	Pomembna kompetenca za socialnega delavca	Kompetenca socialnega delavca	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č5	Če hočeš človeku pomagati se moraš znati v njegovo kožo postaviti	Pomoč človeku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č6	Ni dovolj da samo rečeš, da razumeš kako se nekdo počuti, moraš zares čim bolj razumeti	Pomoč človeku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č10	pomembna v socialnem delu, saj vedno izhajamo iz človeka	Izhajanje iz človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č11	Ne glede na okoliščine se moraš znati vživeti v človeka	Znanje o vživljanju navkljub okoliščinam	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č14	Razumevanje ljudi	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č15	doprinese k našemu delu	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Č16	Z uporabnikom soustvarjamo rešitve, ki bodo ustrezne zanj	Soustvarjanje ustreznih rešitev z uporabnikom	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

D12	obvezna kompetenca socialnega delavca	Kompetenca socialnega delavca	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
D13	Omogoči vsaj deloma videti in razumeti uporabnikovo dogajanje	Razumevanje življenjskega sveta uporabnika	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
D14	Začutiti svet skozi oči uporabnika	Čutiti svet skozi uporabnikove oči	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega dela
D15	Koristi pri delu z uporabnikom	Pomoč pri delu z ljudmi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
D16	Omogoča držo nevednega	Drža nevednega	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
D17	Se postavimo v kožo uporabnika, ki je prišel k nam po pomoč	Postavitev v uporabnikovo kožo	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
D18	Možnost, da se oddaljimo od problema in uporabniku nudimo strokovno pomoč	Možnost oddaljevanja od problema in nudenja strokovne pomoči	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

MESTO EMPATIJE V IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A11	je del izobraževanja za socialno delo	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
A12	Ni sicer izpostavljena direktno	Odsotnost direktne izpostavljenosti	Odsotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
A13	Nimamo predavanj na to temo	Odsotnost predavanja na to temo	Odsotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
A14	Smo se z delom na fakulteti, skozi določene predmeti ukvarjali z empatijo	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
A18	je vključena v izobraževanje za socialno delo in to se mi zdi prav	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
A43	Študij omenja empatijo, jo vključuje	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
B8	Empatijo lahko razvijamo v sklopu izobraževanja	Razvoj empatije tekom študija	Razvoj	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
B9	Pomembno, da kot bodoči socialni delavci to kompetenco ohranjamo, nadgrajujemo	Razvoj empatije tekom študija	Razvoj	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
B10	Pomembno, da je vključena v izobraževanje	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
B11	vidim kot zelo pomembno v okviru študija	Pomembnost empatije v okviru študija	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo

B13	Razvijamo empatijo tekom študija	Razvoj empatije tekom študija	Razvoj	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
B30	omenili kot lastnost socialnega delavca	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
C14	Nisem pa čisto prepričana, če je tudi velik del izobraževanja za socialnega delavca	Odsotnost empatije v izobraževanju za socialno delo	Odsotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
C15	Skozi štiri leta študija se ne morem spomniti, da bi se konkretno pri katerem izmed predmetov ali na vajah pogovarjali o empatiji	Odsotnost empatije v izobraževanju za socialno delo	Odsotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
C18	smo se dotikali empatije	Vpetost v izobraževanje	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
C21	Je pa empatija vsekakor pomemben del izobraževanja	Pomembnost empatije v okviru študija	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
C22	Empatijo lahko razvijamo v času študija	Razvoj empatije tekom študija	Razvoj	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo

MESTO EMPATIJE PRI OPRAVLJANJU POKLICA SOCIALNEGA DELAVCA IN IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
C13	Empatija je dejansko velik del socialnega dela tako v izobraževanju kot opravljanju poklica	Empatija kot velik del socialnega dela	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca in izobraževanju za socialno delo
Č13	Empatija ima posebno mesto v socialnem delu	Posebno mesto empatije v socialnem delu	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca in izobraževanju za socialno delo

NAČIN UČENJA EMPATIJE TEKOM ŠTUDIJA

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A15	dostikrat ustavili pri tem kako shendlajo socialni delavci, ki delajo na težkih področjih.	Pogovor o ravnanju socialnih delavcev na težkih področjih	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
A16	pogovarjali prav o empatiji v zvezi z delom	Pogovor o empatiji	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
A17	Kako se vživeti v drugega in kako si postaviš meje	Znanje o vživljanju v drugega in postavljanje meja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
A19	Predmet z modula Etnično občutljivo socialno delo	Modulski predmet Etnično občutljivo socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A20	Etika v socialnem delu	Etika v socialnem delu	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija

A21	Zdravje in neenakost	Modulski predmet Zdravje in neenakost	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A22	vsi tisti predmeti, pri katerih moraš imeti empatijo in zahtevajo razumevanje neenakosti.	Predmeti, ki zahtevajo razumevanje neenakosti	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A23	Sam modul je naslovljen tako, da je potrebno da imaš empatičen pogled.	Naslovljenost modula na empatičen pogled	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A24	pri vajah pri predmetu Spol in nasilje	Vaje pri predmetu Spol in nasilje	Predmetnik	Načini učenja empatije tekom študija
A25	veliko pogovarjali o delu z ljudmi na tem področju, empatiji	Pogovor o delu z ljudmi na določenem področju	Učna vsebina	Načini učenja empatije tekom študija
A26	Kako se soočiti s tem, kako to skozi svojo empatijo predelati	Pogovor o soočanju, predelavi empatije	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
A27	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A28	Socialno delo z družino	Socialno delo z družino	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A29	Veliko delalo posredno na empatiji	Posredno delo na empatiji	Posredno	Način učenja empatije tekom študija
A30	Zadnja dva letnika imeli več predmetov, povezanih z empatijo.	Predmeti zadnjih dveh letnikov	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A32	posredovali predavatelji skozi praktične izkušnje	Posredovanje predavateljevih izkušenj	Zgodbe	Način učenja empatije tekom študija
A33	Vaj pri predmetu Psihologija za socialno delo	Vaje pri predmetu Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
A34	asistentka ogromno naredila, saj je dobro izvajala vaje	Dobro izvajanje vaj s strani asistentke	Profesor/Asistent	Način učenja empatije tekom študija
A38	Se za ta študij odloči večina tistih, ki jim je to blizu in imajo ta nek čut.	Čut	Predispozicija	Način učenja empatije tekom študija
A40	se tekom študija spoznava s težjimi področji, o katerih je potrebno razmišljati	Spoznavanje težjih področij	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B12	Širjenjem teoretskega in praktičnega okvirja	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B16	s širjenjem določenih znanj	Širjenje znanj	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B17	Znanja o obrobni, ranljivih skupinah in manjšinah	Znanja o določenih skupinah ljudi	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B18	nam pokažejo njihovo stran	Prikaz druge strani	Metoda prikaza	Način učenja empatije tekom študija
B20	Izbirni predmet Socialno delo z Romi	Izbirni predmet Socialno delo z Romi	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
B21	Etnično občutljivo socialno delo	Modulski predmet Etnično občutljivo delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija

B22	Delali na empatiji, v smislu razumevanja, vživljanja	Delo na empatiji v smislu razumevanja, vživljanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B23	Zdravje in družbene neenakosti	Modulski predmet Zdravje in družbene neenakosti	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
B24	Pridobivamo kulturne kompetence	Pridobivanje kulturnih kompetenc	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B25	Širimo svoje znanje o neenakostih	Širjenje znanj	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B26	Spol in nasilje	Spol in nasilje	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
B27	Specifično občutljivo delo (delo z žrtvami nasilja)	Specifično občutljivo delo, delo z žrtvami nasilja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
B28	Psihologija za socialno delo	Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
B29	Vzpostavljamo delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavljamo delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
B32	Socialno delo z družino	Socialno delo z družino	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
B33	zaradi predavateljice, ki je na to usmerjena	Usmerjenost predavatelja	Profesor/Asistent	Način učenja empatije tekom študija
B38	prispevek v praksi, dejanskemu delu z ljudmi	Dejansko delo z ljudmi	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
B39	pri kakšnih vajah, ki so bile bolj osebne	Osebne vaje	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
C23	Fakulteta izvaja učenje empatije na posreden način	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekom študija socialnega dela
C25	Delamo vaje za urjenje empatije	Vaje za urjenje empatije	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
C26	Vaje, ko se postavimo v vlogo uporabnika in socialnega delavca	Igra vlog	Igra vlog	Način učenja empatije tekom študija
C27	Ko si v vlogi socialnega delavca in želiš speljati pogovor z uporabnikom se moraš vživeti v njega	Igra vlog	Igra vlog	Način učenja empatije tekom študija
C28	Opravimo veliko prakse	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
C29	soočeni s situacijo, v kateri srečamo človeka v stiski in se skušamo vživeti vanj	Soočenje s situacijo	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
C30	Psihologija za socialno delo	Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
C31	Vzpostavljamo delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavljamo delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
C32	Socialno delo z družino	Socialno delo z družino	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
C33	Del Antropologije	Del Antropologije	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
C34	smo se posredno navezovali na empatijo	Posredna učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekom študija

C36	Zaradi same narave dela, ki je usmerjena na delo z ljudmi	Usmerjenost na delo z ljudmi	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
C37	Zaradi prakse, kjer smo dejansko postavljeni v situacijo vživljanja v drugega	Vživljanje v človeka	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
Č12	Teoretično znanje pomaga, da vemo vem o različnih pojavih, situacijah v katerih se znajdejo ljudje	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č17	na fakulteti učilo preko vaj	Vaje	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
Č18	Z vsemi igrami, ki smo jih izvajali na vajah	Izvajanje iger	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
Č19	Preko prakse	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
Č20	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Č21	Psihologija za socialno delo, predvsem vaje	Vaje pri predmetu Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Č22	Vsebina naravnana na empatijo	Vsebinska naravnost na empatijo	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č23	Učili smo se kako se pogovarjati s človekom	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č24	Kako vzpostaviti delovni odnos	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č25	Kako povzemat	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č26	Ko se učimo pogovarjanja se hkrati učimo empatije	Znanje o pogovoru s človekom	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č27	Igre vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č28	Analiza tveganja	Analiza tveganja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č29	Osebni načrt	Osebni načrt	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č30	Preostali predmeti se mi zdijo bolj naravnani na teorijo	Naravnost predmetov na teorijo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Č31	Pridobivamo znanje, ki nam pomaga da razumemo druge, kar je tudi pomembno za empatijo	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Č36	smo se učili o beguncih, osebah s težavami v duševnem zdravju	Znanje o določenih skupinah ljudi	Učna vsebina	Način učenja empatije
Č45	govorili z zapornikom	Pogovor z zapornikom	Učna vsebina	Načini učenja empatije tekom študija
Č46	Teorijah deviantnosti	Teorije deviantnosti	Predmetnik	Načini učenja empatije tekom študija

D21	Se pogovarjamo o etničnih manjšinah in depriviligiranih skupinah	Znanje o določenih skupinah ljudi	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D22	Veliko je govora o predsodkih in stereotipih	Predsodki in stereotipi	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D23	Skozi nekatere predmete	Nekateri predmeti	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
D24	V večini gre zgolj za površinsko učenje	Površinsko učenje	Površinsko	Način učenja empatije tekom študija
D28	Vzpostavlanje delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavlanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
D29	se učimo koncepte in elemente socialnega dela pri delu z uporabniki	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D30	raziskovanje sveta uporabnika	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D31	instrumentalna definicija problema	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D32	naučimo da je pri delu z ljudmi pomembna da uporabniku sledimo in mu potrebi postavljamo podvprašanja	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D33	Se moramo postaviti v njegovo vlogo	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D34	Uporabniku se moramo pridružiti v njegovi zgodbi	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D35	Povzemati besede, ki nam jih je povedal	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D36	Da najdemo skupni jezik	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D37	Da si uporabnikov jezik interpretiramo	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D38	Potrebno zavedanje da je to naša interpretacija	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D39	Si kasneje prevedemo v strokovni jezik	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D40	Fakulteta pa nas je to učila skozi simulacijo oziroma igro vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D41	v okviru vaj	Vaje	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
D42	Spol in nasilje	Spol in nasilje	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
D43	Različne zgodbe, kjer so bile ali so, ženske podvržene nasilju	Zgodbe o nasilju	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
D44	Informiranje o problematiki nasilja	Informiranje o problematiki nasilja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija

D45	diskutiranje o problematiki	Diskutiranje o problematiki	Metoda razgovora	Način učenja empatije tekom študija
D48	Učimo pa se jo v večini posredno	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekom študija
D52	Skozi prakso	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
D53	Ob študijsko udejstvovanje	Ob študijsko udejstvovanje	Prostovoljno	Način učenja empatije tekom študija
D64	Razvoj empatije ne morem pripisati zgolj študiju, ampak tudi samemu sebi	Lastna angažiranost	Prostovoljno	Način učenja empatije tekom študija

PRISPEVEK ŠTUDIJA K EMPATIČNOSTI

ŠTEVILKA IZVAE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A31	Nikoli specifično govora, predavanja o empatiji	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija empatičnosti
A39	Študij ima nekakšen prispevek	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
A42	nas tudi je vodila	Vodenje k empatičnosti	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
A44	Mogoče empatija ni dovolj vključena v študij	Nezadostna vpletenost empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
A45	Če se postavim v vlogo izključno FSD študentka mogoče res manjka tega	Nezadostna vpletenost empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
A51	študij vplival na moj osebni razvoj in osebno rast	Vpliv na osebni razvoj in osebno rast	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B14	Ne zdi se mi, da bi fakulteta prav učila empatijo	Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija empatičnosti
B15	Fakulteta spodbuja empatijo	Spodbuda empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija empatičnosti
B19	Potem lahko lažje razumemo	Lažje razumevanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija empatičnosti
B31	Nismo o tem debatirali	Odsotnost debate o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B34	dojamemo stvari	Dojemanje stvari	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B35	kar se nas dotakne o tem potem začnemo razmišljati	Razmišljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B36	razvijamo empatijo tekom študija	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B37	Ne vidim tolikšen prispevek fakultete, kar se tiče predavanj	Nezadosten prispevek predavanj	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B40	šlo za spodbujanje empatije	Spodbuda empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B41	Sam študij se mi ne zdi fokusiran na empatijo,	Odsotnost fokusa na empatijo	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

	da bi prav empatijo učil.			
B44	Smo o tem premalo slišali	Nezadostna vpletenost empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
B48	smo zagotovo vsi na praksi uporabljali empatijo, a tega nismo nikoli ubesedili	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
C16	Ni bilo govora o tem kaj je empatija, kako do tega pride	Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
C17	Nismo omenjali razlike med empatijo in sočutjem	Odsotnost znanja o razliki med empatijo in sočutjem	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
C19	nismo pa operacionalizirali s tem pojmom	Odsotnost operacionalizacije s pojmom	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
C20	Se empatije nismo sistematično lotili	Nesistematičnost lotevanja empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
C24	Nikoli direktno ne govorimo o empatiji	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
C35	Prispevek vidim na posreden način	Posreden prispevek	Posredno	Prispevek študija k empatičnosti
C38	Nismo se pa tega učili na teoretični ravni	Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Č32	Nikoli bilo omenjeno ali eksplicitno poudarjeno, da gre za učenje empatije	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Č33	Odvisno od predmeta	Nekateri predmeti	Predmetnik	Prispevek študija k empatičnosti
Č34	Prispevajo različne teme, o katerih smo se učili in govorili	Teme	Učna vsebina	Način učenja empatije
Č35	Če poznaš določene teme se potem lažje vživiš, si lažje empatičen	Lažje vživljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Č37	Študij dosti prispeva k empatiji	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Č38	Tekom študija nisem pridobila zadostnega vpogleda v teoretično znanje o empatiji	Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Č39	Nikjer ni eksplicitno poudarjeno	Odsotnost eksplicitnega omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Č40	vem kaj je empatija, a hkrati ko sem postavljena v položaj da nekomu govorim o tem ali odgovarjam na določena vprašanja, povezana z empatijo se mi zdi, da nič ne vem	Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
D19	V procesu izobraževanja govori premalo	Premalo omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
D25	Nimam pa v spominu, da bi pri katerem	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

	izmed predmetov direktno obravnavali temo empatije			
D46	bolj posreden kot kaj drugega	Posreden prispevek	Posredno	Prispevek študija k empatičnosti
D47	Govora o empatiji je malo	Premalo omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
D49	Preko različnih tematik	Teme	Učna vsebina	Prispevek študija k empatičnosti
D51	Študij omogoča situacije oziroma prostor, kjer imamo možnost učenja oziroma napredka pri učenju empatije	Prostor za učenje, napredek empatičnosti	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

ODGOVORNOST ZA UČENJE EMPATIJE

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A41	Fakulteta nas pri tem mora voditi	Odgovornost fakultete	Fakulteta	Odgovornost za učenje empatije
D50	Lahko naučimo toliko, kolikor imamo sami željo po tem in koliko smo sami pripravljeni narediti v tej smeri	Vpliv posameznika	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
D54	ni odvisen samo od študija oziroma fakultete ampak tudi od posameznika	Deljena odgovornost	Fakulteta in posameznik	Odgovornost za učenje empatije
D55	V največji meri je odvisen od posameznika	Odgovornost posameznika	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije

PREDLOGI ZA UČENJE oz. RAZVIJANJE EMPATIJE MED ŠTUDIJEJEM

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A46	dobro vključiti teoretična predavanja o empatiji	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
A47	vključiti v naloge, ki jih moramo študentje narediti v okviru prakse.	Empatične naloge na praksi	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
B42	Še vedno premalo prakse, saj je en mesec dela z uporabniki je premalo časa za grajenje odnosa	Več prakse	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
B43	Bi se kakšni predmeti lahko nekoliko več navezali na empatijo, v teoretičnem smislu	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
B45	Pri vzpostavljanju delovnega odnosa in osebnega stika bi se lahko vključila	Vključiti empatijo v Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem

B46	bolj konkretizirali, umestili v kontekst	Konkretizacija empatije in umestitev v kontekst	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
B47	Bi o empatiji lahko govorili tudi v sklopu mentorskih skupin	Govor o empatiji na mentorskih skupinah	Mentorske skupine	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
C39	Bi morali empatijo na teoretični ravni vključiti v enega izmed predmetov	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
C40	V okviru enega izmed psiholoških predmetov	Vključiti empatijo v psihološke predmete	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
C41	nekaj ur predavanj posvetili temi empatije	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
C42	Da bi se razložilo kaj je to, zakaj je pomembno	Pomen empatije	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
C43	V okviru vaj bi lahko imeli igro vlog, pri kateri bi se odvil pogovor in ob koncu pogovora bi ena oseba skozi svojo interpretacijo poskušala razložiti kaj je druga oseba doživljala – čustva, misli in občutke in potem bi druga oseba povedala, ali je temu res tako.	Razširjena igra vlog	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
C44	igra vlog, pri kateri bi prva oseba povedala na kakšne načine se je skušala čim bolj približati interpretaciji drugega	Razširjena igra vlog	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
Č41	Več izvedeti o empatiji na teoretični ravni	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
Č42	Več gostov, ki bi povedali svoje izkušnje	Več pripovedi gostov	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
Č43	Da imamo možnost vprašati in raziskovati, razpravljati	Debata o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
Č44	Slišanje izkušnje iz prve roke pomaga razumeti situacijo drugih in omogoča širši pogled	Več pripovedi gostov	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
D20	bi se naučili do kakšne mere je empatija koristna in v katerih primer je lahko škodljiva	Znanje o koristnosti in škodljivosti empatije	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem

D26	Za opravljanje poklica socialnega delavca bi bilo zagotovo priporočljivo oziroma že skoraj nujno da bi to omenjali	Direktna obravnava empatije	Direktno	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
D27	Omenjanje empatije direktno	Direktna obravnava empatije	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
D57	Da se v večji meri govori o empatiji	Direktna obravnava empatije	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
D58	Da se študente še več postavlja v takšne situacije, v katerih lahko pokažejo svojo empatijo	Postavitev v situacije izkaza empatičnosti	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem
D59	Da se ustvari izbirni predmet, kjer bi bil poudarek na empatiji	Izbirni predmet s poudarkom na empatiji	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije med študijem

OCENA EMPATIJE PRED VPISOM NA ŠTUDIJ

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
B49	sem sama sebi empatična	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
B50	sem v družbi glas razuma	Glas razuma	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
B51	se nikomur ne posmehujem	Ne posmehovanje	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
B52	vedno skušam razumeti druge	Poskus razumevanja drugih	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
C45	Sem že na začetku študija imela neko stopnjo empatije	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študija
Č48	včasih več predsodkov	Prisotnost predsodkov	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Č54	Pred študijem, bi si o nekaterih uporabnikih verjetno hitreje ustvarila negativno mnenje	Ustvarjanje negativnega mnenja	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študija
Č55	Bi se mi zdele njihove reakcije na situacije neustrezne	Videnje reakcij kot neustreznih	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Č56	Bi morda obsojala njihove odločitve	Obsojanje ljudi	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
D65	Preden sem prišel na študij sem imel kar nekaj predsodkov in stereotipov, ki pa jih sedaj nimam več	Prisotnost predsodkov	Odsotnost	Ocene empatije pred vpisom na študij
D69	oseba, ki ni nikoli kazala veliko čustev v javnosti	Skrivanje čustev	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
D70	Deloma sem čustva zatiral tudi v intimi	Zatiranje čustev	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij

RAZLIKA V EMPATIJI PO ŠTIRIH LETIH

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A48	starejša začela študirati na FSD in ni take razlike	Odsotnost razlike	Odsotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
A49	Če bi prej začela študirati na FSD, bi sigurno bila večja razlika	Predpostavka o večji razliki	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
A50	Ne čutim, da je fakulteta vplivala na mojo empatičnost	Odsotnost vpliva študija	Odsotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
A52	FSD name ni pustil nekega pečata, kar pa pripisujem specifični študiju v poznejših letih.	Odsotnost vpliva študija	Odsotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
B53	Sem razvila empatijo pri uporabnikih	Razvoj empatije pri uporabnikih	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
B54	Vedno bolj sem empatična	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
B55	Vedno bolj razumem določene skupine, njihovo kulturo in potrebe	Lažje razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
B56	Imam zdaj strokovno podlago	Strokovna podlaga	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
B57	Znam z empatijo ravnati	Znanje o ravnanju z empatijo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
C46	Se je moja empatija razvijala v štirih letih	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
C47	Zdaj vem da se empatija na neki točki zaključi	Znanje o omejenosti empatije	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
C48	pomembno, da znaš potem čustva, misli in občutke druge osebe pustiti na strani, saj ti to lahko škoduje	Znanje o skrbi zase	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č47	Sem bolj empatična	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
Č49	Sedaj z vsem znanjem lažje razumem človeka	Lažje razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č50	kjer bi si morda pred študijem hitro ustvarila neko mnenje o osebi ali o njenem ravnanju, se zdaj znam ustaviti in razmisliti	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č51	Pomislil na to, kako se počuti oseba	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č52	Razmišljam o svojem razumevanju človekovega ravnanja	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č53	Se poskušam vživet v drugo oseba, da bi jo razumela	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č57	Zdaj pa imam znanje	Znanje o ravnanju z empatijo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih

Č58	se lažje ustavim in pomislim na to kako se počuti oseba	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č59	Poskušam si predstavljat kako bi jaz ravnala v takšni situaciji	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Č60	Ne delam nekih zaključkov o človeku in njegovi situaciji	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D63	sem opazil velik napredek	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
D66	Sem se poskušal postaviti v kožo skupin, posameznikov, katere sem prej stereotipiziral in imel do njih predsodke	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D67	veliko delal na sebi	Vpliv na osebni razvoj in osebno rast	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D68	Sem sčasoma spremenil pogled	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D71	V teh letih pa sem spoznal veliko različnih ljudi, slišal veliko zgodb na faksu in izven njega ter ugotovil da smo ljudje čustvena bitja z razlogom	Spoznanje o čustvih	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D72	Čustva so orodje oziroma sredstvo s katerim lahko sogovorniku, sočloveku pokažemo kdo smo, kaj smo, kako se počutimo	Spoznanje o čustvih	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D73	ko sem sam spoznal in si znal razložiti svoja čustva, sem se lahko poskusil in znal vživeti v čustva drugih	Sprememba dožemanja lastnih čustev	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D74	Je sprva potrebno znati ravnati s svojimi čustvi, da bi se lahko vživeli v čustva drugih	Spoznanje o čustvih	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D75	Sem ugotovil, da za čustvi stoji tudi zgodba, katero pa lahko razumemo le z empatijo	Spoznanje o čustvih	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
D76	empatično ravnamo samo do te mere kot znamo določena čustva pokazati tudi sami	Spoznanje o čustvih	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih

Odprto kodiranje fokusnih skupin

- Modul Psihosocialna pomoč in podpora (Đ, E, F, G, H, I)
- Duševno zdravje v skupnosti (J, K, L, M, N, O)
- Socialno delo z mladimi (P, Q, R, S, T, U)
- Socialno delo s starimi ljudmi (V, W, X, Y, Z, Ž)

DOJEMANJE EMPATIJE

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ1	Približanje nekomu	Približek človeku	Definicija	Dojemanje empatije
Đ2	Da sočustvuješ s človekom	Sočutje s človekom	Definicija	Dojemanje empatije
Đ3	Osebi nudiš podporo na način, da jo razumeš	Razumevanje	Indikator	Dojemanje empatije
Đ6	potrebno pa se je znati pri empatiji čustveno distancirati	Čustvena distanca	Pazljivost	Dojemanje empatije
E1	bi definirala kot zmožnost vživljanja v drugo osebo	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
E2	Razumeti kaj oseba čuti, kaj doživlja	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
E4	pomembno, da se kontrolira, da ne pride do preveč empatije	Izogib preveliki empatiji	Pazljivost	Dojemanje empatije
E5	Lahko pride tudi do travmatizacije strokovnega delavca	Travmatizacija strokovnega delavca	Pasti	Dojemanje empatije
E6	Potrebno da znaš it nazaj	Izhod iz vživljanja	Pazljivost	Dojemanje empatije
E7	Da se zavedaš da to vseeno ni tvoja zgodba	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojemanje empatije
E8	Da se malo nadzira vse skupaj	Čustvena distanca	Pazljivost	Dojemanje empatije
F1	je nemogoče popolnoma živeti v nekoga drugega in njegove občutke	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojemanje empatije
F2	je poskus oziroma približek vživljanja	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
F3	Poskus razumevanja	Poskus dojemanje človekove situacije	Definicija	Dojemanje empatije
F10	Preveč empatije je lahko minus	Ekstremna empatija	Pasti	Dojemanje empatije
G1	dopuščaš drugemu, da čuti kar čuti	Pustiti čutiti, kar čuti	Indikator	Dojemanje empatije
G2	ne sodiš človeka na kakršenkoli način	Ne obsojanje človeka	Indikator	Dojemanje empatije
H1	Se čustveno povežeš z neko situacijo, ki ni tvoja	Čutiti z drugim	Definicija	Dojemanje empatije
H2	Probaš razumeti situacijo	Poskus dojemanje človekove situacije	Definicija	Dojemanje empatije
I1	pomembna empatija v smislu lažje komunikacije	Lažja komunikacija	Pomen	Dojemanje empatije
I2	se poskušaš živeti v doživljanje drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije

I3	si poskusiš predstavljat, kako bi ti bilo na mestu te osebe	Poskus dojetanje človekove situacije	Definicija	Dojetanje empatije
J1	spodobnost vživljanja v drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojetanje empatije
J2	pomembna tako na osebnem kot profesionalnem področju	Splošna korist	Pomen	Dojetanje empatije
J3	Hkrati pa se mi zdi da je tu ena nevarnost	Nevarnost	Pasti	Dojetanje empatije
J4	Misliš, da veš kako se nekdo drug počuti	Nevarnost	Pasti	Dojetanje empatije
J5	V resnici ne veš, ker nikoli ne moreš vedeti	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojetanje empatije
J6	ko mi oseba, za katero res vem, da ni bila v enaki situaciji reče vem kako se počutiš si mislim ne ne veš, kako se počutim in sem pri tem kar malo jezna	Spodbujanje občutka nerazumljenosti	Pasti	Dojetanje empatije
J7	Pomembno je, da se zavedaš da si misliš o tem	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojetanje empatije
J8	To ni tvoja izkušnja	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojetanje empatije
J10	upoštevanje človeka	Upoštevanje človeka	Indikator	Dojetanje empatije
J11	da čutiš človeka	Čutenje človeka	Indikator	Dojetanje empatije
J12	izražaš lastno videnje situacije	Izražanje lastnega videnja situacije	Indikator	Dojetanje empatije
J13	sebe ne izključuješ kot nekega objektivnega opazovalca	Vključevanje sebe kot opazovalca	Indikator	Dojetanje empatije
J18	se jo lahko razvija	Možnost razvoja	Razvoj	Dojetanje empatije
J19	Ključen pomen okolje, v katerem živiš in odrasčaš	Vpliv okolja	Razvoj	Dojetanje empatije
J21	Empatijo ima vsak, saj je to esenca človekovega bitja	Prirojena empatija	Prirojeno	Dojetanje empatije
K1	poskušanje vživljanja v drugo osebo	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojetanje empatije
K2	preko te empatičnosti nekako razumeš	Razumevanje	Pomen	Dojetanje empatije
K3	s tem prideš blizu človeku	Približek k človeku	Pomen	Dojetanje empatije
K4	daš od sebe nek občutek, da jo razumeš oziroma jo skušaš razumeti	Razumevanje	Indikator	Dojetanje empatije
K5	Pomembno, da dobi druga oseba občutek, da jo razumeš	Razumevanje	Pomen	Dojetanje empatije
K6	Da si pri stvari	Prisotnost tukaj in zdaj	Indikator	Dojetanje empatije
K7	da si skupaj z njim	Prisotnost tukaj in zdaj	Indikator	Dojetanje empatije
K8	Da se ne počuti da je sam v svojem problemu ali pa tudi dobri stvari	Preprečiti občutek osamljenosti	Pomen	Dojetanje empatije
K9	se da razvijati	Možnost razvoja	Razvoj	Dojetanje empatije
L1	razumem empatijo kot vživljanje v čustva drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojetanje empatije

L2	pomembno v vsakdanjem življenju	Splošna korist	Pomen	Dojemanje empatije
L3	Čist človeka ne moreš razumet	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojemanje empatije
L4	se poskušaš nekak vživet v njegovo vlogo	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
L5	Da poskusiš razumet njegova čustva in zakaj doživlja nekaj, kar doživlja	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
L10	obstaja nevarnost	Nevarnost	Pasti	Dojemanje empatije
L11	je met pravo mero empatije, da je ne presežeš, da ne greš preveč v to, da maš pravo mejo	Iskanje prave meje	Pazljivost	Dojemanje empatije
L13	Svoje razumevanje tudi stalno preverjaš, če si prav razumel s tem kažeš empatijo	Preverjanje lastne interpretacije	Indikator	Dojemanje empatije
M1	če rečem da sem empatična, mi to ne daje moči in znanje, da vem kako se nekdo počuti	Drža nevednosti	Pazljivost	Dojemanje empatije
M2	Zelo tanka meja, kje si vseveden, kje pa si nekdo ki poskuša razumet nekoga v dobrem smislu	Tanka meja med vsevednostjo in nevednostjo	Pasti	Dojemanje empatije
M3	razumem kot poskus razumevanja drugega	Poskus dojetanja človekove situacije	Definicija	Dojemanje empatije
N1	razumem kot to, da se človek poistoveti z drugim človekom	Poistovetiti se s človekom	Definicija	Dojemanje empatije
N2	smo sposobni zaznati čustva drugega	Zaznavanja čustev drugega	Definicija	Dojemanje empatije
N3	Na nek način čutiti z drugim	Čutiti z drugim	Definicija	Dojemanje empatije
N4	Meni osebno veliko pomeni empatija v smislu da zaznam da je neka oseba empatična do mene, da me poskuša razumeti in da čuti z mano, ne pa da me pomiljuje	Razumevanje	Pomen	Dojemanje empatije
N5	empatija izkazala za dobro v smislu komunikacije	Lažja komunikacija	Pomen	Dojemanje empatije
N6	Empatijo se da razvijati	Možnost razvoja	Razvoj	Dojemanje empatije
O1	osnova vsakega odnosa s sočlovekom	Osnova odnosa s sočlovekom	Definicija	Dojemanje empatije
O2	Brez tega ne gre ne v stroki ne v osebnem življenju	Splošna korist	Pomen	Dojemanje empatije
O3	lastnost ki jo ima vsak človek	Človeška lastnost	Definicija	Dojemanje empatije
O6	Primer dojenčka	Prirojena empatija	Prirojeno	Dojemanje empatije
O7	Tudi največji zločinci so sposobni empatije	Človeška lastnost	Definicija	Dojemanje empatije
P1	Čutenje za drugim v smislu zlitja	Čutiti z drugim	Definicija	Dojemanje empatije
P2	Občutim čustva, ki jih občuti nekdo drug	Čutiti z drugim	Definicija	Dojemanje empatije

P3	Obstaja več vrst empatije	Vrste empatije	Raznovrstnost	Dojemanje empatije
P4	Drugačna empatija je verjetno tista, ki jo čutimo z uporabnikom kot empatija do partnerja	Empatija do uporabnika in empatija do partnerja	Raznovrstnost	Dojemanje empatije
P5	Se ne smemo popolnoma potopiti z njim	Čustvena distanca	Pazljivost	Dojemanje empatije
P6	Izgubimo profesionalni stik	Izguba profesionalnega stika	Pasti	Dojemanje empatije
P7	Nismo več sposobni izstopiti iz tega	Ostati v uporabnikovih občutjih	Pasti	Dojemanje empatije
P8	Nimamo več tega mikro in makro pogleda	Izguba profesionalnega stika	Pasti	Dojemanje empatije
P9	Se trudim razumeti drugega	Poskus dojemanja človekove situacije	Definicija	Dojemanje empatije
P10	Se trudim stopiti v čevlje drugega	Stopiti v čevlje drugega	Definicija	Dojemanje empatije
P11	pomembno zaradi dobrega odnosa	Dober odnos	Pomen	Dojemanje empatije
P12	zadovoljujem neke svoje potrebe, vrednote	Zadovoljevanje potreb in vrednot	Pomen	Dojemanje empatije
P13	Ni samo po sebi umevno, da začutimo nekaj, kar čuti nekdo	Ni samodejno	Namensko	Dojemanje empatije
P14	mogoče ja če to lahko povežemo z neko svojo izkušnjo	Samodejnost	Prirojeno	Dojemanje empatije
P15	skušamo poiskati neki občutek, čustvo, ki ga ta oseba doživlja	Iskanje podobnih občutkov in čustev	Indikator	Dojemanje empatije
P31	je nekaj, kar se učimo celo življenje	Vseživljenjsko učenje	Razvoj	Dojemanje empatije
P32	treniramo in se vživljamo v različne odnose in posameznike z različnimi travmami vso življenje in tako razvijamo svojo empatijo	Vseživljenjsko učenje	Razvoj	Dojemanje empatije
P47	nekaj, česar se učimo celo življenje	Vseživljenjsko učenje empatije	Razvoj	Dojemanje empatije
Q1	V profesionalnem vidiku pomembno da ločimo čustva in občutja drugega	Ločitev doživljanja	Pazljivost	Dojemanje empatije
Q2	znamo razločit kaj je naše in kaj je od drugega, od uporabnika	Ločitev doživljanja	Pazljivost	Dojemanje empatije
Q3	Če teh ločnic nimamo ne moremo toliko pomagati oziroma smo v istem z njim kar pa ni dobro	Prevzetost s čustvi	Pasti	Dojemanje empatije
Q4	trudimo razumeti drugega in okoliščine	Poskus dojemanja človekove situacije	Definicija	Dojemanje empatije
Q5	nekaj kar nas enostavno potegne, zaradi neke vsebine	Samodejnost	Prirojeno	Dojemanje empatije
Q6	Na primer punca zgubi fanta in ji je težko, zato smo z njo, čutimo to njeno situacijo ker je naša prijateljica pa se pri tem nismo trudili posebej da bi jo razumeli	Samodejnost	Prirojeno	Dojemanje empatije

Q7	ni nujno da se trudimo, da nas kdaj potegne čeprav se ne trudimo posebej	Samodejnost	Prirojeno	Dojemanje empatije
Q8	razumemo tudi ljudi, ki nimajo enakih izkušenj kot mi	Empatija do vseh	Pomen	Dojemanje empatije
Q9	vživljanje v osebo	Skrb za osebo	Indikator	Dojemanje empatije
Q10	Tako da nismo osredotočeni na situacijo, ki je vezana na problematiko	(Ne)osredotočenost na problematiko	Indikator	Dojemanje empatije
Q39	Se pa empatijo absolutno učimo celo življenje	Vseživljenjsko učenje empatije	Razvoj	Dojemanje empatije
R1	mi pomeni zmožnost vživljanja v človeka	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
R2	Razumevanja čustvovanja drugega	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
R3	pomembna za dobro komunikacijo	Dobra komunikacija	Pomen	Dojemanje empatije
R18	Za razumevanje drugega je pomembna uporaba empatije	Razumevanje	Pomen	Dojemanje empatije
S1	mi pomeni predvsem vživljanje v drugega	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
S2	Da se znaš postaviti na njegovo mesto, v njegove občutke	Predstava o občutju osebe	Definicija	Dojemanje empatije
S3	Ne gledat situacijo iz svoje perspektive v smislu da se tebi mogoče ne zdi tako huda kot se zdi drugemu	Prevpraševanje o človekovem doživljanju	Indikator	Dojemanje empatije
S4	D drugega razumeš kako on to doživlja	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
S5	Človeka skušaš razumeti	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
S6	Težje razumeti, če sam nisi nekaj doživel	Lastna izkušnja	Predpostavka	Dojemanje empatija
S7	Ključna ta izkušnja, da lažje razumeš, kako se nekdo v določeni situaciji počuti	Lastna izkušnja	Predpostavka	Dojemanje empatije
S8	Osebe ne doživljamo enako situacij	Zavedanje o raznolikosti doživljanja situacij	Pomen	Dojemanje empatije
S9	Lažje razumeš, skozi kakšna občutja gre ta oseba kot pa če nimamo niti približno občutka kako je v določeni situaciji	Lastna izkušnja	Predpostavka	Dojemanje empatije
T1	da vidim stvari iz njegovega zornega kota	Pogled na stvari iz drugega zornega kota	Indikator	Dojemanje empatije
T2	Razumevanje drugega	Razumevanje čutenja in doživljanja druge osebe	Definicija	Dojemanje empatije
U1	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Razumevanje čutenja in doživljanja druge osebe	Definicija	Dojemanje empatije
U2	Zmožnost, da se skupaj postavimo s človekom	Poistovetiti se s človekom	Definicija	Dojemanje empatije
U3	Zmožnost da razumemo človeka	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
V1	je empatija zaznavanje čustev drugega	Zaznavanje čustev drugega	Definicija	Dojemanje empatije

W1	mi pomeni povezovanje z uporabnikom na njegovi ravni, njegovi izkušnji	Povezovanje	Definicija	Dojemanje empatije
W2	Če bi jo opisala kot dejanje bi rekla, da je empatija objem, ki ga daš osebi, ko ga potrebuje, ko doživlja neko skrb	Objem osebi, ki doživlja skrb	Definicija	Dojemanje empatije
W3	Empatija je lahko tudi brez besed	Brez besed	Neverbalno	Dojemanje empatije
W4	Jo lahko opišem kot neverbalno komunikacijo	Neverbalna komunikacija	Neverbalno	Dojemanje empatije
W5	Ko oseba doživlja stisko in potrebuje potrebo po razumevanju, mu sogovorec da empatijo, ki jo je v tistem trenutno pripravljen deliti	Razumevanje	Pomen	Dojemanje empatije
W6	Lahko je to besedno komuniciranje	Verbalna komunikacija	Verbalno	Dojemanje empatije
W7	na primer rečeš te razumem, ti želim pomagat	Empatične besede	Verbalno	Dojemanje empatija
W8	Lahko pa je neverbalna komunikacija	Brez besed	Neverbalno	Dojemanje empatije
W9	Na primer stisk roke, objem	Empatična dejanja	Neverbalno	Dojemanje empatije
W38	se človek empatije uči celo življenje	Vseživljenjsko učenje	Razvoj	Dojemanje empatije
W39	Vedno pridejo situacije, ki nas presenetijo in v nas vzbudijo mero empatije in jo povečujejo	Vseživljenjsko učenje	Razvoj	Dojemanje empatije
W43	se empatije učimo iz življenjskih izkušenj	Vseživljenjsko učenja	Razvoj	Dojemanje empatije
X1	gre za to, da prepoznaš in zaznaš čustva drugega, njegove stiske	Zaznavanje čustev drugega	Definicija	Dojemanje empatije
X2	da se lahko vživiš, da si sposoben videti	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Y1	da se znaš postaviti v čevlje nekoga drugega	Stopiti v čevlje drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Y2	se vživiš v njegove težave, njegove poglede in njegovo čustvovanje	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Y3	Tako lahko razumeš človeka in njegovo stisko	Razumevanje	Pomen	Dojemanje empatije
Z1	sposobnost razumevanja počutja drugega	Razumevanje čutenja in doživljanja osebe	Definicija	Dojemanje empatije
Z2	vživljanje v njegovo počutje, v njegova čustva	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Z3	Sočutje do drugih	Sočutje s človekom	Definicija	Dojemanje empatije
Ž1	vidim kot sposobnost vživljanja	Vživljanje v drugega	Definicija	Dojemanje empatije
Ž2	Sposobnost sočustvovanja	Sočutje s človekom	Definicija	Dojemanje empatije
Ž4	Če se nisi sposoben vživeti v vlogo človeka mu ne moreš pomagati	Pomoč človeku	Pomen	Dojemanje empatije
Ž5	Ko se vživiš v človeka, lahko sočustvuješ z njim na nek način	Sočutje s človekom	Definicija	Dojemanje empatije

POJMI, POVEZANI EMPATIJO

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
V5	Če sočustvuješ se preveč vživiš v človeka in si potem v isti stiski kot on	Intenzivno doživljanje čustev drugega	Sočutje	Pojmi, povezani z empatijo
W10	Pojem empatije bi povezala s sočutjem	Povezanost empatije s sočutjem	Sočutje	Pojmi, povezani z empatijo
W11	Beseda sočutje mi je bolj blizu in jo v praksi rajše uporabljam kot besedo empatija	Nejasnost razumevanja sočutja in empatije	Sočutje	Pojmi, povezani z empatijo
W12	Menim, da sta besedi enakega pomena, vendar, mi je sočutje, zaradi pogovornega jezika bližje	Nejasnost razumevanja sočutja in empatije	Sočutje	Pojmi, povezani z empatijo
Y4	ni isto empatija in sočutje	Neenakost empatije in sočutja	Sočutje	Pojmi, povezani z empatijo
Z4	da ni isto	Neenakost empatije in sočutja	Sočutje	Pojmi, povezani z empatijo
Ž6	Empatija in sočutje sta povezana	Povezanost empatije s sočutjem	Sočutje	Podobni pojmi

MESTO EMPATIJE V IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
E3	Je pomembna empatija pri študiju	Pomembnost empatije v okviru študija	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
E18	Težko, da bi nam dali dejanske napotke	Dejanski napotki niso mogoči	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
F4	pomembna, da sploh razumemo socialno delo	Razumevanje socialnega dela	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
F6	Samo razumevanje in učenje socialnega dela zahteva empatijo	Razumevanje socialnega dela	Pomen	Mesto empatija v izobraževanju za socialno delo
F7	Se skozi izobraževalni proces naučimo še bolj biti empatični	Učenje empatije	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
G3	se učimo skozi prakso	Učenje empatije	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
H5	V izobraževanju se mi zdi pomembno, da se razvija ta čut	Razvoj empatije med izobraževanjem	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
I15	Noben nam ne morem dat formule	Formule ni	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
J14	Pri samem izobraževanju ne vidim toliko pomena	Ni pomena pri izobraževanju	Brez pomena	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
J15	Vprašanje je ali se da empatijo naučiti	Vprašljivost učenja empatije	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo

J16	Mislil da se je ne da	Nemogoče učenje empatije	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
J17	Empatija v izobraževanju nima pomembnega mesta.	Ni pomena pri izobraževanju	Brez pomena	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
J20	Študij ne izvaja konkretno nekaj, s čimer bi razvijala empatijo in to na nek način tudi ni potrebno	Odsotnost empatije v izobraževanju za socialno delo	Odsotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
M4	Zelo pomembno, da dobimo izkušnjo empatije tekom izobraževanja	Pridobitev izkušnje empatije	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
M5	Ta izkušnja v času študija pripomore k razvoju empatije	Razvoj empatije	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
O4	Empatijo ne vidim kot znanje, ki ga pridobiš in potem izpopolnjuješ	Vprašljivost učenja empatije	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
O5	Empatija ni matematika	Vprašljivost učenja empatije	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
O9	Empatija kot osnovni element vsakega odnosa se mi zdi pomembna v vseh izobraževanjih	Pomembnost empatije v okviru študija	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
Q12	Pomembno da je vključena v izobraževanje zaradi razvoja empatije	Razvoj empatije	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
U6	V sklopu izobraževanja potrebno in pomembno govoriti o empatiji	Potreben in pomemben govor o empatiji	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
U7	Ključna pomena tudi skrb zase, gledanje na sebe	Pomembnost učenja skrbi zase	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
W13	se študentje skozi celotni študij empatije na različne načine učili	Učenje empatije	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
W14	Nekaterim študentom empatija verjetno ni bila tako blizu in so se je morali dobesedno naučiti	Učenje empatije	Prisotnost	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
W16	Se kasneje vidi v praksi	Odraž v praksi	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju v socialnem delu
X4	pomembno da nas učijo empatije že od prvega letnika dalje	Učenje že od prvega letnika	Učenje	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
X5	Nujno je, da že od prvega stika z uporabniki začnemo o tem razmišljati in to potem razvijamo	Razvoj empatije	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo

MESTO EMPATIJE PRI OPRAVLJANJU POKLICA SOCIALNEGA DELAVCA

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ4	nujna za poklic, ki ga opravljamo	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Đ5	Nujna za razumevanje tistih izkušenj ljudi, s katerimi se sami nismo srečali	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
F5	Če nimaš empatije niti ne moreš razumeti kaj pomeni izkušnja nasilja ali begunstva	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
F8	Pri samem delu je pa sploh pomembna	Pomembnost za delo v praksa	Pomen	Mesto empatija pri opravljanju poklica socialnega delavca
F9	Če imaš uporabnika pred sabo, tudi če je milijon uporabnikov z istim problemom, boš vedno zbral drugo pot	Edinstvena obravnava uporabnikov	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
H4	ena izmed bistvenih lastnosti človeka, da lahko opravlja to delo	Pomembna lastnost v socialnem delu	Lastnost	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
I4	pri samem delu z ljudmi se mi zdi empatija zelo pomembna kompetenca	Kompetenca za delo z ljudmi	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega dela
I5	kot socialni delavci moramo imeti to empatijo, da nam je mar za to da imajo drugi probleme	Skrb za druge	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega dela
I6	pomembno je da se približaš človeku	Približati se človeku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega dela
I7	pomaga pri delu z ljudmi	Pomoč pri delu z ljudmi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega dela
J9	pomembna empatičnost do uporabnika	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega dela
L6	Pomembna stvar tudi v naši stroki	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

L7	Men se zdi empatija ful pomembna	Pomembnost empatije v poklicu socialnega delavca	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
L8	Eden temeljnih elementov pri našem delu z uporabniki	Temeljni element dela z uporabniki	Element	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
L9	nujno, da si empatičen do uporabnika	Nujnost za delovni odnos	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
L12	V naši stroki pomembno da uporabnika poskušaš razumet	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
L14	pomembna za vzpostavitev stika	Vzpostavitev stika	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
L15	Da nam uporabnik začne zaupati	Pridobitev uporabnikovega zaupanja	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
M6	razumeti uporabnika	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
P16	Vidim empatijo kot ključno kompetenco socialnega delavca	Pomembna kompetenca socialnega delavca	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
P17	Pogoj za opravljanje poklica	Pogoj za opravljanje poklica	Pogoj	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
P18	Samo empatija ne naredi dobrega socialnega delavca, potrebne so tudi druge kvalitete	Pomembnost drugih kvalit	Nezadostnost empatije	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
P19	Gre za kvaliteto, ki ogromno pripomore k odnosu z uporabnikom	Doprinos k delovnemu odnosu	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
P20	Empatija nam pripomore, pomaga v socialnem delu	Pomoč pri delu	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

Q11	Empatija je pomembna kompetenca pri delu	Kompetenca za delo z ljudmi	Kompetenca	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
R4	Zelo pomembna kompetenca pri vsakem delu z ljudmi	Kompetenca za delo z ljudmi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
R6	Ključna veščina za to, da bi lahko dobro delali z ljudmi	Veščina za delo z ljudmi	Veščina	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
T4	Razumeti počutje drugega	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
T5	tehnika ki nam pomaga pri delu z ljudmi	Tehnika za pomoč pri delu z ljudmi	Tehnika	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
T6	pripomore h kvalitetnejšemu odnosu	Doprinos k delovnemu odnosu	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
U4	kot socialni delavci delamo s skupinami ljudi, ki imajo za sabo večinoma težke zgodbe	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
U5	zato socialni delavci zares potrebujemo empatijo, da jih lahko razumemo	Razumevanje človeka	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
V2	zelo pomembna za naše delo	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
V3	Vedno moramo zaznati kaj drug čuti, da se bomo sploh znali na pravi način odzvat	Ustrezen odziv	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
W15	Razumevanje uporabnikove zgodbe, stiske, sveta	Razumevanje življenjskega sveta uporabnika	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
W17	uporabnika ne poskušaj utišat	Slišanje uporabnika	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

W18	daš besedo – glas, da pove kaj čuti, kaj se mu dogaja	Slišanje uporabnika	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
W19	Se čuti v odnosu s socialnim delavcem sprejet in razumljen	Občutek razumljenosti in sprejetosti pri uporabniku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
X3	za socialno delo, kjer delamo z ljudmi je zelo pomembno, imamo to kompetenco	Kompetenca za delo z ljudmi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Y5	nujna, da lahko rešujemo stiske uporabnika na način kot je to treba	Soustvarjanje ustreznih rešitev z uporabnikom	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Y6	je da znamo uporabnika slišati	Slišanje uporabnika	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Y7	da nimamo svojega mnenja v glavi postavljenega	Odrekanje lastnemu mnenju	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Y8	Da gledamo skozi uporabnikove oči	Postavitev v uporabnikovo kožo	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Z35	Delo z ljudmi, ki so živa bitja in ne delujejo po nekem ustaljenem vzorcu, sposobnost opazovati okrog sebe in zaznavati, kaj drugi čutijo da lahko delamo, reagiram, to je nekako pogoj za delo	Pogoj za opravljanje poklica	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Ž3	Pomeni mi veliko, še posebej na področju naše stroke, kjer se mi zdi da je empatija ena izmed najpomembnejših stvari za praktično delo	Pomembnost za delo v praksi	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Ž7	ena izmed najpomembnejših veščin socialnega delavca	Najpomembnejša veščina socialnega delavca	Veščina	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
Ž8	Če se nisi zmožen vživeti v človeka mu ne moreš pomagat, ker ga ne razumeš, nisi v tem	Pomoč človeku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca

Ž9	Če nimaš empatije si ne znaš si predstavljati stvari in zato mu ne znaš pomagati na pravi način	Pomoč človeku	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca
----	---	---------------	-------	---

MESTO EMPATIJE PRI OPRAVLJANJU POKLICA SOCIALNEGA DELAVCA IN IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEME
H3	ima v celotnem socialnem delu ful velik pomen	Empatija kot velik del socialnega dela	Pomen	Mesto empatije pri opravljanju poklica socialnega delavca in izobraževanju za socialno delo
O11	Za socialno delo je empatija še toliko bolj pomembna	Empatija kot velik del socialnega dela	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in pri opravljanju poklica socialnega delavca
R5	Ima tudi pri socialnem delu pomembno mesto	Empatija kot velik del socialnega dela	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in pri opravljanju poklica socialnega delavca
T3	pomembna v socialnem delu	Empatija kot velik del socialnega dela	Pomen	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo in pri opravljanju poklica socialnega delavca

PRISPEVEK ŠTUDIJA K EMPATIČNOSTI

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ9	Jih spoznamo, se jim lahko približamo in smo lahko do njih empatični	Lažje vživljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Đ10	Absolutno je fakulteta prispevala k moji empatiji	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Đ14	Izkušnje, ki jih je dal faks so doprinesle k empatiji	Osvojene izkušnje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
E24	Je faks dal dosti na tem področju	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
E25	Faks je prispeval k empatiji	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
F29	Od 1 do 5 bi ocenila s 4	Ocena 4	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
F30	Mi je faks precej dal glede empatije	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
F31	Manjka to kako kontrolirat preveč empatije	Odsotnost znanja o nadzoru empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
F32	Nismo je direktno naslavljali	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

G5	Faks dotično empatije ne omenja	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
G6	jo pa sami razvijamo	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
G11	vidimo šele čez nekaj časa, skozi prakso in realne primere in ne takoj po končanem študiju	Dolgoročni učinek	Nedognan	Prispevek študija k empatičnosti
G12	sami pri sebi vidimo skozi prakso kako dejansko je, kaj znamo, kaj smo usvojili in kaj ne	Dolgoročni učinek	Nedognan	Prispevek študija k empatičnosti
H12	Študij je prispeval del tega	Zatrđitev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
H14	Faks ponuja posamezniku dovolj možnosti, da razvija empatijo	Razvoj empatije med izobraževanjem	Razvoj	Mesto empatije v izobraževanju za socialno delo
H16	se nismo zadosti naučili poskrbeti zase in narediti mejo	Odsotnost znanja o skrbi zase	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
I11	Direktno se ni nikjer naslavljal empatije	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
I19	Faks je imel prispevek k empatiji	Zatrđitev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
J22	Fakulteta ne razvija empatije kot take	Odsotnost razvijanja empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
K19	Največ dobimo iz prakse	Praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
K20	Pogrešala sem znanje o tem, kako se izvleči iz empatije, ko te problemi druge osebe preveč prevzamejo	Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
K22	sem morala sama razrešit, da mi je uspelo najti neko ravnovesje	Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
L16	Da bi se učili kaj teoretično o empatiji ne	Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
L18	spodbujeni k razvoju empatije	Spodbuda empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
L27	Problem, kako sam shendlaš s svojimi čustvi, saj tega res nismo dobili	Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
L29	Prispevek faksa bi opisala kot posreden	Posreden prispevek	Posredno	Prispevek študija k empatičnosti
L30	Preko določenih predmetov	Nekateri predmeti	Predmetnik	Prispevek študija k empatičnosti
L31	Torej majhen	Majhen prispevek	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
L36	Je še veliko prostora ta razvoj	Majhen prispevek	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
L37	Lahko bi bil večji prispevek k empatiji	Majhen prispevek	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

M10	Razumevanje ljudi na drugačen način	Drugačno razumevanje	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
M12	Največ mislim da je dala praksa	Največ dala praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
M15	Največ študij dal, tekom prakse	Praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
M16	Preko vaj je tudi velik prispevek	Vaje	Vaje	Prispevek študija k empatičnosti
N7	Fakulteta to spodbuja, še najbolj preko prakse	Spodbujanje empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
N10	Neke teorije nisem pogrešala	Nepotrebnost teorije o empatiji	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
N12	da ima faks majhen prispevek	Majhen prispevek	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
N13	Pri praksi največ	Praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
O16	praksa velik plus študija in ima nek prispevek k empatiji	Praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
O18	Sem dosti lažje empatična do človeka, če razumem kaj se z njim dogaja, zato sem na modulu pogrešala teorijo	Odsotnost teoretičnega znanja na modulu	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
O23	Vse se je vrtelo okrog odnosa z uporabniki, ne toliko o nas samih	Odsotnost fokusa na posameznika	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
O27	Bolj je bil poudarek na delu in odgovornosti	Odsotnost fokusa na posamezniku	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
O29	Faks me je sigurno postavil pred izzive	Postavitev pred izzive	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
P21	Se mi zdi da smo na fakulteti to trenirali	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
P22	So nas k temu spodbujali	Spodbuda empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
P33	Prispevek študija predvsem skozi prakso	Praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
P34	povezanosti teorije s prakso	Sinteza teorije in prakse	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
P36	je prispevalo k razvoju empatije	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
P37	Študij je torej vse skupaj spodbudil	Spodbuda empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Q14	Razširjajo polje empatije	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Q15	spoznavamo stvari, s katerimi do sedaj nismo imeli stika, kar sproži empatijo	Razširitev znanja	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Q25	Študij razširi obzorja	Razširitev znanja	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Q26	spodbuja je razmišljanje v drugo smer	Razmišljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Q29	nezavedno, kar naša fakulteta v precejšnji	Zanikanje nezavednega	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

	meri zanika, kar me moti			
Q32	Fakulteta se precej oklepa tudi psihopatologije, torej razumevanja in spoznavanja različnih osebnosti, osebnostnih tipov, struktur, organizacij. O tem praktično nič ne zvemo tekom študija	Oklepanje posredovanja znanja s področja psihopatologije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
R16	študij pomembno vpliva na razvoj empatije pri posamezniku	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
R19	po koncu študija precej kompetentni	Precejšnja kompetentnost	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
S15	prispevek študija ta, da sem delala na sebi	Vpliv na osebni razvoj in osebno rast	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
S16	sem o težavah ljudi začela bolj razmišljati	Razmišljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
S17	sem zaradi tega na določenem področju, do določene skupine, razvila večjo empatijo	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
S18	ni tako, da so mi to prav priučili, so pa me spodbudili k razmišljanju	Razmišljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
T9	Je fakulteta na nek način doprinesla moji empatiji	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
T10	Se lažje vživljam v druge	Lažje vživljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
V8	V zvezi s predmeti se ne spomnim, da bi se prav posebej učili empatijo	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
V18	sem se tekom faksa začela bolj zavedat lastnih čustev	Zavedanje lastnih čustev	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
W27	študentom da čut za razumevanje stisk ljudi	Pridobivanje čuta za razumevanje stisk ljudi	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
W40	Ljudje rastemo in se izoblikujemo, tako je bilo tudi tekom študija	Vpliv na osebni razvoj in osebno rast	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
W41	se seveda strinjam, da študij prispeva k oblikovanju empatije do drugih ljudi	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
X9	Nismo dobesedno omenjali empatije	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
X12	s prakso so nas spodbujali k razmišljanju	Razmišljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

X13	prispevali k povečanju naše empatije	Razvoj empatije	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Y10	Nikoli ni bilo specifično govora o empatiji, načinih učenja empatije	Odsotnost eksplicitne omembe empatije	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Y11	Nismo pridobili zadosti teoretičnega znanja, kar se tiče empatije	Nezadostnost prispevek predavanj	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Y13	Vidim vseeno prispevek fakultete posredno	Posreden prispevek	Posredno	Prispevek študija k empatičnosti
Y14	Skozi prakso, stik z uporabniki sem največ pridobila	Največ dala praksa	Praksa	Prispevek študija k empatičnosti
Z12	Faks nas je spodbujal k dodatnemu razmišljanju in razvoju empatije	Razmišljanje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Z19	jaz se na primer v prvem letniku nisem znala soočit s tem, sem bila preveč empatična, saj me je ful prizadelo vse kar sem videla	Odsotnost o ravnanju z lastnimi čustvi	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Z20	mi je manjkalo znanja o tem kako se spopast s tem	Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi	Nezadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Z27	nove izkušnje, še posebej s skupino starih ljudi	Osvojene izkušnje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Z28	Na modulu sem se zelo veliko naučila o starih ljudeh	Razširitev znanja	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Ž19	Fakulteta je imela prispevek	Zatrditev prispevka	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti
Ž20	Prispevek bi opisala kot tak, da nam je faks dal izkušnjo	Osvojene izkušnje	Zadovoljstvo	Prispevek študija k empatičnosti

ODGOVORNOST ZA UČENJE EMPATIJE

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ11	Pomembna tudi vloga posameznika, torej kaj dela poleg študija, kaj sam naredi	Lastna angažiranosti	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
E35	ni pa edini odgovoren za to	Deljena odgovornost	Fakulteta in posameznik	Odgovornost za učenje empatije
K12	Odkvisno od posameznika, kako to vzame	Vpliv posameznika	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
K18	Dobiš toliko, kolikor si vzameš	Vpliv posameznika	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
M17	odvisno koliko tudi sam vzameš zase	Lastna angažiranost	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije

N11	Če nas kaj zanima se lahko tudi sami o tem poučimo	Lastna angažiranost	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
N16	Študentje potrebujemo prostor za izražanje svojih čustev in morebitnih stisk, ki ga mora zagotoviti fakulteta	Zagotoviti prostor za izražanje čustev in stisk	Fakulteta	Odgovornost za učenje empatije
R20	Učenje empatije ni odvisno le od fakultete, ampak v veliki meri od študentov	Vpliv posameznika	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
Q27	naš korak pa je tisti, ki ga naredimo, če nekaj začutimo	Lastna angažiranost	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
S14	od študija odneseš toliko, kolikor sam želiš, kolikor sam vlagaš	Lastna angažiranost	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije
V19	da nas na to pripravijo, da smo pozorni na to med prakso, že od prvega letnika naprej	Priprava tekom študija	Fakulteta	Odgovornost za učenje empatije
W42	Pa vendar menim, da je to tudi odvisno od samega človeka, koliko se je v odnosu z uporabnikom pripravljen vživeti v uporabnikovo zgodbo	Lastna angažiranost	Posameznik	Odgovornost za učenje empatije

NAČIN UČENJA EMPATIJE TEKOM ŠTUDIJA

ŠTEVILKA IZAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ7	Vzpostavljanje delovnega odnosa	Vzpostavljanje delovnega odnosa	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Đ8	Spoznavamo določene skupine ljudi, s katerimi se prej nismo srečali ali pa smo do njih gojili različne predsodke	Znanje o določenih skupinah ljudi	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
E9	Praksa definitivno, kar se mi zdi tudi velik plus naše fakultete	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
E10	Skozi prakso se učimo empatije	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
E11	V pogovorih z mentorji	Pogovori z mentorji	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
E12	Pri Vzpostavljanju odnosa in osebnega stika	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmet	Način učenja empatije tekom študija
E13	Smo spoznavali koncepte	Koncepti in elementi socialnega dela	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija

E14	Delovni odnos in kako ga vzpostaviti	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
E15	Vse to na nek način prikrito omenja empatijo	Prikrito omenjanje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekom študija
E16	Video posnetki	Video posnetki	Avdio-vizualni pripomočki	Način učenja empatije tekom študija
E17	Resnične zgodbe profesorjev in uporabnikov	Resnične zgodbe profesorjev in uporabnikov	Zgodbe	Način učenja empatije tekom študija
E19	Da delijo osebne izkušnje	Slišanje izkušenj	Zgodbe	Način učenja empatije tekom študija
E20	Skozi prakso razvijamo in pridobivamo izkušnje	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
E21	Uvod v socialno delo	Uvod v socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
E22	Govorili o empatiji v smislu kako lahko s pomočjo empatije lažje razumemo določene skupine ljudi	Pogovor o empatiji	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
E23	Dosti odvisno od posameznika, kako se je sam aktiviral skozi študij	Lastna angažiranost	Prostovoljno	Način učenje empatije
F11	Skozi praktične primere	Praktični primeri	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
F12	Prakso	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
F13	Igre vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
F14	Filmi, dokumentarci	Filmi	Avdio-vizualni pripomočki	Način učenja empatije tekom študija
F15	Lažje doživimo če nekaj tudi vidimo, ne samo slišimo	Lažje doživeti če vidimo	Metoda prikazovanja	Način učenja empatije tekom študija
F16	Same vaje	Vaje	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
F17	Nas »prisilijo« deliti svoje misli in občutja	Deljenje lastnih misli in občutij	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
F18	Delo v parih	Delo v dvojicah	Učna oblika	Način učenja empatije tekom študija
F19	Delo v skupini	Skupinsko delo	Učna oblika	Način učenja empatije tekom študija
F20	Pri Epistemologiji	Epistemologija	Predmet	Način učenja empatije tekom študija
F21	Na filozofski način	Filozofski način	Filozofsko	Način učenja empatije tekom študija
F22	Smo govorili, kako je pomembna empatija in da smo blizu ljudem, a da je hkrati pomembno, da se zavedamo lastnih interpretacij	Pogovor o empatiji	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
G7	Skozi različne teme, ki jih obravnavamo	Teme	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija

G8	Še posebej na vajah	Vaje	Vaje	Način učenja empatije tekem študija
H6	zgodbe od gostov in profesorjev	Zgodbe gostov in profesorjev	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
H7	Ko slišimo s čim se srečujejo in kako se s tem soočajo	Slišanje izkušenj	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
H8	Noben predmet direktno ne	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekem študija
H9	V bistvu te pa vsi nekak nagovarjajo k empatiji	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekem študija
H10	Od vsakega predmeta lahko potegneš nekaj	Del vsakega predmeta	Predmet	Način učenja empatije tekem študija
H11	Na nek način pa je posredno usmerjeno na empatijo	Posredno delo na empatiji	Posredno	Način učenja empatije tekem študija
H13	dobila nekaj empatije skozi vsakdan, opravljanje študentskega dela	Ob študijsko udejstvovanje	Prostovoljno	Način učenja empatije
I8	dejansko vplivalo to, koliko sem se osebno naučila	Samoizobraževanja	Prostovoljno	Način učenja empatije tekem študija
I9	Bolj sem se spoznala in zato postala bolj občutljiva na zadeve	Samoizobraževanje	Prostovoljno	Način učenja empatije tekem študija
I10	praksa absolutno pomembna	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekem študija
I12	Nismo se je direktno učili	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekem študija
I13	k Rešitvi usmerjeno socialno delo	K rešitvi usmerjeno socialno delo	Modulski predmet	Način učenja empatije tekem študija
I14	pogovore izpeljat, s čimer se res preizkusiš v delu socialnega delavca	Pogovor z uporabnikom	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija
I16	Potrebne so izkušnje, ki pridejo skozi prakso	Praktična izkušnja	Praksa	Način učenja empatije tekem študija
I17	Sama sem bila v varni hiši in sem zares veliko odnesla, saj imaš potem izkušnjo s stvarmi, o katerih se ti prej ni niti sanjal	Praktična izkušnja	Praksa	Način učenja empatije tekem študija
I29	Razširjanje znanja prispeva k empatiji	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija
J23	stranski produkt drugih metod, ki jih stroka socialnega dela izvaja	Empatija kot stranski produkt	Posredno	Način učenja empatije tekem študija
J24	se študentje med seboj pogovarjamo	Pogovor med študenti	Neformalni del študija	Način učenja empatije tekem študija
J25	Si izmenjujemo izkušnje	Izmenjava izkušenj med študenti	Neformalni del študija	Način učenja empatije tekem študija
K10	Fakulteta v nekem delu poskušala predstaviti vsaj del empatije	Predstavitev empatije	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija

K11	skozi igre vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekot študija
K13	Vaje pri Psihologiji za socialno delo	Vaje pri Psihologiji za socialno delo	Vaje	Način učenja empatije tekot študija
K14	Vaje pri Epistemologiji	Vaje pri Epistemologiji	Vaje	Način učenja empatije tekot študija
K15	Smo se v tej smeri pogovarjali	Pogovor o empatiji	Učna vsebina	Način učenja empatije tekot študija
K16	Igra vlog se mi zdi pomembna, saj mislim da se lahko dosti naučimo iz tega	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekot študija
K17	Praksa prinese svoje	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekot študija
L17	Posredno smo z določenimi stvarmi	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekot študija
L19	Filmi	Filmi	Avdio-vizualni pripomočki	Način učenja empatije tekot študija
L20	Igro vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekot študija
L23	Psihologija za socialno delo	Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekot študija
L24	Epistemologija	Epistemologija	Predmetnik	Način učenja empatije tekot študija
L25	Vzpostavlanje delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavlanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekot študija
L26	Največ razvijali sami skozi prakso v stiku z uporabniki	Dejansko delo z ljudmi	Praksa	Način učenja empatije tekot študija
M7	Srečevanje z drugačnimi okolji, v katerih še nisi bil	Srečevanje z drugačnimi okolji	Praksa	Način učenja empatije tekot študija
M8	v sklopu prakse	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekot študija
M9	Videnje zgodbe z druge strani	Videti drugo plat zgodbe	Praksa	Način učenja empatije tekot študija
M11	So določene vaje bile empatično obarvane	Empatična obarvanost vaj	Vaje	Način učenja empatije tekot študija
M13	Naučili smo se empatije posredno kar zadeva celoten študij	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekot študija
M14	Največ pa se naučimo iz resničnih situacij	Stik z resničnimi uporabniki	Praksa	Način učenja empatije tekot študija
N8	stranski produkt	Empatija kot stranski produkt	Posredno	Način učenja empatije tekot študija
N9	kjer je šlo za delo z uporabniki	Delo z uporabniki	Učna vsebina	Način učenja empatije tekot študija
O8	študentje zelo hitro začutimo kateri profesorji so empatični	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekot študija
O10	da dobiš izkušnjo empatičnosti, s strani profesorjev	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekot študija
O12	Na to temo smo naredili precej vaj, sploh tiste v zvezi s predsodki	Vaje v zvezi s predsodki	Vaje	Način učenja empatije tekot študija

O13	Mi res odmeva, da moramo biti pri delu empatični, da razumemo uporabnika	Delo na empatiji v smislu razumevanja, vživljanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
O14	Poudarjali soustvarjanje, kar se mi zdi da spodbuja empatijo	Soustvarjanje	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
O15	Učimo se empatijo skozi vzpostavljanje odnosa, kot sredstvo, orodje, da lahko gradimo odnos	Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
P23	Predvsem skozi igre vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
P24	Spoznavanje socialnih tematik kot so diskriminacija, ranljive skupine	Teme	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
P25	V sklopu predavanj	V sklopu predavanja	Predavanja	Način učenja empatije tekom študija
P26	Reflektiranje v praksi tako lastnih kot drugih primerov	Refleksija lastnih in drugih primerov	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
P27	intervizije	Intervizija	Intervizija	Način učenja empatije tekom študija
P28	način obravnavanja v skupini in	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
P29	odzivanje na stiske posameznika	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
P30	zgled, s katerim profesorji vplivajo na to, da mi sami začnemo to srkat	Zgled predavatelj	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
P38	spomnim se filma Das Experiment, ki govori o ljudeh, ki so bili prej »normalno empatični«, po šestih dneh, v drugi vlogi niso več empatični	Film	Avdio-vizualni pripomočki	Način učenja empatije tekom študija
Q13	S predstavljanjem določenih strukturnih kontekstov in socialnih skupina	Znanje o določenih skupinah	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Q16	To ne bi določevala s predmeti, ampak celo z odnosom profesorji in asistenti na fakulteti	Odnos profesorja in asistenta	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
Q17	Ne nujno vezano na predmet, ampak na predavatelja, osebo, ki ta predmet izvaja	Odnos profesorja in asistenta	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
Q18	določeni profesorji in asistenti res bolj poudarjajo empatijo	Usmerjenost predavatelja	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
Q19	To vidim na način kot da začutim neko toplino	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija

Q20	drugačo perspektivo pri podajanju snovi	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
Q21	Begunci, priseljenci in etnične manjšine	Begunci, priseljenci in etnične manjšine	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Q22	pojasnitve ozadja,	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Q23	razširitve obzorja	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Q24	zaradi profesorice in njihovega dela v praksi in posledično pojasnitev z njihove strani	Predavateljeva pojasnitev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
Q34	Lep primer je primer je npr. film Jokerja, ki prikazuje psihopatijo in kakšne travme da človek čez	Film	Avdio-vizualni pripomočki	Način učenja empatije tekom študija
Q40	se srečujemo z različnimi skupinami, že študentje med seboj smo različni, iz različnih koncev, z različnimi izkušnjami in zgodbami	Izmenjava izkušenj med študenti	Neformalni del študija	Način učenja empatije tekom študija
R7	Predvsem skozi prakso, stik z uporabniki	Stik z resničnimi uporabniki	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
R8	Na vajah nekaterih predmetov	Vaje	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
R9	Se ukvarjamo s praktičnimi primeri	Praktični primeri	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
R10	Ne spomnim se točno, da bi se na kakšnih vajah neposredno dotikali empatije kot takšne	Posredno učenje	Posredno	Način učenja empatije tekom študija
R11	je pa ta vedno prisotna pri simuliranju dela z uporabniki in potem dejanskem delu z uporabniki	Posredno učenje	Posredno	Način učenja empatije tekom študija
R12	Praksa je po mojem mnenju najboljši način za učenje empatije	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
R13	Pogovori na mentorskih skupinah	Pogovor z mentorji	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
R14	se dotikamo empatije skozi igro vlog	Igra vlog	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
R15	simulacije situacij z uporabniki za učenje empatije niso tako koristne kot dejanske situacije na praksi	Stik z resničnimi uporabniki	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
R17	vse usmerjeno v delo z ljudmi, s katerimi moramo vzpostaviti stik in zaupanje	Usmerjenost na delo z ljudmi	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
S10	predstavljanja širšega družbenega konteksta	Širjenje znanja	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija

S11	predavatelji, ki so nas spodbujali h kritičnemu razmišljanju, da si kaj preberemo	Spodbuda h kritičnemu razmišljanju	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
S12	Spol in nasilje	Spol in nasilje	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
S13	Človekove pravice in zagovorništvo	Izbirni predmet Človekove pravice in zagovorništvo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
T7	gre za pristop asistentov in profesorjev	Odnos profesorja in asistenta	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
T8	Pomembna mi je tudi sama empatija človeka, ki govori o empatij	Empatičnost profesorjev	Profesor/asistent	Način učenja empatije tekom študija
T11	Veliko pripomogle tudi medsebojne izkušnje, ki sem jih pridobila preko pogovora s sošolkami	Izmenjava izkušenj med študenti	Neformalni del študija	Način učenja empatije tekom študija
V6	se največ naučimo na praksi	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
V7	smo v situaciji z uporabniki, v kateri moramo uporabiti vso znanje, ki so nam ga posredovali	Uporaba pridobljenega znanja	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
V9	Smo pa omenjali določene teme, ki so povezane z empatijo	Teme	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
V10	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
V11	Socialno delo z družino	Socialno delo z družino	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
V12	Psihologija za socialno delo	Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
V13	Veliko pa smo delali na tem, kako izkazati empatijo na modulskih predmetih	Učenje izkazovanja empatijo na modulu	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
V14	Socialno delo z ljudmi z demenco	Modulski predmet Socialno delo z ljudmi z demenco	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
V15	Pomoč umirajočim in njihovim sorodnikom	Modulski predmet Pomoč umirajočim in njihovih sorodnikom	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
V16	Kot da smo se čez vsa ta štiri leta naučili dosti o empatiji ampak na način da smo sami to ugotovili	Lastna angažiranost	Posameznik	Način učenja empatije tekom študija
V17	Ne da bi faks namensko učil empatijo, ampak nekako posredno	Posredno učenje empatije	Posredno	Način učenja empatije tekom študija
W20	Na vajah	Vaje	Vaje	Način učenja empatije tekom študija

W21	brale zapise primerov	Branje primerov	Metoda branja	Način učenja empatije tekem študija
W22	Na predavanjih	V sklopu predavanj	Predavanja	Način učenja empatije tekem študija
W23	profesorji pripovedovali o svojih izkušnjah iz prakse	Posredovanje predavateljevih izkušenj	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
W24	gostje ki so nam predaval	Zgodbe gostov in profesorjev	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
W25	Gledali smo filme	Film	Avdio-vizualni pripomočki	Način učenja empatije tekem študija
W26	Brali knjige-biografije	Branje avtobiografij	Metoda branja	Način učenja empatije tekem študija
W28	učenje empatije se študent uči na študijski praksi	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekem študija
W29	veliko pripomore kakšne vrednote in osebne značilnosti ima mentor	Vrednote in osebne značilnosti mentorja	Mentor	Način učenja empatije tekem študija
W30	Mentor s svojim odzivom in mnenjem pripomore k izoblikovanju bodočega »socialnega delavca«	Mentorjev odziv	Mentor	Način učenja empatije tekem študija
W31	Spoznavamo uporabnikove zgodbe	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekem študija
W32	Pripovedi gostov o svojih izkušnjah	Slišanje izkušenj	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
W33	debata o tem	Resnične zgodbe profesorjev in uporabnikov	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
W34	Spol in nasilje	Spol in nasilje	Predmetnik	Način učenja empatije tekem študija
W35	Obiskali društvo za nenasilno komunikacijo	Obisk DNK	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija
W36	Opravljali smo certifikate, ki so vključevali primere nasilnega vedenja skozi teorijo in video posnetke	Certifikati o nasilnem vedenju	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija
W37	dobili vpogled kako uporabniki doživljajo nasilje, kakšne vrste nasilja poznamo, kakšne so posledice nasilja in vire pomoči	Vpogled v uporabnikove izkušnje	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija
W45	da se učimo reflektirati dejanja	Refleksija lastnih in drugih primerov	Učna vsebina	Način učenja empatije tekem študija
W46	poslušati zgodbe, izkušnje ljudi	Slišanje izkušenj	Zgodbe	Način učenja empatije tekem študija
X6	Največ preko prakse	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekem študija
X7	Smo imeli realen stik z uporabniki	Stik z resničnimi uporabniki	Praksa	Način učenja empatije tekem študija

X8	Socialno delo z družino	Socialno delo z družino	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
X10	poudarjanje na poslušanju uporabnika vključuje empatijo	Znanje o vzpostavljanju delovnega	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
X11	Veliko smo to poudarjali na našem modulu pri temi demence	Tema demence	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Y9	skozi vsa štiri leta poudarjeno prav to, da se moramo postaviti v kožo uporabnika, da ga res slišimo, ne samo poslušamo	Znanje o vzpostavljanju delovnega	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Z6	Predvsem se mi zdi preko prakse	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
Z7	smo preko prakse imeli najobsežnejši stik z uporabniki	Najobsežnejši stik z uporabniki	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
Z8	smo bili sami v tem, kar nas je na nek način prisililo, da smo se naučili empatije	Soočenje s situacijo	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
Z9	Pripovedovanje in zapisovanje zgodb v socialnem delu	Pripovedovanje in zapisovanje zgodb v socialnem delu	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Z10	pripovedovanje zgodb, nekdo tebi ali ti nekomu vključuje empatijo	Pripovedovanje zgodb	Zgodbe	Način učenja empatije tekom študija
Z11	razvit čut do ljudi, torej neko določeno mero empatije	Čut	Predispozicija	Način učenja empatije tekom študija
Ž10	s tem ko nam omogočajo vsako leto prakso	Praksa	Praksa	Način učenja empatije tekom študija
Ž11	skozi različne situacije sami ugotovimo, kako pomembna je empatija in kako jo lahko v praksi uporabimo	Samoizobraževanja	Prostovoljno	Način učenja empatije tekom študija
Ž12	o empatiji smo se pogovarjali	Pogovor o empatiji	Učna vsebina	Način učenja empatije tekom študija
Ž13	ko smo se vživljali v vlogo uporabnika in socialnega delavca	Igra vlog	Vaje	Način učenja empatije tekom študija
Ž14	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	Predmet	Način učenja empatije tekom študija
Ž15	Psihologija za socialno delo	Psihologija za socialno delo	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Ž16	Socialno delo z družino	Socialno delo z družino	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Ž17	Socialno delo s starimi ljudmi	Socialno delo s starimi ljudmi	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija
Ž18	Socialno delo z ljudmi z demenco	Modulski predmet Socialno delo z ljudmi z demenco	Predmetnik	Način učenja empatije tekom študija

PREDLOGI ZA UČENJE EMPATIJE

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ12	Več obiskov zavodov in drugih organizacij	Več obiska organizacij	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
E26	Več omenjali pri predmetu Psihologija za socialno delo	Vključitev v Psihologijo za socialno delo	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
E27	Supervizije	Supervizija	Supervizija	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
E28	Intervizija	Intervizija	Intervizija	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
E29	Da bi lahko govorili, debatirali ko naletimo na problem	Debata o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
E30	Osnovati skupino za samopomoč	Skupina za samopomoč	Skupina za samopomoč	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
E31	Da faks omogoči prostor, v katerem se lahko pogovarjamo in razrešujemo morebitne dileme	Razreševanje dilem	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F23	Ne bil potreben posebej predmet,	Predmet o empatiji ni potreben	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F24	Več čez prakso	Več prakse	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F25	Več vživljanja v resnične situacije	Vživljanje v resnične situacije	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F26	Več igre vlog, mogoče še kaj pogruntat v zvezi s tem	Razširjene igra vlog	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F27	Več praktičnih primerov	Več prakse	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F28	Vprašanja, razprava o empatiji	Debata o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F33	več igre vlog, več vživljanja	Razširjena igra vlog	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F34	Več terenskega dela	Več terenskega dela	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F35	iti na meje, pomagati beguncem, iti v romsko naselje	Več terenska dela	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
F42	Potrebno da se učimo tudi nadzorovati empatijo	Znanje o ravnanju z lastnimi čustvi	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

F43	Se učimo ravnati z lastnimi čustvi	Znanje o ravnanju z lastnimi čustvi	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
G9	Kot predmet o empatiji, ni potrebno	Predmet o empatiji ni potreben	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
G10	znotraj drugih predmetov večkrat omenila oziroma naslovila	Vključitev empatije znotraj obstoječih predmetov	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
G13	Tema bi se morala večkrat omeniti pri različnih predmetih z namenom razprave	Debata o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
H18	Da bi na fakulteti posvetili čas temu kako kontrolirati empatijo	Znanje o nadzoru empatije	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
I18	Debata o empatiji v sklopu kakšnega predmeta	Debata o empatiji v sklopu predmeta	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
I20	več vživljanja v drugega	Praksa	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
I21	intervizija smiselna	Intervizija	Intervizija	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
J26	več na področju empatije do samega sebe	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
J27	Prostor, v katerem bi se učili razbremenjenosti	Vaje za sprostitev	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
J28	skrb za samega sebe	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
K21	Znanje o tem, kako se oddaljiti in poskrbeti zase	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
L21	praktično za nas, da vemo kaj na teoretični ravni	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
L22	še ogromno drugih stvari na tem področju	Teme povezane z empatijo	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
L28	Naučiti kako postaviti meje, kako reči uporabniku ne	Znanje o postavljanju meja	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
L32	Bi se teoretično lahko večkrat dotaknili empatije do samega sebe	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
L33	Da bi se učili kako postaviti meje, kdaj reči ne, saj menim da je to pri delu lahko velik problem	Znanje o postavljanju meja	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
L34	Strinjam se tudi z individualnimi sestanki z mentorji, v okviru prakse	Individualni pogovori z mentorji	Mentorske skupine	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

M18	Več srečanj z mentorji na učnih bazah	Več srečanj z mentorji učnih baz	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
N14	Zbiranje v manjših skupinah v okviru mentorskih skupin	Krajše mentorske skupine v manjših skupinah	Mentorske skupine	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
N15	Individualni pogovori po potrebi	Individualni pogovori z mentorji	Mentorske skupina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
N17	Pri Psihologiji za socialno delo bi lahko to malo več vključili	Vključitev v Psihologijo za socialno delo	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
N18	Lahko bi bila neka vaja, ki se navezuje direktno na empatijo	Vaja navezana na empatijo	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O17	mentorske skupine bi se bolj obnesle, če bi bile krajše in v manjših skupinah	Krajše mentorske skupine v manjših skupinah	Mentorske skupine	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O19	je potrebno znanje o npr. duševnih motnjah, saj brez tega ne moreš razumeti človeka	Znanje o duševnih motnjah	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O20	da se potem vsaj specializirano na izbranem področju	Specializacija na modulu	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O21	Ne spomnim se, da bi kdaj omenili usmiljenje, saj usmiljenje ni empatija in lahko povzroči škodo, je pretirano čustvovanje, to bi lahko omenili	Razlika med empatijo in sočutjem	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O22	Pogrešala empatijo do samega sebe	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O24	moraš biti stabilen, znat poskrbet zase	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O25	profesorica pri superviziji rekla da si vzamemo vikend zase, to mi še zdaj odmeva in več tega bi potrebovali	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O26	da bi bilo kaj s čimer bi študentje znali poskrbet zase	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
O28	So sicer bile kje vaje za sprostitev, ampak ne dovolj	Vaje za sprostitev	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P39	Manjka razvoj tako osebnosti k	Znanje o osebnostih tipih	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P40	več znanja o razvoju	Znanje o razvoju	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P41	Razvoj mladostnika	Znanje o razvoju mladostnika	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

P42	Manjka nam znanja o prepoznavanju	Znanje o osebnostih tipih	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P43	na primer zakaj mladostniki z avtizmom nimajo zmožnosti vživljanja	Znanje o razvoju mladostnika	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P44	o empatiji bi se lahko kdaj govorilo neposredno	Neposreden govor o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P45	potrebno nadaljevati z vsemi obstoječimi načini poučevanja	Nadaljevanje obstoječih načinov poučevanja	Obstoječi načini poučevanja	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
P46	Slednje bi lahko znotraj določenih predmetov še bolj vključili	Vključitev empatije znotraj obstoječih predmetov	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q28	Malo več dela na sebi	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q30	Delo na sebi bi pripomoglo k večji empatiji in pomoči samemu sebi kako delat	Empatija do samega sebe	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q31	Več govora o tem kako zdržat delat z vso empatijo, kaj je tvoje in kaj ni tvoje, zakaj se te nekaj bolj dotakne	Debata o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q33	znanje o osebnostih tipih zaradi lažjega razumevanja, ne označevanja	Znanje o osebnostih tipih	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q35	nič ne vemo o otrokovem razvoju, prva tri do pet let je ključnih za razvoj osebnosti	Znanje o otrokovem razvoju	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q36	Pomembne so tudi teme, ki ne naslavlajo direktno empatije, ampak so pomembne za empatijo bodisi v smislu razvijanja ali omejevanja	Teme povezane z empatijo	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Q37	Na primer izgorelost je ena izmed zelo perečih tem	Izgorelost	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
R21	Več supervizij	Supervizija	Supervizija	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
R22	Več izmenjavanja izkušenj	Izmenjava izkušenj	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
R23	Izvajanje projektnega fakultetnega dela z uporabniki, saj se skozi praktično delo najbolj usposobimo	Projektno delo z uporabniki	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

V20	bi nam predavali o tem kako razlikovat med sočutjem in empatijo	Razlika med empatijo in sočutjem	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
W44	Ne bi bilo potrebno nič spremeniti	Ni potrebe po spremembi	Obstoječi načini poučevanja	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
X14	Lahko bi bolj direktno govorili o empatiji	Neposreden govor o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
X15	Več vključiti v predmete kot je Psihologija za socialno delo	Vključitev v Psihologijo za socialno delo	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
X16	modulske predmete, ki so specifično usmerjeni na določene skupine uporabnikov	Vključitev v modulske predmete	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Y12	Lahko bi slišali, nam razložili več teorije na to temo pri predmetih	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Y15	več teorije, definicije kaj empatija sploh je	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z13	Lahko bi nam v okviru prakse to posredovali še bolj	Vključitev empatije v prakso	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z14	lahko bi nas pred pričetkom prakse bolj podučili o tem in bi nas potem usmerila na to, da smo pozorni na svojo empatijo tekom prakse	Vključitev empatije v prakso	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z15	Lahko bi zapisovali kakšne dnevnike, kdaj se nam zdi da smo bili empatični	Empatične naloge na praksi	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z16	Veliko manevrskega prostora na področju prakse, ne pa v okviru predavanj in vaj	Vključitev empatije na praksi	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z17	Potrebne so realne situacije	Vživljanje v resnične situacije	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z18	Neka definicija se mi sicer ne zdi, da bo pripomogla k rasti empatije, bomo pa lažje prepoznali empatične situacije	Teorija o empatiji	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Z21	bi lahko dobili več znanja o temah, ki so povezane z empatijo (kako narediti mejo v odnosu, da nisi preveč empatičen)	Teme povezane z empatijo	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Ž21	imamo veliko prakse a bi bilo dobro če bi jo imeli še več	Več prakse	Praksa	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

Ž22	v sklopu nekaterih predmetov imeli vaje, povezane z empatijo	Vaja navezana na empatijo	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Ž23	bi lahko imeli predmet, ki bi bil naslovljen na empatijo in teme, ki so povezane z empatijo	Predmet naslovljen na empatijo in teme povezane z empatijo	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Ž24	da imamo neke napotke, kako se lažje vživimo	Napotki za lažje vživljanje	Učna vsebina	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Ž25	Pri vsakem predmetu bi se lahko malo pogovarjali o tem	Vključitev empatije znotraj obstoječih predmetov	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije
Ž26	slišali kaj več na temo empatije, sploh pri tistih predmetih, usmerjenih na specifična področja dela z ljudmi, na primer delo z demenco in delo z žrtvami nasilja	Vključitev empatije v predmete usmerjene na delo s specifičnimi skupinami ljudi	Predmetnik	Predlogi za učenje oz. razvijanje empatije

OCENA EMPATIJE PRED VPISOM NA ŠTUDIJ

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ13	Vedno sem bla dost čustvena oseba	Čustvena oseba	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
F39	človek v invalidskem vozičku gre na avtobus, štiri leta nazaj bi mu isto pomagala in isto čutila	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
G14	Tudi pred faksom smo bili empatični	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
H15	Sem že ves čas precej empatična	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
H17	Sem bila preveč obremenjena z empatijo	Preobremenjenost z empatijo	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
J34	Prej sem do določenih skupin čutila usmiljenje	Usmiljenje do določenih skupin	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
K23	že ob vpisu na študij bila empatična	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
L35	sem imela veliko mero empatije	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
M20	težje razumela prej	Oteženo razumevanje	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
O33	Prej sem se izogibala brezdomcem	Izogib brezdomcem	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij

R24	sem bila že prej precej empatična	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
S19	imam od nekdaj empatijo v sebi	Lastna empatija	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
V21	prej se nisem zares zavedala svoje empatije	Odsotnost o zavedanju lastne empatije	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
V22	nisem vedela kako jo uporabljati	Odsotnost o znanju o ravnanju z empatijo	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
V23	Sem sicer imela nek čut, želela sem si pomagat, ampak nisem vedela kako	Čut	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
W48	sem v preteklosti razumela samo določene izkušnje, ki so se meni zgodile v življenju in sem se lahko s sogovornikom na tak način »povezala«	Razumevanje izkušenj podobnih lastnim	Prisotnost	Ocena empatije po štirih letih
X17	nisem znala predelati vse, kar se dogaja	Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
X18	Nisem znala v celoti razumeti njihove stiske in svoja čustva ob tem	Oteženo razumevanje	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Y17	Prej sem bila do določenih skupin preveč empatična, sem se preveč vživljala v njihove stiske	Prevelika empatija do določenih skupin	Prisotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Y18	do določenih skupin pa nisem imela nobene empatije, na primer do povzročiteljev nasilja	Odsotnost empatije do določenih skupin	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Z23	Na začetku, kot sem rekla, se nisem znala soočat	Odsotnost o ravnanju z lastnimi čustvi	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Z26	Ko sem začela študirat nisem bila nikoli v stiku z določeni skupinami in to je zame potem na praksi bil šok	Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Ž27	V prvem letniku so toliko omenjali to vživljanje, da sem potem z uporabnikom bila pod stresom	Odsotnost znanja o ravnanju z empatijo	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij
Ž28	sem bila večkrat pod stresom kaj narediti v pogovoru z uporabnikom	Odsotnost znanja o ravnanju z empatijo	Odsotnost	Ocena empatije pred vpisom na študij

RAZLIKA V EMPATIJI PO ŠTIRIH LETIH

ŠTEVILKA IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
Đ15	kaj narediti z empatijo, na primer če vidiš nekoga, ki joče kaj boš storil to zdaj vem	Znanje o ravnanju z empatijo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
E32	se mi je povečala empatija	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
E33	Pridobila sem širšo sliko	Širša sika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
E34	mi je rasla empatija	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
E36	Sedaj vem kaj z empatijo nares't	Znanje o ravnanju z empatijo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
E37	Lažje je, bolj celovito razumem in prepoznavam	Boljše razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
E38	Veliko širše gledam na vse skupaj	Širša slika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
E39	Na ljudi gledam drugače	Preobrat v razmišljanju	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
E40	Žrtve nasilja so preživeli in jih ne pomilujem	Preobrat v razmišljanju	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
F36	Sem bolj empatična	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
F37	Imam več informacij o družbi in družbenem kontekstu	Širša slika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
F38	Lažje razumem	Lažje razumevanje ljudi	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
F40	zdaj pomislila tudi na druge stvari - diskriminacijo, nepravico, stigma, ki jo bo doživel v avtobusu	Razširjeno razmišljanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
F41	Bližje razumem človekovo situacijo	Lažje razumevanje ljudi	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
G15	Zdaj smo empatični na drugačen način	Sprememba empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
G16	Odperte so teme in stvari, o katerih se prej niti nismo zavedali	Širša slika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
G17	Vse to nas privede do drugačnega razmišljanja	Preobrat v razmišljanju	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
I22	Opazim veliko razliko	Velika razlika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
I23	Sem veliko bolj empatična	Razvoj empatije	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
I24	Veliko bolj se me dotaknejo stvari	Občutljivost	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
I25	sem sebe bolj spoznala	Samospoznanje	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
I26	Spoznala sem, da sem ranljiva	Spoznanje o ranljivosti	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
I27	Mi je zdaj lažje prisluhniti drugim	Lažje prisluhniti drugim	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
I28	Pustim da sem sama ranljiva in pustim drugim da so ranljivi	Spoznanje o ranljivosti	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih

J29	nimam v mislih več da sem sama odgovorna za vse, kar se dogaja	Ni več bremena odgovornosti	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
J30	Razumem bolj stvari	Boljše razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
J31	se znam oddaljiti in poskrbet zase, pri čemer se sklicujem na stroko	Znanje o skrbi zase	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
J32	Vem, da se moram izvzeti iz kaosa, ki ga uporabniki lahko prinesejo	Znanje o skrbi zase	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
J33	razlika absolutno je	Velika razlika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
K24	vse to še poglobilo	Poglobljena empatija	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
K25	Sem postajala vedno bolj empatična	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
K26	sem se naučila, da nikoli ne bom nikomur rekla, da vem kako mu je	Zavedanje drže nevednosti	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
K27	Mi je to dal faks da moram ločiti med svojo in tujo izkušnjo	Znanje o ločevanju med svojo in tujo izkušnjo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
K28	Zavedam se, da lahko isto stvar vsi drugače doživljamo, na svoj način	Zavedanje o raznolikosti doživljanja	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
M19	Imam bolj razvit občutek za empatijo	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
M21	zdaj bolj potrudim in poskušam razumet	Lažje razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
N19	Je boljše kot pred štirimi leti, drugače gledam	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
O30	Sem spremenila svoje predsodke	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
O31	Se soočila z lastnimi strahovi	Soočenje z lastnimi strahovi	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
O32	Na določene skupine ljudi sem zdaj sposobna gledati z drugega zornega kota in sem do njih lahko empatična	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
O34	zdaj pa grem mimo njih »normalno«	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
O35	se je moja empatija razvila	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
P35	Določene teme na fakulteti so me nagovorile, da sem začela razmišljati o stiskah drugih ljudi	Razmišljanje o stiskah ljudi	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
P48	se je moja empatija po štirih letih povečala	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
P49	Razlika je v tem, da bolj čutim z drugimi osebami	Intenzivnejše čutenje z osebami	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
P50	sem bolj pozorna na ranljive skupine	Večja pozornost na ranljive skupine	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih

P51	bolj opazim, ko se nekomu dela krivica	Večje zaznavanje krivic	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
P52	sem ob vsem tem razvila kritično refleksijo	Razvita kritična refleksija	Razvoj	Razlika v empatiji po štirih letih
Q38	opažam razliko predvsem v smislu povečanja empatije,	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
R25	sedaj pa sem še bolj	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
R26	me naučile boljšega poslušanja drugega	Lažje prisluhniti drugim	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
R27	sem se bolj zmožna vživljati v čustva drugega	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
R28	Ob prvem srečanju z novim uporabnikom sem sedaj veliko tišja in več časa namenim poslušanju kot govorjenju	Razlika pri delu z uporabnikom	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
R29	razvijam bolj kvaliteten odnos	Razlika pri delu z uporabnikom	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
S20	Mi pa je fakulteta razširila obzorja	Širša slika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
S21	določene stvari bolj razumem	Boljše razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
S22	znam pa razlikovat med empatijo na osebnem in strokovnem področju	Ločitev empatije na strokovnem in osebnem področju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
T12	sem na določenih področjih začela na stvari drugače gledat	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
T13	mi je fakulteta dala drugačno perspektivo, pogled	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
T14	je moja empatija drugačna, kot je bila	Sprememba empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
T15	Razlika je v tem, da vidim stvari drugače kot moji sovrstniki, ki niso bili na tem študij	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
T16	ko se govori o raznih primerih, kjer sama stopam v bran	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
T17	znam povedat, zakaj tako mislim, zakaj razumem situacijo človeka	Znanje argumentiranja	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
U8	imam drugačen pogled tako v osebnem kot strokovnem področju	Preobrat v razmišljanja	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
U9	Moja empatija je drugačna	Sprememba empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
U10	sedaj se veliko bolj trudim razumeti	Lažje razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
V25	sem zaznala da se znam odzivati na uporabnikove stiske	Razlika pri delu z uporabniki	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
V26	sem se začela zavedat svojih občutkov	Zavedanje svojih občutkov	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih

V27	ne dopustim, da bi me stiska drugega osebno prizadela	Znanje o skrbi zase	Znanje	Razlika v empatiji po štirih letih
W47	Menim, da se je moja mera empatije v štirih letih študija vzdignila	Razvoj empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
W49	Sem spoznala drugo plat zgodbe, izkušenj, stisk	Širša slika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
W50	Izvedela sem, da vsak človek v določenem obdobju v življenju trpi oz. doživlja neke negativne misli, izkušnje	Normalizacija negativnih izkušenj	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
W51	Doumela sem, da je potrebno je veliko razumevanje uporabnikovih potreb	Razlika pri delu z uporabniki	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
W52	V socialnem delu moraš tako svoje potrebe dati na stran	Razlika pri delu z uporabniki	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
W53	V odnosu ne smeš biti egocentričen in misliti samo na svoje potrebe, saj si tam zaradi uporabnika	Razlika pri delu z uporabniki	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
X19	V zadnjih dveh letih študija sem opazila razliko	Velika razlika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
X20	se te dotakne ampak ne toliko, da bi o tem ves čas razmišljala in preveč čustveno reagirala	Znanje o ravnanju z lastnimi čustvi	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Y16	znam svojo empatijo bolj obvladovati	Znanje o ravnanju z empatijo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Y19	Naučila sem se biti tudi do njih empatična	Boljše razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Y20	Vidim in razumem njihovo plat zgodbe	Boljše razumevanje	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Z22	Prakso bi postavila kot ključen mejnik, ki je spremenil moj pogled	Preobrat v razmišljanju	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Z24	Faks mi je dal to, da sem se naučila tega	Znanje o ravnanju z lastnimi čustvi	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Z25	se srečaš s toliko novimi primeri, da se utrdiš	Ni več bremena odgovornosti	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Z29	imam zdaj drugačen pogled na starost in na starostnike	Drugačen pogled na starost in starostnike	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Z30	se je moja empatija pretvorila	Sprememba empatije	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih
Z31	Znam empatijo bolje uporabljati	Znanje o ravnanju z empatijo	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Ž29	Potem, tekom študija, pa se mi zdi da ta negotovost sama odide	Razlika pri delu z uporabnikom	Primer	Razlika v empatiji po štirih letih
Ž30	sem bolj opremljena z znanji	Širša slika	Prisotnost	Razlika v empatiji po štirih letih

9.5 Oso kodiranje

Oso kodiranje intervjujev in fokusnih skupin

Legenda:

Odgovori študentk modula Socialna pravičnost in vključevanja

Odgovori študentk in študentov modula Socialno delo v delovnem okolju

Odgovori študentk modula Psihosocialna podpora in pomoč

Odgovori študentk modula Duševno zdravje v skupnosti

Odgovori študentk modula Socialno delo z mladimi

Odgovori študentk modula Socialno delo s starimi ljudmi

DOJEMANJE EMPATIJE

- Definicija
 - a) Opis lastnosti
 - Človeška lastnost (A2, D2, O3, O7)
 - Edinstvena sposobnost (B1)
 - b) Ravnanje
 - Vživljanje v drugega (A1, B2, C1, Č1, Č7, D1, E1, F2, I2, L1, L4, J1, K1, S1, R1, Ž1, X2, Y2, Z2)
 - Poskus doživetja človekove situacije (B4, F3, H2, I3, M3, P9, Q4)
 - »Zlesti« v kožo človeka in njegovo situacijo (C9)
 - Ne sočustvovanje (Č2)
 - Sočutje s človekom (D2, Ž2, Z3, Ž5)
 - Čutiti z drugim (Č3, Č9, H1, N3, P1, P2)
 - Zaznavanje čustev drugega (N2, V1, X1)
 - Predstava o občutju osebe (Č8, S2)
 - Stopnja razumevanje druge osebe in njenih dejanj (D4)
 - Razumevanje čutenja in doživljanja osebe (E2, L5, S4, S5, T2, R2, U1, U3, Z1)
 - Približek človeku (D1)
 - Poistovetiti se s človekom (N1, U2)
 - Osnova odnosa s sočlovekom (O1)
 - Stopiti v čevlje drugega (P10, Y1)
 - Povezava na uporabnikovi ravni, izkušnji (W1)
 - Objem osebi, ki doživlja skrb (W2)
 -
- Indikator
 - Prevpraševanje o človekovem doživljanju (C5, S3)
 - Opazovanje človeka (C6)
 - Vključevanje sebe kot opazovalca (J13)
 - Pustiti čutiti, kar čuti (G1)
 - Ne obsojanje človeka (G2)
 - Preverjanje lastne interpretacije (C7, C8, L13)
 - Prisotnost tukaj in zdaj (K6, K7)
 - Pogled na stvari iz drugega zornega kota (T1)
 - Iskanje podobnih občutkov in čustev (P15)
 - Čutenje človeka (J11)
 - Skrb za osebo (Q9)
 - (Ne)osredotočenost na problematiko (Q10)
 - Izražanje lastnega videnja situacije (J12)
 - Razumevanje (D3, K4)

- Pomen
 - Pomen za družbo in posameznika (A3)
 - Splošna korist (D60, D61, J2, L2, O2)
 - Empatija do vseh (Q8)
 - Lažja komunikacija (D62, I1, N5)
 - Razumevanje (K2, K5, N4, W5, Y3, R18)
 - Približek k človeku (K3)
 - Preprečiti občutek osamljenosti (K8)
 - Dobra komunikacija (R3)
 - Dober odnos (P11)
 - Zadovoljenje potreb in vrednot (P12)
 - Zavedanje o raznolikosti doživljanja situacij (S8)
 - Pomoč človeku (Ž4)
 -
- Pasti
 - Ekstremna empatija (D5, D6, D7, F10)
 - Prevzetost s čustvi (D11, Q3)
 - Ostati v uporabnikovih občutjih (P7)
 - Nevarnost (J3, J4, L10, B3)
 - Tanka meja med vsevednostjo in nevednostjo (M2)
 - Spodbujanje občutka nerazumljenosti (J6)
 - Izguba profesionalnega stika (P6, P8)
 - Travmatizacija strokovnega delavca (E5)
- Pazljivost
 - Izhod iz vživljanja (C10, C12, E6)
 - Ločitev uporabnikovega doživljanja (C11, Q1, Q2)
 - Iskanje prave meje (D9, L11)
 - Izogib preveliki empatiji (E4)
 - Čustvena distanca (D6, E8, P5)
 - Racionalnost znotraj empatije (D10)
 - Drža nevednosti (F1, E7, J5, J7, J8, M1, L3)
- Prirojeno
 - Prirojena empatija (C2, J21, O6)
 - Samodejnost (P14, Q5, Q6, Q7)
- Razvoj
 - Zgodnji razvoj empatije (A36, A37)
 - Možnost razvoja (A35, C4, J18, K9, N6)
 - Empatija med socializacijo (C3)
 - Neenakost razvoja posameznikove empatije (D3, D56)
 - Vpliv okolja (J19)
 - Vseživljenjsko učenje (P31, P32, , W38, W39, W43, P47, Q39)
- Predpostavka
 - Želja po uvidu (A6)
 - Lastna izkušnja (S6, S7, S9)
- Raznovrstnost
 - Vrste empatije (P3)
 - Empatija do uporabnika in empatija do partnerja (P4)
- Namensko
 - Ni samodejno (P13)
- Verbalno
 - Verbalna komunikacija (W6)
 - Empatične besede (W7)
- Neverbalno
 - Brez besed (W3, W8)
 - Neverbalna komunikacija (W4)
 - Empatična dejanja (W9)

POJMI, POVEZANI Z EMPATIJO

- Apatija
 - Nerazumevanje čustev drugih (D8)
- Sočutje
 - Povezanost empatije s sočutjem (W10, Ž6)
 - Nejasnost razumevanja sočutja in empatije (W11, W12)
 - Neenakost empatije in sočutja (Y4, Z4)
 - Ovira za primeren odziv na komunikacijo (V4)
 - Intenzivno doživljanje čustev drugega (V5)

MESTO EMPATIJE V IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO

- Pomen
 - Pomembnost empatije v okviru študija (B11, C21, E3, O9)
 - Razumevanje socialnega dela (F6)
 - Pridobitev izkušnje empatije (M4)
 - Razvoj empatije (M5, Q12, X5)
 - Potreben in pomemben govor o empatiji (U6)
- Brez pomena
 - Ni pomena pri izobraževanju (J14, J17)
- Učenje
 - Vprašljivost učenja empatije (J15, O4, O5)
 - Nemogoče učenje empatije (J16)
 - Dejanski napotki niso mogoči (F4)
 - Pomembnost učenja skrbi zase (U7)
 - Odraz v praksi (W16)
 - Učenje že od prvega letnika (X4)
 - Formule ni (I15)
- Prisotnost
 - Vpetost v izobraževanje (A11, A14, A18, A43, B10, B30, C18)
 - Učenje empatije (F7, G3, W13, W14)
- Odsotnost
 - Odsotnost direktne izpostavljenosti (A12)
 - Odsotnost predavanja na to temo (A13)
 - Odsotnost empatije v izobraževanju za socialno delo (C14, C15, J20)
- Razvoj
 - Razvoj empatije tekom študija (B8, B9, B13, C22, H5)

MESTO EMPATIJE PRI OPRAVLJANJU POKLICA SOCIALNEGA DELAVCA

- Kompetenca
 - Kompetenca socialnega delavca (B5, Č4, D12, P16)
 - Kompetenca za delo z ljudmi (B6, X3, I4, R4, Q11)
- Lastnost
 - Pomembna lastnost v socialnem delu (A4, H3)
- Element
 - Temeljni element dela z uporabniki (L8)
- Veščina
 - Veščina za delo z ljudmi (R6)
 - Najpomembnejša veščina socialnega delavca (Ž7)
- Tehnika
 - Tehnika za pomoč pri delu z ljudmi (T5)
- Pogoj
 - Pogoj za opravljanje poklica (P17, Z35)
- Pomen
 - a) Splošno
 - Nujnost za delovni odnos (A10, L9)
 - Doprinos k delovnemu odnosu (P19, T6)
 - Pomembnost empatije v poklicu socialnega delavca (L7)
 - Znanje o vživljanju navkljub okoliščinam (Č11)

- Odrekanje lastnemu mnenju (Y7)
- Skrb za druge (I5)
- Pomembnost za delo v praksi (A7, B7, Č15, D4, L6, J9, V2, F8, U4, Ž3)
- b) Za uporabnike
 - Pomoč človeku (Č5, Č6, Ž8, Ž9)
 - Uvid v dogajanje ljudi (A5)
 - Vzpodbuda drugačnega počutja v uporabniku (A8)
 - Občutek razumljenosti in sprejetosti pri uporabniku (A9, W19)
 - Izhajanje iz človeka (Č10)
 - Razumevanje človeka (Č14, Č15, F5, D5, L12, M6, T4, U5)
 - Soustvarjanje ustreznih rešitev z uporabnikom (Č16, Y5)
 - Razumevanje življenjskega sveta uporabnika (D13, W15)
 - Čutenje sveta skozi uporabnikove oči (D14)
 - Drža nevednega (D16)
 - Postavitev v uporabnikovo kožo (D17, Y8)
 - Možnost oddaljevanja od problema in nudenje strokovne pomoči (D18)
 - Ustrezen odziv (V3)
 - Približati se človeku (I6)
 - Edinstvena obravnava uporabnikov (F9)
 - Vzpostavitev stika (L14)
 - Pridobitev uporabnikovega zaupanja (L15)
 - Pomoč pri delu z ljudmi (D15, I7, P20,)
 - Slišanje uporabnika (Y6, W17, W18)
- Nezadostnost empatije
 - Pomembnost drugih kvalit (P18)

MESTO EMPATIJE V OPRAVLJANJU POKLICA SOCIALNEGA DELAVCA IN IZOBRAŽEVANJU ZA SOCIALNO DELO

- Pomen
 - Empatija kot velik del socialnega dela (C13, H3, O11, R5, T3)
 - Posebno mesto empatije v socialnem delu (Č13)

PRISPEVEK ŠTUDIJA K EMPATIČNOSTI

- Zadovoljstvo
 - Lažje razumevanje (B19)
 - Lažje vživljanje (Č35, D9, T10)
 - Spodbuda empatije (B15, B40, N7, L18, P22, P37)
 - Dojemanje stvari (B34)
 - Vpliv na osebni razvoj in osebno rast (A51, S15, W40)
 - Razmišljanje (B35, S16, S18, Q26, X12)
 - Razvoj empatije (B36, G6, H14, P21, R16, P36, S17, X13)
 - Vodenje k empatičnosti (A42)
 - Zatrditev prispevka (A39, Č37, D10, E24, E25, F30, H12, I9, T9, Q14, W41, Ž19)
 - Prostor za učenje, napredek empatičnosti (D51)
 - Pridobivanje čuta za razumevanje stisk ljudi (W27)
 - Ocena 4 (F29)
 - Precejšnja kompetentnost (R19)
 - Sinteza teorije in prakse (P34)
 - Razširitev znanja (Q15, Q25, Z28)
 - Osvojene izkušnje (D14, Ž20)
 - Zavedanje lastnih občutkov (V18)
 - Postavitev pred izzive (O29)
 - Nepotrebnost teorije o empatiji (N10)
- Nezadovoljstvo
 - Odsotnost teoretičnega znanja o empatiji (B14, C16, C38, Č38, Č40, L16)

- Odsotnost teoretičnega znanja na modulu (O18)
- Odsotnost znanje o razliki med empatijo in sočutjem (C17)
- Odsotnost operacionalizacije s pojmom (C19)
- Nesistematičnost lotevanja empatije (C20)
- Premalo omembe empatije (D19, D47)
- Odsotnost debate o empatiji (B31)
- Odsotnost eksplicitne omembe empatije (A31, B48, C24, Č32, Č39, D25, G5, I11, X9, V8, Y10, F32)
- Odsotnost fokusa na posameznika (O23, O27)
- Nezačuden prispevek predavanj (B37, Y11)
- Odsotnost fokusa na empatijo (B41)
- Nezačudna vpletenost empatije (A44, A45, B44)
- Odsotnost razvijanja empatije (J22)
- Odsotnost znanja o ravnanju z lastnimi čustvi (L27, K20, K22, Z20)
- Odsotnost znanja o skrbi zase (H16)
- Odsotnost znanja o nadzoru empatije (F31)
- Majhen prispevek (L31, N12, L36, L37)
- Zanikanje nezavednega (Q29)
- Oklepanje posredovanja znanja s področja psihopatologije (Q32)
- Posredno
 - Posreden prispevek (C35, D46, L29, Y13)
- Praksa
 - Drugačno razumevanje (M10)
 - Največ dala praksa (M12, M15, N13, O16, K19, P33, Y14)
- Vaje
 - Prispevek (M16)
- Predmetnik
 - Nekateri predmeti (Č33, L30)
- Učna vsebina
 - Teme (Č34, D49)
- Nedognan
 - Dolgoročni učinek (G11, G12)

ODGOVORNOST ZA UČENJE EMPATIJE

- Fakulteta
 - Odgovornost fakultete (A41)
 - Zagotoviti prostor za izražanje čustev in stisk (N16)
 - Priprava tekom študija (V19)
- Posameznik
 - Lastna angažiranost (M17, N11, D11, S14, Q27, W42)
 - Vpliv posameznika (D50, K12, K18, R20)
 - Odgovornost posameznika (D55)
- Fakulteta in posameznik
 - Deljena odgovornost (D54, E35)

NAČIN UČENJA EMPATIJE TEKOM ŠTUDIJA

- Predmetnik
 - Predmeti, ki zahtevajo razumevanje neenakosti (A22)
 - Naslovljenost modula na empatičen pogled (A23)
 - Predmeti zadnjih dveh letnikov (A30)
 - Naravnost predmetov na teorijo (Č30)
 - Nekateri predmeti (Č33, D23)
 - Del vsakega predmeta (H10)
 - Modulski predmet Etnično občutljivo socialno delo (A19, B21)
 - Etika v socialnem delu (A20)
 - Modulski predmet Zdravje in neenakost (A21, B23)
 - Modulski predmet K rešitvi usmerjeno socialno delo (I13)
 - Modulski predmet Socialno delo z ljudmi z demenco (Ž18, V14)
 - Modulski predmet Pomoč umirajočim in njihovim sorodnikom (V15)

- Vaje pri predmetu Spol in nasilje (A24)
- Spol in nasilje (B26, D42, S12, W34)
- Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika (A27, B29, C31, Č20, D28, E12, D7, L25, Ž14, V10)
- Begunci, priseljenci in etnične manjšine (Q21)
- Socialno delo z družino (A28, B32, C32, Ž16, X8, V11)
- Vaje pri predmetu Psihologija za socialno delo (A33, Č21, K13)
- Izbirni predmet Socialno delo z Romi (B20)
- Izbirni predmet Človekove pravice in zagovorništvo (S13)
- Psihologija za socialno delo (B28, C30, L23, Ž15, V12)
- Socialno delo s starimi ljudmi (Ž17)
- Pripovedovanje in zapisovanje zgodb v socialnem delu (Z9)
- Epistemologija (F20, L24)
- Vaje pri Epistemologiji (K14)
- Uvod v socialno delo (E21)
- Del Antropologije (C33)
- Metoda prikaza
 - Prikaz druge strani (B18)
 - Lažje doživeti če vidimo (F15)
- Učna vsebina
 - Vsebinska naravnost na empatijo (Č22)
 - Učenje izkazovanja empatije na modulu (V13)
 - Pogovor o empatiji (A16, E22, F22, K15, Ž12)
 - Predstavitev empatije (K10)
 - Pogovor o soočanju, predelavi empatije (A26)
 - Spoznavanje težkih področij (A40)
 - Pogovor o ravnanju socialnih delavcev na težkih področjih (A15)
 - Pogovor o delu z ljudmi na določenem področju (A25)
 - Specifično, občutljivo delo z žrtvami nasilja (B27)
 - Informiranje o problematiki nasilja (D44)
 - Zgodbe o nasilju (D43)
 - Diskutiranje o problematiki (D45)
 - Delo z uporabniki (N9)
 - Pogovor z uporabnikom (I14)
 - Pogovor z zapornikom (Č46)
 - Vpogled v uporabnikove izkušnje (W37)
 - Širjenje znanja (B12, B16, B25, Č12, Č31, Q22, Q23, S10, I29)
 - Koncepti in elementi delovnega odnosa (E13)
 - Znanje o vzpostavljanju delovnega odnosa (Č23, Č24, Č25, Č26, D29, D30, D31, D32, D33, D34, D35, D36, D37, D38, D39, E14, O15, X10, Y9)
 - Znanje o vživljanju v drugega in postavljanju meja (A17)
 - Delo na empatiji v smislu razumevanja, vživljanja (B22, O13)
 - Znanje o določenih skupinah ljudi (B17, D21, Č36, D8, Q13)
 - Pridobivanje kulturnih kompetenc (B24)
 - Predsodki in stereotipi (D22)
 - Usmerjenost na delo z ljudmi (C36, R17)
 - Teme (G7, P24, V9)
 - Tema demence (X11)
 - Obisk DNK (W35)
 - Certifikati o nasilnem vedenju (W36)
 - Igra vlog (C26, C27, Č27, D40, F13, K11, L20, K16, P23, R14, Ž13)
 - Analiza tveganja (Č28)
 - Osebni načrt (Č29)
 - Soustvarjanje (O14)
 - Refleksija lastnih in drugih primerov (P26, W45)
- Metoda branja
 - Branje primerov (W21)
 - Branje avtobiografij (W26)
- Intervizija
 - Intervizija (P27)

- Audio-vizualni pripomočki
 - Filmi (F14, L19, W25, Q34, P38)
 - Video posnetki (E16)
- Praksa
 - Praksa (C28, Č19, D52, F12, E9, E10, I10, E20, M8, K17, R12, Ž10, Z6, X6, V6, W28)
 - Praktični primeri (F11)
 - Praktična izkušnja (I16, I17)
 - Vživljanje v človeka (C37)
 - Soočenje s situacijo (C29, Z8)
 - Dejansko delo z ljudmi (B38, N9, L26)
 - Stik z resničnimi uporabniki (G4, M14, R7, R15, X7)
 - Srečevanje z drugačnimi okolji (M7)
 - Videti drugo plat zgodbe (M9)
 - Najobsežnejši stik z uporabniki (Z7)
 - Uporaba pridobljenega znanja (V7)
 - Spoznavanje uporabnikovih zgodb (W31)
 - Pogovori z mentorji (E11, R13)
- Mentor
 - Vrednote in osebne značilnosti mentorja (W29)
 - Mentorjev odziv (W30)
- Posredno
 - Posredno delo na empatiji (A29, H11)
 - Posredno učenje empatije (C23, C34, D48, H8, I12, L17, M13, R10, R11, V17)
 - Prikrito omenjanje empatije (E15)
 - Empatija kot stranski produkt (J23, N8)
- Filozofsko
 - Filozofski način (F21)
- Profesor/asistent
 - Dobro izvajanje vaj s strani asistentke (A34)
 - Usmerjenost predavatelja (B33, Q18)
 - Empatičnost profesorjev (O8, O10, T8, Q19, Q20, P28, P29)
 - Odnos profesorja in asistenta (Q16, Q17, T7)
 - Zgled predavateljev (P30)
 - Predavateljeva pojasnitev (Q24)
 - Spodbuda h kritičnemu razmišljanju (S11)
- Vaje
 - Vaje (Č17, D41, F16, G8, R8, W20)
 - Vaje za urjenje empatije (C25)
 - Vaje v zvezi s predsodki (O12)
 - Izvajanje iger (Č18)
 - Osebne vaje (B39)
 - Deljenje lastnih misli in občutij (F17)
 - Empatična obarvanost vaj (M11)
 - Praktični primeri (R9)
- Predavanja
 - V sklopu predavanj (P25, W22)
- Učna oblika
 - Delo v dvojicah (F18)
 - Skupinsko delo (F19)
- Površinsko
 - Površinsko učenje (D24)
- Predispozicija
 - Čut (A38, Z11)
- Prostovoljno
 - Ob študijsko udejstvovanje (D53, H13)
 - Samoizobraževanje (I8, I9, Ž11)
 - Lastna angažiranost (D64, E23, V16)
- Zgodbe
 - Resnične zgodbe profesorjev in uporabnikov (E17, W33)
 - Zgodbe gostov in profesorjev (H6, W24)

- Slišanje izkušenj (E19, W32, W46)
- Posredovanje predavateljevih izkušenj (A32, W23)
- Pripovedovanje zgodb (Z10)
- Neformalni del študija
 - Pogovor med študenti (J24)
 - Izmenjava izkušenj med študenti (J25, T11, Q40)

PREDLOGI ZA UČENJE oz. RAZVIJANJE EMPATIJE

- Direktno
 - Direktna obravnava empatije (D26, D27, D57)
- Praksa
 - Več prakse (B42, F24, F27, I20, Z17, Ž21)
 - Empatične naloge na praksi (A47, Z15)
 - Vključitev empatije v prakso (Z13, Z14, Z16)
 - Postavitev v situacije izkaza empatičnosti (D58)
 - Vživljanje v resnične situacije (F25, I20, Z17)
 - Več srečanj z mentorji učnih baz (M18)
- Učna vsebina
 - Teorija o empatiji (A46, B43, C39, C41, Č41, L21, Y15, Z18)
 - Naslovljenost empatije znotraj predmetov (Y12)
 - Konkretizacija empatije in umestitev v kontekst (B46)
 - Debata o empatiji (Č43, E29, F28, G13, I8, Q31)
 - Teme povezane z empatijo (L22, Q36, Z21)
 - Pomen empatije (C42)
 - Empatija do samega sebe (O22, O24, O25, O26, J26, J28, L32, K21, Q28, Q30)
 - Znanje o koristnosti in škodljivosti empatije (D20)
 - Znanje o ravnanju z lastnimi čustvi (F42, F43)
 - Znanje o nadzoru empatije (H18)
 - Znanje o postavljanju meja (L28, L33)
 - Znanje o duševnih motnjah (O19)
 - Znanje o osebnostih tipih (Q33, P39, P42)
 - Znanje o otrokovem razvoju (Q35)
 - Znanje o razvoju (P40)
 - Znanje o razvoju mladostnika (P41, P43)
 - Vaje za sprostitve (O28, J27)
 - Vaja navezana na empatijo (N18, Ž22)
 - Razširjena igra vlog (C43, C44, F26, F33)
 - Več pripovedi gostov (Č42, Č44)
 - Več obiskov organizacij (D12)
 - Več terenskega dela (F34, F35)
 - Specializacija na modulu (O20)
 - Izmenjava izkušenj (R22)
 - Projektno delo z uporabniki (R23)
 - Neposreden govor o empatiji (P44, X14)
 - Izgorelost (Q37)
 - Razlika med sočutjem in empatijo (O21, V20)
 - Napotki za lažje vživljanje (Ž24)
 - Razreševanje dilem (E31)
- Mentorske skupine
 - Govor o empatiji na mentorskih skupinah (B47)
 - Krajše mentorske skupine v manjših skupinah (O17, N14)
 - Individualni pogovori z mentorji (N15, L34)
- Predmetnik
 - Vključiti empatijo v Vzpostavljane delovnega odnosa in osebnega stika (B45,
 - Vključiti empatijo v psihološke predmete (C40)
 - Vključitev v Psihologijo za socialno delo (E26, N17, X15)
 - Vključitev empatije znotraj obstoječih predmetov (G10, P46, Ž25)
 - Izbirni predmet s poudarkom na empatiji (D59)
 - Vključitev v modulske predmete (X16)

- Vključitev empatije v predmete usmerjene na delo s specifičnimi skupinami ljudi (Ž26)
- Predmet naslovljen na empatijo in teme povezane z empatijo (Ž23)
- Predmet o empatiji ni potreben (F23, G9)
- Skupina za samopomoč
 - Skupina za samopomoč (E30)
- Supervizija
 - Supervizija (E27, R21)
- Intervizija
 - Intervizija (E28, I21)
- Obstoječi načini poučevanja
 - Nadaljevanje obstoječih načinov (P45)
 - Ni potrebe po spremembi (W44)

OCENA EMPATIJE PRED VPISOM NA ŠTUDIJ

- Prisotnost
 - Lastna empatija (B49, C45, F39, H15, G14, K23, L35, R24, S19)
 - Razumevanje izkušenj podobnih lastnim (W48)
 - Glas razuma (B50)
 - Ne posmehovanje (B51)
 - Poskus razumevanja drugih (B52)
 - Preobremenjenost z empatijo (H17)
 - Prevelika empatija do določenih skupin (Y17)
 - Čustvena oseba (D13)
 - Čut (V23)
- Odsotnost
 - Prisotnost predsodkov (Č48, D65)
 - Ustvarjanje negativnega mnenja (Č54)
 - Videnje reakcij kot neustreznih (Č55)
 - Obsojanje ljudi (Č56)
 - Oteženo razumevanje (M20, X18)
 - Skrivanje čustev (D69)
 - Zatiranje čustev (D70)
 - Usmiljenje do določenih skupin (J34)
 - Izogib brezdomcem (O33)
 - Odsotnost empatije do določenih skupin (Y18)
 - Odsotnost o zavedanju lastne empatije (V21)
 - Odsotnost znanja o ravnanju z empatijo (V22, Ž27, Ž28)
 - Odsotnost o ravnanju z lastnimi čustvi (X17, Z23, Z26)

RAZLIKA V EMPATIJ PO ŠTIRIH LETIH

- Odsotnost
 - Odsotnost razlike (A48)
 - Odsotnost vpliva študija (A50, A52)
- Prisotnost
 - Predpostavka o večji razliki (A49)
 - Velika razlika (I22, J33, X19)
 - Vpliv na osebni razvoj in osebno rast (A51, D67, S15, W40)
 - Razvoj empatije pri uporabnikih (B53)
 - Razvoj empatije (B54, C46, Č47, D63, I23, E32, E34, F36, K25, M19, O35, R25, R27, P48, Q38, W47)
 - Samospoznanje (I25)
 - Širša slika (E33, E38, F37, G16, S20, W49, Ž30)
 - Sprememba empatije (G15, T14, U9, Z31)
 - Poglobljena empatija (K24)
- Primer
 - a) Splošno
 - Znanje o ravnanju z empatijo (B57, Č57, D15, E36, Y16)
 - Ločitev empatije na strokovnem in osebnem področju (S22)

- Znanje o omejenosti empatije (C47)
- Znanje o skrbi zase (C48, J31, J32, V27)
- Znanje o ločevanju med svojo in tujo izkušnjo (K27)
- Znanje o ravnanju z lastnimi čustvi (Z24, W20)
- Spoznanje o čustvih (D71, D72, D74, D75, D76)
- Sprememba dojemanja lastnih čustev (D73)
- Spoznanje o ranljivosti (I26, I28)
- Soočenje z lastnimi strahovi (O31)
- Znanje argumentiranja (T17)
- Zavedanje svojih občutkov (V26)
- Razvita kritična refleksija (P52)
- b) Za uporabnike
 - Razlika pri delu z uporabnikom (R28, R29, V25, Ž29, W51, W52, W53)
 - Zavedanje o raznolikosti doživljanja (K28)
 - Zavedanje drže nevednosti (K26)
 - Ni več bremena odgovornosti (J29, Z25)
 - Intenzivnejše čutenje z osebami (P49)
 - Boljše razumevanje (E37, J30, S21, Y19, Y20)
 - Lažje razumevanje (B55, Č49, F38, F41, M21)
 - Lažje prisluhni drugim (I27, R26, U10)
 - Preobrat v razmišljanju (Č50, Č51, Č52, Č53, Č58, Č59, Č60, D66, D68, E39, E40, G17, N19, O30, O32, O34, T12, T13, T15, T16, U8, Z22)
 - Razširjeno razmišljanje (F40)
 - Normalizacija negativnih izkušenj (W50)
 - Drugačen pogled na starost in starostnike (Z29)
 - Občutljivost (I24)
 - Večje zaznavanje krivic (P51)
 - Večja pozornost na ranljive skupine (P50)
 - Razmišljanje o stiskah ljudi (P35)